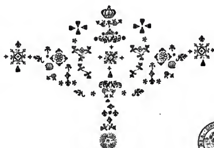
HISTORIAE NATVRALIS DE SERPENTIBVS LIBRI DVO.

IOHANNES IONSTONVS
MEDICINAE DOCTOR CONCINNAVIT.

HEILBRONNAE,
APVD FRANCISCVM IOSEPHVM ECKEBRECHT,
ANNO MDCCLVII.

HISTORIAE NATVRALIS

DE

SERPENTIBVS

LIBER PRIMVS.

DE SERPENTIBVS VVLGARIBVS, SEV MINORIBVS.

TITVLVS I.

De Serpentibus in genere.

Nomen. Ambrof. de Serpentib. l. 1. c. 1.

Serpentis vocabulum, vel a serpendo, quod occultis accessibus, non occultis passibus, animal hoc progrediatur; vel a Graeco ἑρπετά, nisi Festus fallit, descendit. In genere sumptum, omnia illa, quae vel citra usum pedum repunt, vel tam exiguos habent ut repere quam incedere videantur, complectitur. Dicitur etiam priscis *Serpula*, si Festo credendum; aliis *Coluber*, seu quod in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur: seu quod umbras colat, ut apud Virgilium legimus: quanquam alii pro serpente domestico accipiant; alii pro serpente aquae, ut Theophrastus, Gaza, et Ponzettus sumant. Dicitur et *Anguis*, quod semper quasi angulosus et plicatus conspiciatur: quanquam Servius, aquaticis duntaxat hoc nomen tribuit, alii etiam terrestribus. *Thyrum Echydnam* et *Draconem* vocari, passim apud authores invenies. Graecis veteribus est ὄφις, modernis ὀφίδ, sine dubio παρὰ τὸ ὄπλαι, seu quod acutum cernat; seu quod oculis apertis dormiat: Hesychio ἄργας, Argivorum Dialecto. Vnde Pausanias Mercurium *Argiphontem* dixit, quod sit ὀφιοκτόνος, id est, serpenticida.

Virgil. Georg. l. 3.

Descriptio. Lacertis valde sunt similes. *Caput* quibusdam leve, grave aliis; quibusdam latum, angustum, album, nigrum, nonnullis flavum variegatum. Sunt qui illud tam velociter in utramque partem vertunt, ut intuenti bicipites vel amphicephali videantur. *Aures* etsi habeant, non eminent tamen; recte cavernas ad audiendum, Plinius vocavit. Sed nec meatus narium, *nares* recte apelles, quod non ita explanati sint. *Oculis* sunt durioribus. *Palpebras* superiores non movent, inferiore tantum connivent. *Collo* carent. *Dentes* pectinatim coëunt. *Cortice* tanquam pelle teguntur. *Caudam*, ut in sequentibus agemus, variam gerunt.

De *Internis partibus* et *Anatomicis* ita habet Ambrosinus. Primitus *caput* serpentis osse unico tegitur coni retusi figura, sicuti astruit Cardanus. Imo in hoc osse oculorum foramina natura non insculpsit, quod ideo factum est, ne facile laederentur, dum humi serpunt. *Dentes* habent serratos, et acutos, quemadmodum paulo ante in descriptione hujus animalis fuit exaratum. Sed ut notat Edoardus Wottonus duo sunt in suprema parte, dextra,

Lib. 2. rerum variet. c. 29.

Lib. 2. de differ. Animal.

 leva-

levaque longissimi, tenui fistula, instar aculei Scorpionum perforati, per quam postea venenum, data occasione, ejaculantur. *Lingua* serpentum tenuis, longa, atroque colore referta est; ideoque longius protrahitur: In summitate vero est bifida, et secundum nonnullos pilosa, seu potius exilis instar pili, ut in capite de lacertis fuit explicatum. Plinius linguam serpentum *trisulcam* vocavit, quia tanta celeritate illam vibrant, ut triplicem linguam exerere videantur. Sub lingua in quibusdam cuticula invenitur, quae tanquam *vesicula* dentes operit, in qua venenum occultatur, quod postmodum mordendo per cavitatem dentis communicant. *Cor* exiguum longum, et figuram renum repraesentans, postremae adhaeret arteriae, et natura valde calidum est: Ob hanc causam tradebat Galenus Serpentes inter caeteros animantes maxima audacia esse refertos. *Arteria* est admodum longa, et juxta os suam trahit originem, ita, ut sub lingua esse videatur. Imo linguae quodammodo videtur praeminere, qua ipsa contrahitur, neque eodem loco, ut in caeteris animalibus, permanet. Haec postea defertur in *pulmonem* quo angues ad differentiam piscium, utuntur: Quo circa notabat Plinius, serpentum et piscium omnia esse similia, praeter pulmonem, quem natura serpentibus et non piscibus largita est, cum pisces loco pulmonis branchias adhibeant. Hic pulmo simplex est fibrosus fistulis divisus, praelongus, fungosus, et cordi non multum proximus. *Lingulam* vero quam Graeci ἐπιγλωττίδα vocant, arteriae superpositam angues non habent, sed ipsum meatum, ad libitum, modo contrahunt, modo laxant, idque praestant, ne aliquid in pulmonem delabatur. *Ventriculum* habent serpentes veluti amplum intestinum canino similem, nempe angustum, et figurae longae. *Intestinum* vero spiris carens tenue, et longum ad meatum usque excrementorum protrahitur.

In libro de Anatomia vivorum 1.

Nam interanea serpentum partibus internis lacertorum similia sunt, sed viscera, propter longitudinem, et angustiam corporis ita longa et arcta sunt, ut vix a se invicem dignosci possint. *Iecur* igitur longum est, et simplex, *lien* exiguus, et rotundus qualia viscera etiam in lacertis observavimus. *Fel* praeter natricem, in omnibus serpentibus, intestinis adhaeret, et nigro quodam, liquidoque excremento refertum est, sicuti in vipera foemina nuper conspicati sumus. Hoc excrementum, in comparatione ad corporaturam animalis, est valde copiosum. Quare merito tradebat Plinius, serpentes, nec non pisces copioso fellis excremento redundare. *Vesica*, et *renibus* serpentes carere notat Aristoteles, veluti et alia, quae pennis, squamis, et cortice integuntur, praeter testudinem. Hoc autem inde nascitur, ut autore Vincentio in speculo naturali visum, quia humiditas anguium, sicut et avium pauca est; ideoque in squamas, quoad serpentes, et in pennas quoad aves degenerat. Amplius vim faetificam natura his animalibus velut, et piscibus impertita est, cum pene, et testibus careant. Scripsit enim Aristoteles, eos *pene* carere, cum non habeant crura, nam hic a cruribus originem habere dicitur. *Testes* vero propter corporis longitudinem non sunt fortiti, sed meatum, more piscium obtinuerunt: quandoquidem propter longum iter genitura facile refrigeraretur, et infaecunda evaderet. Hoc saepe iis contingere solet, qui longo pene a natura sunt donati, quamobrem infaecundi redduntur; cum semen ob mentulae longitudinem refrigeratum infaecunditatem pariat. Verum loco praedictarum partium genitalium, natura his animantibus *binos* communicavit *meatus*, qui a septo orientes latus spinae ab utraque parte perreptant, et utrinque superne juxta spinam junguntur, atque ita ad os excrementi finiunt. Hi meatus, tempore congressus, humoris faetifici pleni conspiciuntur, attrituque mutuo

Lib. 20. c. 3.

Lib. 1. de gen. Anim. cap. 5.

mutuo candidum femen effluit, quemadmodum io hiftoriis pifcium fuit memoratum. *Mammae* in anguibus non obfervantur, quia *lac* non habent, cum in ovo lacteus ille cibus ingenitus contineatur. *Vulva* feu uterus ex fententia Ariftotelis in omnibus ferpentibus bifidus videtur prolixior, ab uno inferiori meatu ad utrumque fpinae latus deductus, in quo ova generantur; indeque continua quadam ferie exire folent. Circa offa anguium docet Ariftoteles haec effe naturae fpinarum: quare fpina dorfi illis, ritu pifcium, ineft. *Vertebrae* cartilaginofae, et flexiles funt, ficuti natura horum animalium expoftulabat; Nimirum ut quofcunque motus, et corporis flexiones facilius excercere poffent. Tot *coftae* infunt anguibus, quot dies menfem complere folent: Vnde Plinius in fingulis anguibus coftas tricenas enumerabat. Caeterum in confirmationem eorum, quae hactenus de anatome Serpentum explicata funt, addemus illa, quae de infpectione anatomica hujus animalis obfervavit *Io. Gregorius Macer*, qui fcribens ad Gefnerum retulit, fe in ferpente interfecto primo inter cutem, et carnem, fubtilem quandam et pinguiufculam membranam inveniffe, quae tamen cum ipfa cute defcendebat. Secundo dum fcindens animal ad meatum excrementorum perveniffet, faeces graviffimo odore excrementa humana fuperantes invitus olfecit. Detecta cute, membra interna partim avibus, partim pifcibus communia effe vidit. Nam trachea arteria longitudine quatuor digitorum, parvis, et gracilibus circulis infignita ad pulmonem usque defcendebat, cui cor, et ciftis fellis adhaerebat. Poftea *Iecur* ad inftar hepatis lucii pifcis in longitudinem extendebatur. Deinde pinguedine candida inteftina erant referta, quae a faucibus usque ad podicem more ioteftinorum pifcium progrediebantur. Infra hepar utrinque juxta inteftina vena nervofa longo ductu defcendebat, cui ova pelliculis albis recta inhaerebant, ut in galliois videre licet, fed fitu diftincta, quia longo ordine ducuntur. Numerus in quolibet latere erat triginta, et duorum ovorum, quamobrem ratione cordis, pulmonis, et afperae arteriae ferpens avibus valde affimilatur. Ratione hepatis inteftinorum et abdominis Serpens cum pifcibus convenit. Verum poftea ratione ciftis fellis, et difpofitionis ovorum, Serpens ab utrisque nempe tam ab avibus quam a pifcibus diffidet. Hactenus Ambrofinus.

Lib. 3. de part. An. cap. 9.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Nullos effe in Ebufo iofula prodidit Plinius, in Creta Ariftoteles et Solinus; in Britannia Cardanus; in Laponia, alii. Io Hiberniam allatos interire, imo terra illius regni confperfos, exanimari, Angli prodidere. Navibus in Bugum fluviom delati, edito fibilo alio confugiuot, fi fcriptoribus Polonicis fides. Bellonius tamen nonnullas in Creta fpecies obfervavit: rationes vero Cardani de Brittannia, a Scaligero confutatae funt. Frequentes funt in Ophiufa, Melitaea, Theffalia, Apulia, Arabia, Numidia, Aethiopia, Septentrionalibus regionibus, Helvetia, et Italia. *Ophiufam* feu Colubrariam ob ferpentum copiam inhabitabilem factam Plinius refert. *Melitam*, in qua terra *Gratia S. Pauli* dicta nafcitur, eorundem faecundiffimam notum. *Theffalia* io tantum abundat, ut nifi a Ciconiis vorarentur, incolas fedibus pellerent. Oppidi S. Viti in monte *Apuliae* Gargano cives, alio migrare coëgerunt, ut apud Leandrum legimus. In *Arabia* circa thuriferas arbores verfantur: inde in Aegyptum avolant. In *Numidia* morfibus eorum venenofis plurimi quotannis moriuntur. In *Aethiopia*, fi Pierio credendum in gyrum invicem volvuntur, ut montis fpeciem intuentibus repraefentent. In *Africa* agricolae praealtas induunt ocreas, ne a ferpentibus qui ibi copiofi appetantur. In *Indiis* funt maximi. In *Septentrionalibus regionibus* per campos et fylvas vagantur. In Lombardia et agro Ferrarienfi multas inveniri fpecies,

Locus. Plin. H. N. l. 35. c. 19.

Cardan.

Bellon. obf.

Scalig.

Plin. H. N. 3. c. 5.

Herodot. Hiftor. l. 3.

Leo Afric. l. 1.

Scalig. Exerc.

cies, Scaliger author est. Celsus minus ibi venenatos tradit. Maxime vero caulas, casas rusticas, cavernas, prata, sylvas caeduas, et arbores amant. Aelianus sane circa paludem sitam juxta Ephesiam metropolin, cavernam serpentibus plenam inveniri narrat. Apud Septentrionales, in cavatis betulae radicibus resident, et hyeme talem juxta radices calorem efflant, ut arbor folia non deponat. In terra etiam tophacea latibula parant. De *Vlmo* inter Brachianum et Romam, in qua serpentes stabulantur, ita *Kircherus*. Ab his montis spiraculis deorsum versus quindecim fere passuum spatio descendentibus, occurret ulmus, arbor sat eminus spectabilis, sub qua specus, seu caverna quaedam, vulgo *la Grotta delli Serpi*, duorum hominum capax, fistulosis quibusdam foraminibus in cribri formam perforata cernitur, ex quibus ingens quaedam principio Veris diversicolorum serpentum, nulla tamen, ut dicitur, singulari veneni qualitate imbutorum, progenies quotannis pullulare solet. In hac spelunca Elephantiacos, leprosos, paralyticos, arthriticos, podagricos, similibusque desperatis membrorum affectionibus laborantes nudos exponere solent, qui mox halituum subterraneorum calore in sudorem resoluti, serpentum propullulantium totum corpus infirmi implicantium suctuque linctuque, ita omni vitioso virulentoque humore privari dicuntur, ut repetito hoc per aliquod tempus medicamento, tandem perfectae sanitati restituantur. De hac spelunca cum varia a variis inaudissem, et jam dudum ingens me rei tam prodigiosae veritatem exacte et κατὰ τὴν αὐτοψίαν examinandi invasisset desiderium, tandem cum hoc anno 1640. 8. die Decemb. eas oras in negotio quodam Geodaetico pervagarer, tam insignem veritatis indagandae occasionem minime negligendam ratus sum: conducto itaque non viarum duntaxat, sed et naturae montis perito duce, speluncam per avia et devia non sine periculo adii, et quae de situ montis, de spiraculis sive evaporario, de caverna et serpentibus inaudieram, omnia vera esse cognovi, speluncam ingressus, eam utcunque calidam inveni, at serpentes non vidi, utpote eo tempore latitantes, spoliis tamen et exuviis eorum ulmus paulo ante memorata ita onerabatur, ut staphylodendrum, coluteam, seu vesicariam folliculis refertam dixisses, quae serpentium, quorum mons scatet, geniminis luculentum praebebant testimonium, imo auribus ad meatuum orificia applicatis, nescio quod obtusum murmur, aut quis sibilosus strepitus, si non aëris cum halitibus inclusis luctae certe latentium anguium manifestum signum percipiebatur, etc. πάμφαγοι, sunt Aristoteli, et herbis quoque victitant.

Kircher. de Magnet. p. 702. edit. Colon.

Victus. Arist. H. A. l. 8. c. 4.

Pulverem comedere ex sacris quidam concludunt: nec negandum, dulci gleba delectari. In Africa oniscis: in Oriente, teste Vitriaco, pipere albo nutriuntur. Exiguo interdum contentos cibo, et inediam bene tolerare, vel circulatores norunt, qui angues in capsulis, modico furfure pastos circumferunt. Hyeme sub cervicali, vel ad ignem, ad ver usque vitam protrahunt. Ambrosinus in vasculo per sex menses sine cibo conservavit. Aristoteles, devorato aliquo animalculo, totam ab eo nutritivam substantiam extrahere, reliquum per secessum excutere scripsit. Dum vorant ex longis brevissimi, et ex tenuibus latissimi fiunt, ut quod deglutivere, melius in ventrem delabatur. Avibus devoratis, plumas et ossa evomunt. In regione Senegae pullis psittacorum insidiantur. Vino, lacte, aqua, et ovorum vitellis delectantur. Haec quidam ab iis deglutiri tradunt, si faucibus capiantur, mox ab ipsis in semet convolutis frangi, et cortices per inferiora dejici. Iuniores orbe spirae perstringunt; et fracto putamine, liquorem hauriunt. Vini incontinentes esse, Aristoteli proditum. Ideo quidam vino circa sepes apposito, viperas venantur.

Arist. H. A. l. 10. c. 4.

Arist. H. A. l. 8. c. 4.

Tem-

Temperamento quibusdam sunt frigidi, calidi quibusdam. Illis Galenus inprimis, his Avicenna favet.

Generatio.

De *Generatione* serpentum duo occurrunt, unde orti sint, et quomodo generent. De *Ortu* variae sententiae. Quidam Poëtae ex sanguine Titanum a Saturno et Opi occi-

Ovid. Metam. l. 4.

sorum prodiisse fabulantur. Alii ex guttis capitis Medusae sanguineis: Nonnulli ex putredine terrae, ex

Metam. l. 1.

qua magnus ille serpens Python prodiit. Nec absonum hoc. Nam et Nervi Scythiae populi ob natos ex terra serpentes, paulo ante Darii expeditionem solum mutare coacti

Herodot. l. 4.

sunt. Herodoto teste: et Amyclas, Italiae inter Terracinam et Cajetam civitatem, a serpentibus ex vicinis

Plin. H. N. l. 8. c. 29.

paludibus prognatis, deletam, Plinius asserere ausus est. In corpore humano nasci, in Historia de Homine dicemus. Ex sanguine quarundam avium confuso, Democritus prodidit, referente Plinio; ex salvia in sterquilinio putrefacta alii. In solido et vasto marmore inven-

Pareus l. 20. c. 24.
Cardan. de variet. rer. l. 7. cap. 29.

tum fuisse, Martini V. Pontificis tempore, ex Baptista Leone apud Pareum habemus: Causam Cardanus reddit. Ex cadaveribus humanis nasci, et corrupta spinae medulla, apud Camerarium invenies. A tali ex plumbeo feretro prosiliente, Avenionensem opificem laesum, apud Pareum legimus.

Plin. H. N. l. 10. c. 62.
Arist. H. A. l. 5. c. 4. et l. 6. c. 34.

Modum generationis aperuit ex Aristotele *Plinius*. Coëunt, *inquit*, complexu adeo circumvoluti sibi ipsi, ut unus existimari biceps possit. Contecta ova in terra incubant, et faetum sequente excludunt anno. Continuata illa serie contexta, ut monilis instar videantur. Quidam et animal pariunt. Factorem in congres-

Aelian. H. A. l. 9. c. 49.

su edere, apud Aelianum legimus.

Vox.

Vox ipsis est sibilus. Obtusum testudines, longum serpentes reddunt, stridere id Lucano:

Luca. l. 6.

ῥοίζων Apollonio in Argonauticis. Erectos ante lapsum incessisse, imaginantur nonnulli: serpere, quis non novit!

Motus.

Flexuosis impetibus incedunt, et caput, reliquo corpore quiescente, ob vertebras cartilaginosas vertunt: sicque corpus suum longum et angustum in partes adversas respicientes,

Aristot. de incessu animal.

melius tueri possunt. Squamis quasi unguibus, et costis quasi cruribus innituntur. Graeci de hoc motu verbum εἰλυσπᾶσθαι usurpant.

Antipathia.
Plin. H. N. l. 7. c. 2. et l. 28. c. 3.

Inimicitiam cum *hominibus*, *plantis* et *animalibus* gerunt. Quantum ad *homines*, omnibus contra serpentes inest venenum: feruntque ictos saliva, ut ferventis aquae contactum effugere. Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos *Ophiogenes* vocant, serpentum ictus contactu levare solitos, et manu imposita, venena extrahere corpori. Varronis tempore, pauci ibidem erant, quorum salivae contra ictus serpentum medebantur. Similis et in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, a Psyllo Rege dicta, cujus sepulchrum in parte Syrtium majorum est. Horum corpori ingenitum fuit, virus exitiale serpentibus, ut cujus odore sopirent eas. Mox vero liberos genitos, protinus objiciendi saevissimis eorum, eoque genere pudicitiam conjugum experiundi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Simile et in Italia Marsorum genus durat, quos a Circes filio ortos servant, et ideo inesse iis vim naturalem eam. Idem apud Strabonem invenies. Inter animalia gerunt inimicitias cum *avibus*, *quadrupedibus*, et *exanguibus*. *Avibus*. Nam

Arist. H. A. l. 9. c. 1.

aquilae lapidem aëtitem in nido deponunt, ne pulli a serpentibus laedantur. Eaedem in montibus regni Morfili anguibus vescuntur. Notum, quam gratitudinem Aquila a serpente Spiris arctissime complicata, rustico liberatori praestiterit,

Aelian. H. A. l. 6. c. 37.

apud Aelianum. *Pavonis* clamore terrentur, *Ciconiae* in Thessalia maxime immunes, quod serpentes interimant. Ejusdem in Italia pulli

Oppian. Halieut. l. 5.

tribus annis continuis aliquando devorati fuere. Huc *accipitres*, *ibides*, quorum pennas timent, *vultures*, hirundines, *galli* et *gallinae* pertinent. Ex *quadrupedibus* sunt *Elephanti* qui Spiritu cervorum ritu, serpen-

tes e cavernis evocant : *Leopardi*, quorum odorem vitant, *Cervi*, qui seu tanquam medicamento, quod Isidorus tradit; seu tanquam pabulo, quod Belluacensis; seu levandi senii ergo, et ut pilos mutent cornuaque deponant, quod alii, serpentibus vescuntur.

Arist. H. A. l. 9. c. 1.

Sues etiam angues inventos edunt. Per eas ager Plombinensis a quodam serpente purgatus est. A *soricibus* brumali tempore infestantur, quod tum languore quodam laborent. Cum iisdem, testudo, ichneumon, lacerta, et Chamaeleon, ut propriis locis est dictum, congrediuntur. Catum quoque eis infestum, apud Aristotelem habemus.

Arist. l. c.

Ex *Exanguibus*, Locustae species quaedam *Ophiomachus* dicitur, quod cum serpentibus praelietur, eosque gutture arrepto interimat. Albertus *Opimatum* vocavit.

Aelian. H. A. l. 16. c. 38.

Cancri serpentes ad Ephesiam metropolim, forcipibus arripiunt, dum paludes juxta Ephesiam tranare conantur.

Aelian. H. A. l. 1. c. 38.

Aranei sub umbrosis arboribus apricantes, ictu inflicto vertiginosos reddunt: quod tamen melius de lacertis sumseris.

Plin. H. N. l. 19. c. 24. et l. 30. c. 37.

De *plantis* hoc habe. Nec umbras quidem fraxini arboris ferre: ideo haec prolixo naturae beneficio, antequam e latebris egrediantur floret; postquam delituere, folia demum deponit.

Aelian. H. A. l. 9. c. 17.

Smilo, in Trachinio solo, si appropinquaverint, interire. Foliis quernis injectis, si Geoponicorum authori credimus, perire.

Plin. H. N. l. 14. c. 13.

Odorem florescentis uvae aversari nec tum temporis in vitibus inveniri.

Plin. H. N. l. 21. c. 21.

Veronicae circulo inclusos flagellando, quia exire non audent, sese perimere.

Aelian. H. A. l. 9. c. 26.

Odore allii deterreri: rutae, vero Lybicas inprimis, animo linqui. Taceo trifolii quandam speciem, ut Plinius voluit, absynthium, artemisiam, abrotonum, libanotidem nepetham viticem, quam mulieres in Thesmophoriis pulvinaribus substernebant; Helenium denique seu Enulam Campanam, cujus ideo Aelianus meminit.

Aelian. H. A. l 9. c. 21.
Plin. H. N. l. 24. c. 17.

Therionarca in Cappadocia et Mysia nascente, omnes feras torpescere, fabulatur Plinius.

Cardan. de variet. Rer. l. 7. c. 29.

Ab igne abhorrere apud Cardanum habemus.

Sympathia. Plin. in prooemio.

Amicitiam colunt *inter se*, quia in cavernis saepe conglobatim inveniuntur : cum *anguillis*, ut Gesnerus exemplo cujusdam pueri docet:

Arist. H. A. l. 9. c. 1. Plin. H. N. l. 36. c. 34.

cum *vulpibus*, quia in cryptis communem vitam degunt: cum *Cattis*, quia aliquando secum colludere visi sunt. *Hederam* serpentum frigori gratissimam, ut mirum sit ullum honorem habitum ei.

Plin. H. N. l. 20. c. 23.

Faeniculo degustato, senectutem facilius exuunt: et succo oculorum aciem, in latibulis fere amissam, recipiunt. Circa *sabinam* semper obversantur.

Natura et Mores. Plin. H. N. l. 2. c. 63.

Naturam et *Mores* sequentia exprimunt. Terra serpentes homine percusso non amplius recipit, paenasque etiam inertium nomine exigit; venenum secundum quosdam, in cauda habent, quod in vesicam ori vicinam deducatur; quae, priore etiam ejecto, intra diei naturalis spacium alio impleatur.

Arist. H. A. l. 2. 8. c. 15. Galen. l. 2. de locis affectis Plin. H. N. l. 32. c. 5. Arist. H. A. l. 5. c. 17. et l. 8. c. 17.

Quatuor frigidissimis mensibus latent, nec quicquam comedunt, imbecilli tum adeo veneno, ut impune tractentur: Vrgente canicula adeo aestuant, ut nunquam fere quiescant: Plinius, cum sol est in cancro, torqueri dixit. Vere, dum e latebris prodeunt, exuvias deponunt; quas quidam *syphar*, alii *senium*, γῆρας, nonnulli ad Plinii mentem, *vernationem* vocant. Incipiunt a capite ut quasi, a decidentibus obcaecentur: diei naturalis spacio devolvuntur ad caudam, totumque aufertur spolium, ut Aristoteles prodidit, prout faetus membranarum involucris liberantur. Degustato faeniculo in hominis conspectum prodeunt. Genuina ne hae pellis, an ex muco et sordibus per hyemem contractum spolium, ad disquisitionem causarum pertinet. Diuturnioris etiam sunt vitae, seu quod exuvias deponant, seu quod parci sint cibi, seu in comparatione ad alias bestias. Diei noctem pervigilem conjungere, dum apertis oculis somnum capiunt, alii prodiderunt. Prudentia in eo notatur a quibusdam, quod totum corpus periculo exponant, ut caput il-

laesum

laesum fervent. Illud facile pristinae sanitati vulneratum redditur; hoc attacto, moriuntur facile. Arundine percussi, mortuorum instar jacent: si frequenti ictu petieris, totis viribus mordere conantur. Stercus serpentum bene olere, facile concedi potest, si verum est, inter Calecutum et Cranganon inveniri, qui ab Ore suavissimum et mosci instar spirent odorem.

Venenum. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Huc *veneni* consideratio spectat. In cysti fellis istud, secundum Plinium, residet: in vesica quadam sub lingua, qua disrupta liquor quidam biliosus emanat et corpus inficit, secundum Grevinum. *Tot eorum venena quot genera, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores*, Isidorus dixit. Diversa tamen operatio. Mares faeminis, senes junioribus, magni parvis, jejuni saturis, omnes, aestate quam hyeme, sunt perniciosiores. Deposito senio magis formidolosi feruntur. An aliquando veneno careant, disquiritur. Prae dolore ob amissum disrumpi, quae Vincentii mens est, falsum. Breviore an diuturniore temporis spacio icti intereant, partim veneno, laeso partim, adscribi debet. In Indiis Orientalibus sues vel canes a quibusdam admorsi, sex duntaxat horis supervivunt: homines diem naturalem: remediis liberati, periculo vacant si postea admorsi fuerint. (Ambros. de Serpent. p. 40.) Alibi, vel ipse halitus praetereuntes interimit. Quendam interiisse, cum se in aqua lignis prope serpentis cavernam excalefactis, lavasset, Ponzettus author est. (Scalig. Exerc.) Scaliger Paravicinum quendam, non procul Dertona, serpente, in venatione hasta occiso, mortuum, prodit. (Mathiol. l. 1. in Dioscorid.) Mathiolus in agro Tridentino vaccarum custodem in periculo, et morti paratum, nisi theriaca et aliis refocillatus fuisset. Habet et *locus* aliquid. Ferociores sis qui in plano montani, qui inter Arabica balsameta minus nocere creduntur. (VVoton de Diff. animal. l. 6.) Vulnere inflicto, stupet primo aeger: mox vulnus dolore afficitur, color mutatur, inflammatur, rubet, livet, nigricat, et aeger totus ardet.

Venenorum remedia. De *Remediis* multa habentur. Vulcani in Lemno antistes, Vmbro de gente Marubiorum apud Virgilium, Atyr apud Silium Italicum, virtutem Serpentum morsus sanandi possidere credebantur. Mira de Psyllis Lybicis Aelianus. (Aelian. H. A. l. 16. c. 28.) Non valde si doluissent puncti, sola Saliva sanasse: ubi dolore premebantur, colluto aqua ore, bibendam tanquam salutarem dedisse: si nec hoc juvisset, accubasse aegro, et corporis sui contactu, infregisse venenum. Certiora remedia sunt, quae aliunde sumuntur. Laudatur, caprae nigrae lac, si locum affectum eo foveris. Puella quaedam caseo caprae recenti ulceri imposito sanata est. Medulla cervi perlinitus, ab eodem optime defenditur. Vegetius in jumentis demorsis, stercore suillo recente utitur. Dioscorides simum bubulum vehementer commendat. Quid si ipsemet serpens suos ictus sanet? Herbarum huc facientium catalogum, apud Ambrosinum vide. Maphaeum si sequimur, sunt in India arbores *Copaibae*, dictae, balsamum fundentes, quo laesi a serpentibus sanantur. (Maphaeus Hist. Indic. l. 2.) Idem arbores ex nucum genere, si Plinio fides, faciunt: nec non in Graecia frutex, Epipactis nominatus, alii Embolinem vocarunt. (Plin. H. N. l. 27. c. 11.) Ex *Compositis*, Theriaca Andromachi intra, extra, Confectio Hermetis, Emplastrum Epigonum, Oleum scorpionum, et divinum, de quibus Ambrosinus, laudantur.

Vsus in cibis. Vescebantur iis olim, Troglodytae, et Aethiopes, si Herodoto credimus; (Herodot. Hist. l. 4.) Candaei, qui et Ophiophagi inde, si Plinio; (Aelian. H. A. l. 9. c. 44.) Arabes, si Solino. (Plin. H. N. l. 6. c. 29.) In Brasilia, carnem quorundam, qui brachii humani crassitudine, concidunt, et inter apparatus reponunt. (Aelian. H. A. l. 11. c. 34.) In Cuba, inter regios apparatus censentur. Ova comesta per muraenam redduntur innoxia.

Vsus in Medicina. In *Medicina* magni sunt usus. *Totum* si spectes, capite et cauda truncatis, interaneis abjectis, deglubiti, carne bene lota, et cum vino cocta, jure aromatibus condito,

in lepra commendantur. Suffitu inveterati in menſibus provocandis Plinius utitur. Quidam cum floribus herbae paralyſis in oleo ad podagram decoquunt. Cinis combuſti in fiſtulis ſanandis vehementer commendatur. Baculus quo rana ab angue excuſſa eſt, parturientes adjuvat. Quantum *ad partes*, *Oculum* dextrum utiliter ad epiphoras alligari; dummodo ſerpens dimittatur, Plinius alicubi author eſt. *Cor* ſi mordeatur aut alligetur, in odontalgia efficax perhibetur. *Iecur* qui deguſtaverit, ſi credere fas eſt, a nullo ſerpente tangetur. *Fel* toſti Paulo Veneto, demorſos a cane rabido ſanat; parturientes, deguſtatum, feliciſſime juvat; et haemorrhoidibus illitum opitulatur. De *ſanguine*, ex libro innominati, prodit Ambroſinus, pallida praelabia rubicunda reddere, faciei inunctum ab omni macula ſervare; dentibus illitom gingivarum faetorem auferre. *Pinguedinem* aliis ad luem veneream curandam Matthiolus admiſcet: eadem, cum butyro majali lento igne cocta et percolata, ad paralyſin et podagram conſervatur. Peſſis ad ſterilitatem tollendam, cum felle tauri, Hippocrates miſcet. *Carnes* ad extergendam cutim humanam valere, Porta perſuadere conatur. Abenſina in lepra easdem inhumat donec vermes enaſcantur: mox cum his exſiccat, et drachmam pulverizatarum cum ſyrupo de melle leproſis exhibet. Tagautius, ſtrumis et elephantiaſi iisdem medetur: Porta vulneribus et nervis inciſis quod diſſecti brevi temporis ſpacio coaleſcant. *Spolium* inſignium virium eſſe credidere antiqui. Ad caſum pilorum conducere, ait Galenus; ad claritatem oculorum, ſi eodem fricentur, Plinius; ad odontalgiam in aceto decoctum, et dentes eradicandos iidem. Aurium dolori, ſeu in vino ſeu in oleo, coctum, prodeſſe Dioſcorides et Theophraſtus; cum capitibus papaveris Archigenes. Suffimentum partus difficultates ſolvit. Ex ſententia Plinii, lumbis parturientis

M. Paulus Venetus l. 2. c. 40.

Ambroſin. de ſerpent. l. 1. c. 1.

Porta Phytogn. l. 5. c. 12.

Tagaut. l. 1. Inſtit. Chirurg.

Porta Phytogn. l. 5. c. 12.

Galen. Euporiſt. l. 2. et l. 11. de ſimpl. medic.

Dioſcor. M. M. l. 2. c. 17.

Plin. H. N. l. 28. c. 1. l. 29. c. 6. l. 30. c. 7.

alligari debet. Villanovanus ſuffitu ex eodem, cum opopanace, myrrha, galbann, Caſtoreo, ſtercore columbino vel accipitris facto, faetum mortuum et vivum educit.

Vſus in varios.

Olim iisdem in puniendis parricidis utebantur. Aegyptii in foveam ſerpentibus plenam eos conjiciebant: Romani, culeo, cum ſimia, gallo gallinaceo et ſerpente inſutos, in mare projiciebant. In India, teſte Linſchotano, a circulatoribus circumferuntur, qui eosdem ad inſtrumenti muſici ſonum tripudiare cogunt. Anoibal, injecta magna vi ſerpentum fictilibus incluſorum in Romanorum claſſem, effecit, ut Antiochus victoriam reportaret. *Adipe* veterinarii ad equorum ſtranguriam utuntur: aucupes *carnibus* ut aves citius pennas mutent. Albertus multa ex partibus, ſed nugatoria, conficit, quae apud Ambroſinum vide. *Ovum* quidam eques coram Claudio litigaturus, ſpe vincendi geſtabat: deprehenſus, tanquam veneficus, interfectus fuit. *Senectam* tanquam amuletum, in armillis quidam ligare ſolebant. Cardanus ad neſcio quae non, in certis conſtellationibus adhibet. Plinius cum ſale, et ſerpillo tritam bobus in fauces, uva matureſcente injicit, ut per totum anni curriculum valeant. Wotonus in armariis et ciſtis reponit, ut veſtes a tineis immunes ſervet. Alii ejus pulverem inſpergunt, ut apes ad alvearia revertantur.

Egnat. ver. hiſtor. l. 6.

Sueton. in Hiſtor. l. 6.

Differentiae ſerpentum multae ſunt, *Primarias* ad ſequens caput rejicimus, *ſecundariae*, a *quantitate*, *colore*, *loco*, *odore*, *noxa*, *aſpectu*, et *aliis accidentibus* ſumuntur. De *quantitate* nota Marem faemina ſemper minorem. In plaga ſeptentrionali, ineunte aeſtate, parvos reperiri, qui regem criſtatum habeant, eodemque occiſo diſſipentur. In Theſſalia parvum et *hirſutum*, ſi Belluacenſi fides, quem Incolae *ſacrum* vocent, alium, ſola voce animalia interimere. In India quoque magnitudine aliis longe inferiores, ποικίλας τὴν χρόαν *verſicolores*, et ἀσ-

Differentiae.

Belluacenſ. Speculi l. 20. c. 11.

στερῶν

Aelian. H. A. l. 17. c. 1. περὶ φαρμάκα καλλιγραφῦντας, *quasi pigmentis* distinctos. Alibi maximi sunt. Megasthones scribit, *verba* Plin. H. N. l. 8. c. 14. *sunt Plinii*, in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant cervos taurosque. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem, in Ponto, ut supervolantes quamvis alte perniciterque Valer. Max. l. 1. c. ult. alites haustu raptas absorbeant. Nota est in Punicis bellis, ad flumen Bagradam, (nunc Megerada) a Regulo Imperatore balistis, tormentisque ut oppidum aliquod, expugnata serpens, C. XX. pedum longitudinis. Pellis ejus maxillaeque usque ad bellum Numantinum duravere Romae in templo. Huc Seneca de Clement. l. 1. c. 25. *Seneca* respexisse videtur, dum scribit, Lenis et privata pernicies non solas urbes movet. Quod late furere caepit, et omnes appetit, undique configitur. Serpentes parvulae fallunt, nec publice consequuntur; ubi aliqua solitam mensuram transit, et in monstrum excrevit, ubi fontes potu infecit, et si afflavit, deurit, obteritque, quacunque incessit, balistis petitur. Circa mare ru- Aelian. H. A. l. 17. c. 1. brum longitudine XL. cubitorum, crassitie eidem proportionata olim observati sunt. In loco quodam Macra, visus, qui jugeri longitudinem aequaret, crassitie, si credere fas est tanta, ut equites ex utraque parte adstantes, seipsos intueri non possent. Posidonius id retulit. Po- Strabo Geogr. l. 15. rus Indorum Rex ad Augustum decem Cubitorum misit. In Malaber octonum pedum inveniuntur, puerorum amatores. Iacentes, anguilina esse facie dicuntur; surgentes, eam adeo dilatant, ut ad humanam effigiem propius accedere videantur. Novem pedum pellem apud Clusium invenies. Tantam et Ambrosinus apud magnum Hetruriae Ducem vidit. Ideo non inepte forte Gillius scripsit, suum magnitudinem Calecuti aequare: cum praesertim edicto regio, ne occidantur cautum sit. Circa fluvium Senegae capras, alibi cervos devorare dicuntur. *Colorem* si spectes, in septentrionalibus regionibus variegati vagantur. In India, si Aelianum sequimur, vittis a capite ad Aelian. H. A. l. 17. c. 1. caudam pertinentibus, aliis aereis, aliis aureis et argenteis conspicui sunt. Thevetus quosdam rubescentes, cum squamis versicoloribus, alios instar foliorum lauri virides facit. Hujus coloris et apud Valesianos inveniuntur. Hesychius *Sauritas* vocat. A *loco* sunt aqua- Arist. H. A. l. 1. c. 14. tici, terrestres, quorum alii montosis, alii planis, alii quercetis, alii latibulis circa fagos, et corylos delectantur, et amphibii. Observavit Bellonius circa Abydenum portum genus quoddam, rubore in levcophaeo refulgens, quod interdiu in mari vivebat, noctu continentem, quietis causa, petebat. *Odoris* ratione sunt quidam ex iis moscati, ut serpens Aesculapii, et *Cusso* cypriorum, capite magno, et corpore exosse. Integrum agnum Ambrosin. de serp. p. 6. devorat: hoc absumpto, ad arborem se tamdiu fricat, donec ossa excusserit. *Noxam* si attendas, in Hispaniola innocui versantur: circa regiam Peruanam Cusco, incantationibus ligati, nihil damni, postquam fere integrum exercitum devivissent, inferunt. Inter hos Nicander *Molures* reponit, *Aspectu* sunt vario. Alii habent oculos praegrandes, ut Lybici: alii parvos et locustis similes: nonnulli sanguineos et luteo colore suffusos. Ad *accidentia* pertinet, quod quidam sunt ore acuto, quidam vasto. Nonnulli cono tanquam crista in vertice superbiunt: nonnulli cornua habent: quidam denique alas. Huc pertinent monstrosi, qualis unus biceps, in Musaeo Bononiensi videndus, alter latissimi corporis, et compressa cauda, quorum icones damus.

TITVLVS II.

De Serpentibus in specie.

CAPVT I.

De Serpentibus terrestribus.

ARTICVLVS I.

De Vipera.

Primaria fere Serpentum Differentia est, in quantum in *Terrestres* et Aquaticos et Dubios distinguuntur. *Terrestres* sunt, *Vipera*, *Ammodites*, *Cerastes*, *Haemorrhous*, *Seps*, *Aspis*, *Dipsas*, *Scytale et Amphisbaena*, *Caecilia*, *Cenchrus*, *Acontia Dryinus*, *Elaps et Anguis Aesculapii*. His *Indicos* adde.

Ambrosin. de serpent. l. 1. c. 2.

Nomen.

Viperam quidam ab eo quod vi pariat, nomen sortitam putant: quasi a faetu exeunte, alvus matris laceretur: alii, et quidem verissime, quasi viviparam, et per contractionem *viparam* et viperam, quod ova intra alvum concipiat, deinde faetum vivum enitatur. Graecis est aliquando per excellentiam ὄφις, ut in Oppiano animadvertere est, communiter ἔχις mas, et ἔχιδνα faemina, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου, quod ad interitum usque faetum contineat, cui fabulae apud veteres fides data; vel παρὰ τὸ ἔχειν ἐν αὐτῇ τὸ ζῶον, quod animal intra alvum contineat, quod verissimum. Hodierni Graeci Echendras, teste Bellonio, nominant. Itali Marassos. An recte, alibi disquiretur. Suessanus *Scorzionem* vocat: Nicolaus Florentinus Scorzonen; quod vocabulum, apud Italos, omnibus serpentibus commune est. Arabes *Thyri* vocabulum ipsis imponunt. Vnde Andromachus viperinos pastillos, ferinos appellavit, a Graeco θὴρ seu θήριον. *Nepam* non esse, certum.

Aristot. l. 1. de generat. Animal. c. 10.

Descriptio.

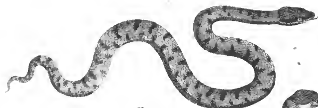
Serpens est venenosus longitudine cubitali, saepe prolixiore, colore subflavo, pluribus maculis consperso. *Mari* caput angustum et acutum, collum crassius, corpus tenuius. *Cauda* ritu aliorum serpentum gracilescit, non tamen acervatim ut faeminae. Squamis circa extremitatem asperioribus tegitur, quas ira percita erigit. *Meatus* excrementorum in cauda est ventri propinquior. Canini *dentes* duo, faeminis plures. *Galenus*, faeminas subflavi coloris, admodum agiles, collum maxime porrigentes, oculis subrubentibus, inverecundis, et ferini intuitus facit. *Aëtius*, multis notis instar rotarum exornatas, magnitudine Cubitali cauda acervatim in tenuitatem desinente, alvo sinuosiore, et quae caudae innixa gradiatur. *Cardanum* si sequamur, erit praestantissimis viperis caput latum, erectum, et cavum, figura rhombi, oculi vivaces, breve corpus, et ad motum alacre. *Amatus Lusitanus* in Hispania cubitalem esse scribit, capite presso et acuto in quo verruca conspicitur, dorso veluti quadam catenam depicto.

Galen. de Theriaca ad Pisonem.

Anatomica ipsius Ambrosini verbis exequemur. Sic autem ille. In dissectione viperini capitis *cerebrum* subnigri coloris conspicitur, et adeo pusillum, ut vix quantitatem quatuor granorum milii adaequet, propterea hoc animal a quibusdam calidum, et siccum esse creditur: quod immodicus calor cordis a frigiditate cerebri temperari nequeat. *Auriculis* viperae carent, sed earum loco quasdam cavernas habent: Etenim Plinius tradidit animalibus faetum vivum parientibus aures inesse eminentes, exceptis cartilagineis, vitulo marino, Delphino et viperis quae quibusdam foraminibus pro auribus, utuntur. Quod ad *dentes*, Gesnerus tradit quosdam vipe-

Anatomica Ambrosin. Histor. Serpent. l. 1. c. 3. p. 117.

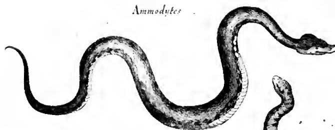
Vipera Mas

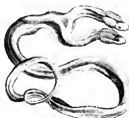
Vipera Fœminina

Ammodytes

Serpens Biceps

viperinum caput secantes, quatuor oblongos dentes in superiori mandibula spectasse; cum alii dentes tam superioris quam inferioris maxillae, ob parvitatem, non appareant, sed maxillam acu fricando asperitatem, et stridorem percepisse; Hos pusillos dentes, tam in vivis, quam in mortuis viperis, nisi auferatur *vesicula*, in qua conduntur, nemo unquam intueri poterit. Baldus Angelus Abbatius quatuor dentes caninos tam mari, quam faeminae viperae attribuit, cum hoc tamen discrimine, ut mas duos habeat deciduos: Ideoque non admirandum esse putat, si interdum maris dentes duos tantummodo esse conspiciamus. Quamobrem Authores Nicandrum secutos procul dubio hallucinari statuit, quando pronunciat, demorsos a vipera mare, duo tantum ulcuscula, et a faemina quatuor reportare: cum duos dentes maribus, et quatuor faeminis semper inesse crediderint. Et tamen vipera mas, antequam illi duo dentes cadant, quatuor etiam vulneribus possit patientes afficere. Haec autem sententia si sit vera necne, indiget animadversione; quandoquidem nostri circulatores viperas quotidie pertractantes, duos tantum dentes tam in mare, quam in faemina se observasse referunt. Nos igitur decocto viperae capite, et carne diligenter a craneo separata, duplex dentium genus conspicati et sumus: unum, quo haec bestia se tuetur, et mordendo venenat; alterum quo ad mordendum utitur. Hi autem sunt dentes quatuor supra triginta ab Antiquis non descripti: cum in gingivis occultati non appareant. Horum autem talis est ordo; nam praeter quatuor caninos nominatos, duodecim in superioribus maxillis, nimirum sex in utroque latere conspiciuntur; suntque adinstar serrae versus gulam, et aliquanto majores dentibus armantibus inferiores maxillas. Inferiores dentes sunt viginti duo, nempe undecim in quolibet latere, quocirca quando authores memorant vulnera a dentibus viperinis inflicta, eos de caninis dentibus verba facere, opinamur; Cum caeteri dentes horum animalium illis ignoti fuerint. Quandoquidem veteres, harum ferarum *caninos* tantummodo dentes, descripserunt, quos vidimus perforatos, et vesicula veneno plena munitos, quae novo toxico quotidie repletur, dum primum in ictu consumptum fuerit. Etenim quemadmodum in singulis animalibus aliqua semper generantur excrementa, quae per partem determinatam extra corpus truduntur: Ita etiam viperae venenosum excrementum per dentes evacuant, dum se defendentes, mordendo caetera animalia venenant. Hoc etiam praestat scorpio, qui in cauda aculeum perforatum instar dentium anteriorum viperae possidet, et sub aculeo habet vesicam veneno plenam, quod punctis animalibus communicat. Neque mirandum est viperas caninis dentibus ad tutelam tantum sibimet a natura comparasse: siquidem accidit idem pisci pistrici rostrum hinc inde dentatum possidenti, quos dentes huic animanti nonnisi ad tutelam natura impertita est. Quod autem nostri viperarum venatores pronunciant, se tam in mare, quam in faemina duos tantum dentes conspicatos fuisse, inde natum esse credimus: quoniam caeteri in gingivis latentes non videantur: deinde hoc genus hominum tanquam rude, et imperitum nunquam anatomen harum bestiarum exercuit. *Pulmo* in viperis veluti vesicula oblonga membranosa, variisque meatibus plena, et aëre turgens observatur. Item *cor* grandiusculum apparet, et mobile in pericardio; hocque quando animal alexipharmaco necatur concitatius movetur, quam si ferro interimeretur, ob repugnantiam alexipharmaci ad venenum. *Iecur* est oblongum vena admodum crassa per medium percurrente, quae dimanans a corde ad extremam usque caudam serpentis progreditur. Ibi etiam visuntur *venae* seu *arteriae*, quae a

corde et hepate ad gingivas, seu vesiculas dentium ascendunt: cum in *vesica fellea* tanquam in propria lacuna contineatur haec materia venenosa, quae inde ad dentes defertur. Possumus autem necessario attestari hanc venenosam materiam in cysti fellis residere, quoniam neque hepar, neque cor, neque sanguis viperae venenum participant. *Ventriculus* sub jecore latitat, cui *oesophagus* adhaeret cum aspera arteria ad pulmones usque descendente. *Splen* colo intestino annectitur. *Colon* flexuosum est, et in latere sinistro terminatur. *Rectum* autem intestinum a fundo ventriculi dimanare videtur.

Severinus Zootom. part. 4. pag. 319.

Et tantum de viperae anatomia Ambrosinus. *Severinus* in vipera a se secta sequentia observavit. Oblonga omnia *viscera*, item et ova. Primum exerto spolio ad cervicem, aspera arteria per longum annexa pulmoni eodem ductu. *Cordis* substantia alba tota, nisi quantum auriculae rubent, quarum sinistra amplior. Aqua in pericardio: Cor triangulare complanatum. *Fellis vesicula* non hepati affixa, sed Ecphysi. *Renes* oblongi duo ex multis quasi renibus conflati, inferiores hi visceribus omnibus, et prope anum. *Testes* oblongi, forma aemulantes Pineae semen. Reperti in utero tres *catuli* viperini, qui a matre biduo jam mortua superstites inventi sunt, caudis micantes. Ad haec *ova* multa ad vasa spermatica utrinque: hinc autem descendentia recte per medios renes. Intra caudam vesiculae duae plenae viru illo. *Intestina* rubra, carnosa praesertim superne convoluta in quosdam veluti nodulos. In *ventriculo* et intestinis herbaceum alimentum. *Ventriculi* tunica interne rugosa, rugae autem rectae, quae postea diducta utraque tunica facile explicantur. Differentia sexus in hoc genere: Mari cauda longior; faeminae brevior et latior. Mari sub caudam vasa quaedam oblonga, interne spinosa; genitalia non dubito.

Locus. Solin. in Polyhist. Arist. in. Mirabil.

In multis inveniuntur regionibus, Italia, Hispania, India, Melita, Cypro, Chio, circa Amyclas, ubi insanabilis earum morsus, et alibi. Aristoteles tamen in Creta nasci negat. Cordus in Germania nunquam conspicatus est. In insula Syagro Arabiae promontorio vicina, magnae reperiuntur. Marsi populi qui impune viperas tractabant, alibi generari negavere. Delectantur inprimis locis montanis: ideo circa Haliacmon Macedoniae fluvium, et in Euganeis Patavinis montibus inveniuntur: aquis, populeis arboribus, et locis, quarum carnes Galenus pro antidoto reprobat, quod aegrotantibus sitim intolerabilem faciant. Hyeme latent, non tantum sub saxis, immotis fimo praesepibus, ut Aristoteles et Virgilius prodidere; sed etiam statuis lapideis, et terris. Rustici sane ;Itali, dum ligonibus profundiora terrae tentarent, simul glomeratas saepissime invenere.

Martial. Epigr. l. 4. 59.

Arist. H. A. l. 10. c. 62. Virgil. Georg. l. 3. Martial. l. 3. Epigr. 16.

Victus. Pausan. in Baeot. Galen. in Theriaca ad Pisonem.

In montana Phaeniciae parte herbis vesci, et quasdam radices vocare, Pausanias prodidit. Non tantum herbis, sed et erucis, buprestibus, cantharidibus, phalangiis, mure araneo, stellionibus, scarabeis, bufonibus, Galenus: scorpionibus Aristoteles: picae pullis Albertus, Circulatores furfuribus in pyxidibus et capsis alunt. Venatores quidam decimo quinto quoque die potum cum herba quadam praebent. Vino delectari aliis visum: diu a potu abstinere, Bellonio.

Temperamentum. Arist. Gener. animal. l. 1. c. 9. 10. Galen. de simplic. medic. facult. l. 2 1. c. 2.

Frigidas videtur Aristoteles facere, quod hyeme latitent: calidas, Galenus, Dioscorides et alii. Hyeme minus tales esse, facile exinde colligas, quia non mordent: aestate, et praesertim sub ortum Caniculae vehementer aestuare, quia fervorem quendam prae se ferunt.

Generatio.

Ex capite Cerberi natas, antiquitas olim fabulata est. Ex cinere vel putri materia oriri posse vel exinde colligitur, quod Iulio Obsequente prodente, bello civili inter Augustum et Antonium durante, Pado effuso, ingens viperarum copia proruperit

[margin: ... H. ... c. 96. ... H. N. ... c. 62. ... Aelian. H. A. l. 1. c. 24. l. 5. c. 16. Arist. H. A. l. 5. c. ult.]

rupérit. Ex congressu maris et faeminae progigni, tam certum, quam falsum, cum muraena pisce congredi, vel maris caput a faemina post congressum morsu avelli, quod apud Plinium legimus, cui Herodotus, Nicander, Plutarchus, Solinus, et alii adstipulantur. *Ova* prius unius coloris et mollia, instar ovorum piscium concipiunt, et quidem superne versus praecordia: tempore parturitionis, catuli sine ullis membranis quandoque quod eas scindant, aliquando iisdem obvoluti, prodeunt. Vere postquam concepere, faetum ad mensem Augusti gestant. Viginti, una die, et quidem singulos parere, apud Aristotelem habemus. Tres supra viginti sub una in pyxide servata prodiisse, quarum quae a matre separatae erant, inertes reddebantur, Iohannes de Saphiis pharmacopaeus author est.

[margin: Arist. H. A. l. 5. c. ult.]

[margin: *Antipathia.* Aelian. H. A. l. 2. c. 24.]

Cum multis occultam *inimicitiam* exercet vipera. *Sputo humano*, si hoc in ipsius ventrem penetret, interficitur. *Mulieri gravidae* si occurrat, abortum inferre creditur. Sola voce facit ut *mures* musculos suos alio deportent. Cum *ossifraga*, et testudine dimicat. Illa sibi herba soncho simili providet: haec origano vel ruta medetur. Cum *scorpione* congredi, et mutuo se conficere, Caspar Wolfius observavit. *Allii*, scordii, et alliariae odorem vitare, apud Theophrastum habetur. *Arum* radix manibus affricata morsus viperarum arcet, si Avicennae credimus. *Sinapi* iisdem adversari, idem affirmat. Ramulo *fagi* leviter contactae obstupescunt, si Lacunae fides est. Inter folia *fraxini* et prunas constitutae, igni se potius credunt. *Solani* succo Galenus manus contra easdem madefaciebat. Rhases viperae oculos *smaragdum* intuentes liquefieri, et mox a capite effluere, reliquit.

[margin: *Natura.* Arist. H. A. l. 8. c. 17.]

Ad *Naturam* spectat, quod vere et autumno spolium deponunt: tempore vernali oculos faeniculo affricant, ut visus in cavernis contractam hebetudinem tollant; et quod gravissimum odorem spirant. Faeminae, quae pinguior mare, acerbior morsus est.

[margin: *Venenum.*]

Venenatum animal esse, superius diximus: signa varia occurrunt. Aulicus quidam apud Rhodiginum in colorem porraceum incidit. Purpurascentem vel amethistinum aliquando contrahi apud Grevinum habemus. Excitatur aliquando singultus, quod ventriculus veneni acrimonia vellicetur. Semper fere corpus intumescit, pustulae ambustis similes erumpunt, sitis infestat, gingivae cruore suffunduntur, jecur inflammatione vexatur, biliosi vomitus succedunt, vertigo, sopor, tremor, et urinae difficultas, ut Dioscorides et Aegineta reliquit, oboriuntur. Ubi vero virus totum occupavit corpus, ungues ob caloris defectum livescunt et corpus grandinem congelantem sentit.

[margin: *Remedia.* Amatus Lusit. Curat. Cent. 1.]

Remedia varia habentur. Amatus Lusitanus partem ictam scarificari jussit: emplastrum ex alliis cum theriaca eidem imposuit, et drachmas tres theriacae in vino meraco propinavit. Ex animalibus laudantur Caro viperina quae interaneis abjectis cocta, virus ad cutem pellit; cervi maris genitale, mustelae venter falitus; cancri fluviatiles vel marini; sanguis fulicae cum oleo potus; testudinis marinae cum aceto; patientis urina hausta; stercus caprinum in aceto decoctum, vel in vino tritum, butyrum denique vetus. Inter *plantas* plurima quoque occurrunt. Anchusa manducata et in fauces projecta easdem perimit. Abensina radicem, folia, et corticem Aristolochiae laudat; Crollius, aconitum cum vino tepido: Alii bistortam, quae contortis suis radicibus, convoluti serpentis figuram repraesentat: Matthiolus Bryoniae radicem, Citri semen et succum Rhasis: Ferulam et juniperi baccas Dioscorides. Plinius Tragoriganum: Claudius Imperator, taxum arborem: semen viticis Aegincta: acetum calefactum et potum Dorotheus Helius. Ex *Compositis* sunt plurima, inter quae praecipua, Theriaca Andromachi,

[margin: Plin. H. N. l. 22. c. 20. et 21.]

[margin: Crollius de signaturis.]

[margin: Dioscor. M. M. l. 3. Plin. H. N. l. 20. c. 17.]

et Antiochi Philometoris; Antidotus Apollodori, rustici medici, Avicennae et Galli, quam ex Arabia redux Caesari obtulit. Pulvis viperinus quem nobis Medici describunt, plurimum quoque prodest. *Extra* applicantur, humani dentes in pulverem redacti: urina humana calida: Caput viperae amputatum, et impositum: emplastrum ex ranis: fimus caprinus in aceto dissolutus, et pellis recens ab eadem detracta: herba de Corsonuper apud Hispanos inventa, quam Cantabricam quidam autumant: radix ebuli in vino elixata: fraxini cinis cum succo foliorum permixtus: surfures cum aceto et ruta decocti: lignum colubrinum in Malabar nascens. Ideo ab incolis per arva decurrentibus, circumfertur. Laudantur etiam, melissae folia eorumque succus: origanum viride contusum, radix personatae in vino elixata: pix liquida cum sale: decoctum pulegii: serpillum cum aceto, et caetera, quae in Ambrosino vide. Pareus theriaca antiqua in aqua vitae dissoluta, usus est. Sunt qui cantus tibicinum pro remedio ponunt. Amatus Lusitanus cujusdam fontis mentionem facit, in quo si aegri demergantur, evadunt. Fallopius observavit, (*verba sunt Ambrosini*) dum ruri versaretur, filium agricolae a vipera in pede demorsum. Vnde pater senex ad clamorem filii accurrens, arcto vinculo pedis digitum vinxit: deinde digito scarificato cum non mediocri sanguinis effusione, jussit sibi locum ostendi, ubi a vipera filius percussus fuit: quo cognito, ut laesum pedem ibi natus figeret, imperavit; postea ducendo ferulam circa pedem, illius figuram obsignavit, et sumpto gladio, cretam intra vestigii lineam radens, in vino dissolutam, filio propinavit: quo praesidio juvenis, vomitione et alvi fluore correptus, tandem sanatus est. Virus quoque a vesiculis gingivarum exemtum et fel ejusdem inficere, Gesnerus author est, qui puellam quandam, quae carnem cui viperina permixta erat, gustaverat, in opisthotonum et alia gravia symptomata incidisse scribit. Fel confestim animi deliquium generat. Semen citri saccaro conditum, scordium, cornu cervi, lapis busonites, hyacinthus, sapphirus, smaragdus, inter praeservativa recensentur.

Galen. de simpl. medic. l. 6. c. 10.
Pareus l. 20. c. 16.
Fallop. l. de tumoribus.
Aelian. H. A. l. 4. c. 7.

Et olim et nunc in mensis habuere locum. Aegyptii, Troglodytae, et Arabes, passim eas conquirebant. Cirni Indi ultra flumen, et qui montem Athon incolunt, Aethiopes, Macrobii, et Seres iisdem alebantur, ideo ad centum quinquaginta annos vitam prorogabant. Atheneus ritu piscium conditas apponit. Nunc in Italia a mulieribus ob pulchritudinem expetuntur.

Vsus in cibus.
Plin. H. N. l. 7. c. 2.
Athen. Dipnos. l. 8.

In Medicina multus earum usus, ex iisque pulveres, sales, olea, extracta, tincturae, et vina, parantur. *Caput* collo appensum contra gutturis affectus, et anginas celebratur. *Cerebrum* in pellicula ligatum dentitionem promovet. *Iecur* coctum a venenato morsu praeservat. *Ossa* in purpurea sindone ligata, et portata, epilepsiam et vertiginem amoliuntur. *Spolium*, medicamentis ophtalmicis miscetur: ex sententia Hippocratis, in delenda impetigine commendatur. *Pellis* ad facilitatem partus valet, si dextro parturientis femori alligetur. *Pinguedo*, si diligenter praeparetur, ad oculorum suffusiones, ambusta, coercendum pilorum sub alis exortum, cutis eminentias, in paralysi, commendatur. *Carnes* quidam ad vitam prorogandam facere scribunt, quibus Renodaeus refragatur. Alii cum faeniculo decoctae jusculo, visum imbecillum firmant. Ejusdem esu, fervus Cratetis Medici, cui caro ab ossibus in morbo abscesserat, sanatus est, si Porphyrio fides. Plurimum siccare, et excrementa ad cutim detrudere, ideo elephantiacis, et aliis qui cutaneis morbis laborant, summe proficuam, apud plurimos Medicos invenies. Galenus aliquot exempla prodidit, qui cum vinum in quo vipera extincta bibissent, liberati sunt. Cardanus eadem phthisicos

Vsus in Medicina.
Galen. de simpl. facult. c. 6.
Porta Phytoga. l. 6. c. 11.
Plin. H. N. l. 29. c. 4.
Galen. l. 7. de Compos. Medic. s. loca.
Porphyr. περὶ ἀποχῆς.
Oribas. l. 3. de morb. c. 61.
Gal. Simpl. medic. l. 11. cap. 1.

ficos curavit. Fuere qui Gallinas nutriebant, donec deplumarentur, quas postea aegris exhibebant. Matthaeum de Gradibus, et Gattinarium id fecisse proditum. Alii ex tali pastu ova propagandae vitae idonea, sibi pollicentur. Pulveres et alia quomodo parentur, vide apud Ambrosinum, qui ex authoribus collegit. Pulverem sitim excitare, Ipsi experti sumus. Ad aquas hydropicorum exsiccandas adhiberi, apud Petraeum invenies. Cinis inter caustica a Fallopio censetur. Aquam Gallesii pharmacopaei ibidem vide. Baldus Angelus in dolium vini injectas, corruptum pristino nitori restituere, idque in cella Cardinalis Vrsini accidisse, scripsit. Ad theriacam singulari ratione praeparantur. Primus Andromachus adhibuit, Antoninus Imperator revocavit. Galenus egregie descripsit. Consule si placet Ambrosinum, sed et nos ante non ita multos annos, in schediasmate ad Theriacam Andromachi, exposuimus, cum ejus Lesne in Polonia dispensationi praecessemus.

Ambrosin. de serpent. p. 162.

Galen. de Antid. l. 1. de Theriaca ad Pisonem, et alibi.

Differentiae.

Viperarum differencias, *Color*, et *magnitudo* dabunt. Ratione *Coloris*, Pausanias in Aethiopia et Lybia nigras esse scribit. Porta pro ratione soli in quo vivunt, virides, rubras, rufas, albas, et nigras observavit. Cardanus rubrae crassae et brevis, *Milort* ab Italis dictae meminit: sed Mathiolus, innocentissimum animal esse, domibusque familiare, addit. *Magnitudinis* respectu, in Hispania, nonnisi cubitales inveniuntur, si Amato Lusitano credimus. In regione Troglodytica, longitudinem decem et novem cubitorum exaequant, si Aeliano. In aurea Castella, viginti pedum sunt, si Cardano. Aegyptiacarum pelles tomento repletae duplo majores sunt nostris, si Bellonio. Alpinus in Illyrico unico in fronte cornu insignes, marem album gerere, faeminam duo tanquam acus in syncipite, capite latiore et compressiore esse, et a cerastis differre, scripsit. Sumunt et a veneno quidam differentiam, et serpentem illum, qui *Escurzo* Italis adferunt. Verum hic, quia est colore cinereo nigricante maculis distincto, longitudine sesquipalmari, capite crasso et quadrato, ore magno et hiante, lingua nigra et mucronata, et tarde incedit, in viperarum censum referri non poterit.

Porta Phytog. l. 4. c. 28.

Amat Lusitan. in Dioscorid.

Aelian. H. A. l. 9. c. 33.

Bellon. observ. l. 2. c. 30.

Alpin. de Medicina Aegypt. l. 4. cap. 8.

De *Viperis Chiappae* ita *Nieremberg*ius. Genus viperarum Chiappa nutrit magnum, simile putrido ligno, pestilentem spiritum quatuor narium fenestris fundens. Quaedam morsu equum intra diem occidunt, fuso per omnes juncturas sanguine. Sunt aliae variegatae, aliae nigrae et prolixae. Quemcunque momorderint, perimunt: crescente luna mitescunt, decrescente irritantur. Aliae sunt pallidae, nigris distinctae lineis, interstinctae maculis albis; morso ab iis decidit per frusta caro. Aliis tanta pestis superest, ut si fuste contingantur, subeat virus usque ad brachium. Aliae hujus sunt conditionis, ut si mordeant mane, morsus evomens sanguinem pereat; sub vesperum, non sunt lethales. Visus ibi serpens, in cujus utero inventi triginta et unus faetus.

Niaremb. H. Exot. l. 12. c. 1.

ARTICVLVS II.

De Ammodyte.

Nomen.

Ambrosin. l. 1. c. 3.

Refertur hic tum ratione figurae tum partus ad viperarum genera. Vocatur a Latinis *Ammodytes* vocabulo a Graecis desumpto, qui et ἀμμοδύτην, ψαμμοδύτην, ἀμμοδυώτην, per ypsilon, ἀμμοδίτην per jota appellant: ibi ἀπὸ τῦ ἀμμῦ καὶ τῦ δύτειν quoniam arenam subeat: hic ab ἄμμος et διορύττω perfodio. Aëtio est *Cenchrias* vel potius *Cerchnias* ab asperitate miliari, quod cauda ipsius instar granorum milii dura sit. An ἀμμοβάτης apud Lexicographos sit ab eo diversus; vel ἀμμόατις apud

e Suidam

Suidam difficile eſt dicere. Nonnulli Ammoditem, Centriam, aut Centritem, ob duritiem caudae dici debere innuunt. Cum κέντρα quaedam lignorum et lapidum vitia dicantur ut apud Theophraſtum videre eſt: et Plinius, in quibusdam arboribus veluti in marmore, centra quaedam, id eſt, durities clavis ſimiles, et feris inimicas eſſe aſſeveravit. Vtut ſit, *cornutum* vocavi, quod eminentiam quandam cornu aemulantem ſupra naſum gerat; et *viperam Cornutam Illyricam*. Quod in illa regione frequens ſit, *monoceron* denique, propter callum qui ſummam oris partem exornat, certum eſt.

Theophr. H. P. l. 5. c. 3.

Deſcriptio. De ejus forma et Deſcriptione ita *Ambroſinus*. Olaus Magnus ſcriptis mandavit quosdam eſſe ſerpentes arenacei coloris, longitudine cubitali, maculis nigris diſtinctos habentes ſupra dorſum linearum veſtigia: Deinde inter haecce ſerpentium genera Ammoditem commemorat. Quamobrem Lucanus colorem arenaceum hujus ſerpentis contemplans canebat hunc in modum. Concolor exuſtis atque indiſcretus arenis Ammodites. Eſt igitur fera haec viperae perquam ſimilis, *capite* tamen ampliore, et *maxillis* latioribus, et in ſuperiore parte roſtri, eminentiam quandam acutae verrucae ſimilem gerens. Propterea vulgares, non injuria, cornutum ſerpentem vel cornutam viperam nuncuparunt. Aëtius quoque Ammoditem cubitalis magnitudinis, et arenacei coloris eſſe ſtatuit. Immo *pellem* maculis nigris praeditam, et caudam praeduram ei aſſignavit: Has autem conditiones lector in icone, quam exhibemus melius et commodius meditari poterit.

Locus. In Lybia teſte Solino, in multis Italiae et Illyriae locis, comitatu inprimis Goritienſi ſtabulatur. Quadramius obſervavit in Circulatorum capſulis, catulos ritu viperarum eniti.

Venenum. De *Veneni* ſignis et remediis, ita *idem Ambroſinus*. Olaus Magnus deſcribens ſigna veneni hujus ſerpentis ea eſſe protulit, quando particula demorſa non ſolum ingenti dolore et tumore afficitur, verum etiam quando virus a vulnere effluit, et propterea ſi patiens tertio die non perit, quandoque ad ſeptimam usque diem vitam protrahit. At inter caeteros Authores, clariora hujus veneni ſigna aſſignat Matthiolus, dum percuſſos ab Ammodite, feſtina morte opprimi ſcribit, et a vulnere eorum, qui tam brevi tempore non obeunt, ſanguinem primo dimanare, labiaque vulneris intumeſcere, deinde paulo poſt ſaniem effluere, capitisque gravitatem, et animi deliquium generari. Imo addit homines etiam robuſtos ab hoc ſerpente ictos triduo interire, et celerius qui a faemina ſauciantur. Quamvis obſervaverit nonnullos ab hoc ſerpente percuſſos ad ſeptimam usque diem vitam protraxiſſe.

Remedia. Praeſidia hoc venenum caſtigantia, inprimis communia laudat Abenſina; deinde tanquam Alexipharmaca, caſtoreum, cinnamomum, et radicem centaureae cum vino exhibet. Item radicem Ariſtolochiae longae, et Gentianae probat, poſtmodum pro emplaſtris parandis, mel exſiccatum, et tritum, radices gracatorum, centaureae, ſemen lini, harmel, lactucae, et volubilis praeſcribit. Verum Matthiolus admonet primo appoſitis cucurbitulis ambitum vulneris ſcarificandum eſſe, injectis tamen vinculis arctiſſimis partibus ſuperioribus, deinde tanquam praeſidium peculiare mentam ex aqua mulſa potam, caſtoreum, caſiam, et ſuccum artemiſiae, cum aqua commendat. Praeterea theriacam in potu exhibet, eademque vulnus linit, et tandem emplaſtris attrahentibus utitur. Imo in hac affectione cataplamata nomis, et ulceribus ſerpentibus conferentia ſummopere celebrat.

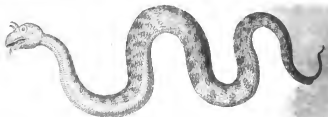
ARTI-

Ceraſtes Greuum Aldrou. Gebörnichte Schlang

Ceraſtes ex Libÿa Aldrov.

Hæmorrhous Parei

Seps Parei

ARTICVLVS III.

De Ceraste.

Ambrof. l. 1. c. 4. *Nomen.*

Excipit hic Ammodyten ſerpens, quod in locis etiam arenoſis libenter ſtabuletur. Nomen a duabus eminentiis, ἀπὸ τοῦ κέρατος, quae in fronte, cochlearum inſtar, ſed ſolidiores habet, ſortitus eſt. Ariſtoteli *Thebanum colubrum*, dici placitum eſt Bellonii. Olao eſt *Criſtalis*, Alberto M. *Ceriſtalis*, *Sirtalis et Triſcalis.*

Bellon. obſ. l. 2. c. 54.

Deſcriptio. Plin. H. N. l. 8. c. 23. Solin. Polyhiſt. c. 40. Bellon. Obſ. 2. c. 54.

In *Deſcriptione* variatur. Plinius corpore Ceraſtis eminere cornicula ſaepe quadrigemina ſcribit: quorum motu reliquo corpore occultato ſollicitent ad ſe aves: Totidem et Solinus habet. Albertus octo. Bellonius duo inſtar granorum hordei ſupra oculos, gemina minuta cornua imitantia, ponit. Addit, *dentes* viperinis ſimiles; *dorſum* lineis quibusdam puniceis variegatum habere. *Aëtius* cubitalis magnitudinis, longiſſimum, duorum cubitorum, corpore arenacei coloris, juxta caudam deſquamato, partibus ventris per ordinem ſquamatis, reliquit.

Locus. Lucan. Pharſal. l. 9. Bellon. obſ. l. 2. c. 56.

Invenitur in Lybia, cujus mediterranea arida et ſabulo referta ſunt. Olim in Ægyptum migraſſe, et magnam regionis partem inhabitabilem reddidiſſe, prodidere quidam, et ex his Lucanus. Bellonius dum Cairo in montem Sinai iter faceret, copioſos conſpicatus eſt. In viis per quae plauſtra aguntur, frequens ſtabulatur, obviosque aggreditur et perimit.

Natura. Aelian. H. A. l. 16. c. 28.

Duo ipſis congenita adſcribit Bellonius, nempe, quod ritu viperarum foetus edant vivos, et quod inter omnia ſerpentus genera diutiſſime ſitim tolerent. Greſſu flexuoſo volutari, quoniam breves et craſſi ſunt; mole corporea arenis obruta, exertis cornibus aviculas allicere, ut ſuperius dixi: Pſyllos populos non attingere, adjici praeteritis poteſt.

Venenum. Dioſcor. l. 6.

Demorſus a Ceraſte, parte affecta intumeſcit, et duritiem quandam inſtar capitis clavi cum puſtulis experitur. Mox ſanies modo nigricans, modo ſubpallida effluit: mens alienatur: viſus hebeſcit, inguina et poplites dolent. Tenſis genitalibus convulſus obit. Inter *remedia* ponit Dioſcorides membri praeciſionem. Ægineta et Aretaeus ſcarificari et ferro ut inuratur jubent. Celſus rutam ex aceto coctam, et nepetam cum ſale et melle permixtam laudat. Plinius pice cum polenta quandoque utitur, interdum Caſtoris teſtibus cum panace et ruta in vino. Quomodo id Pſylli frangant, apud Ælianum habemus. Cornu ad praeſentiam viperae, napelli, aut fellis Pardi exudare, Grevinus et Petrus de Abano affirmant.

Aelian. H. A. l. 19. c. 28.

Differentiae.

Datur apud Nicandrum genus Ceraſtae *mutilum* vel quod cornibus careat; ſed ſic Ceraſtes appellari non poſſet: vel quod non tam patenti habeat: et quidem grandioribus quam alii maxillis inſtructum eſt, *Maxillare* vocatur. Forte illud quod ſuperius ex Matthiolo in Illyrico inveniri diximus, Thair Ægyptiis dictum, et quod in theriaca, ut Proſper Alpinus ſcripſit, adhibent. Herodotus circa Thebas Ægyptias cornutorum ſerpentum, parvi corporis meminit, qui ſacri dicuntur. Sed quia innoxii, ad Ceraſtas referri non poſſunt. Nos duas hic in Iconibus ſpecies exhibemus. Secunda ad Sereniſſimum Magnae Hetruriae Ducem ex Lybia allata eſt, una forte ex illis, de quibus *Fauconerius Anglus ad Geſnerum* ita ſcribit. Allati fuerant ex Cairo tres ſerpentes ad nobilem quendam Venetum, qui diligentiſſime in vitro magno et arena prope focum ſervabantur. Tres numero erant, quorum unus ferme erat triplo reliquis major, isque *faemina*, quae tum forte quatuor, aut quinque ova in ipſa arena edidit magnitudine fere ovi columbini; longitudo erat trium pedum, craſſitudo fere brachii: *caput* duos digitos latum, idque compreſſum. *Oculorum* pupilla nigra, reliqua parte alba quo-

rum ciliis utrinque prominebant cornicula duo brevia non carnea ut in quibusdam aliis, sed vere cornea. *Collo* erat pro magnitudine corporis tenuissimo, et satis longo. Totus parte superiore tectus erat *squamis* cinereis. Suprema squamarum parte nigricantibus, *cauda*, in extremo extenuata, et subfusca. Aliis duobus adhuc non extabant. Dixerunt esse filios illius majoris.

ARTICVLVS IV.

De Haemorrhoo.

Ambrosin. de serp. l. 1. c. 5. *Nomen.*

Haemorrhous, Graecis et faeminine αἱμοῤῥοΐς, et masculine αἱμοῤῥόος ἀπὸ τοῦ αἵματος, et ῥέω, quod ad ejus ictum sanguis ab omnibus corporis humani meatibus effluat. Isidoro est *Aspis baemorrhois*, Arnoldo *Afrodius*, Salvatico *Afudius*, Avicennae etiam *Sobris*, et *Alsordius*. Olaus tria differentia genera esse putavit. *Thonium* Nicandro dici, quod locis illis Aegypti, quibus Thonis imperavit, delectaretur, Rhodiginus author est.

Rhodig. Antiq. lect. l. 16. c. 9. *Descriptio.* Aelian. H. A. l. 15. c. 13.

Descriptionem hujus serpentis, apud Aelianum, Nicandrum, et Paraeum habemus. *Corpore* est pusillo. *Oculis* igneo quodam fulgore ardentibus, *Cute* splendidissima, *dorso* multis albis et nigris notis maculato, *cervice* angusta, *Cauda* praetenui, cum corniculis supra oculos. Avicenna ei *dentes* aequales tradit. Nicander ita describit:

Nicand. in Theriac.

Vnum longo pedem, totoque gracillima tractu,
Ignea quandoque est, quandoque est candido forma,
Constrictumque satis collum, et tenuissima caudae
Bina super gelidos oculos frons cornua profert,
Splendentum quaedam radiorum albentio luce
Sylvestres ut apes, populatricesque locustae,
Insuper horribile ac asprum coput horret, et instar
Ipsius obliquoe sua parvula terga Cerastoe
Claudicat, ex medio videas appellere dorso,
Parvum navigium terit imam lubrica terram.
Alvus et haud olio tocite trahit ilia motu
Ac per arundineum si transeot illa grobatum.

In Aegypto et illis locis quibus Thonis imperabat, vivere superius dictum. In India reperiri, ex Diodoro Siculo colligi potest. Is enim in eo tractu quo Alexander Porum persequebatur, inventos fuisse serpentes, parvos equidem, sed quorum alii aereis virgis specie erant simillimi, alii densam & hirsutam cristam arrigebant, ad eorumque morsum toto corpore sanguineum sudorem dimanasse, scribit. Particularem locum si attendamus, saxorum cavernas incolere solent. *Locus.* Aelian. H. A. l. 9. c. 41.

De *Natura* hoc occurrit, segnem admodum in incessu et pigrum esse: naturaliter, non aliter ac navis dum mare sulcat, incedere; more undae, quae assurgit & deprimitur: et faeminam à mari gressu ita distingui, quod haec eum interne circa caudam firmet, cum mas ventri tantummodo innitatur, et collum serpendo extendat. Quae de obliqui incessus causa, et Canobo Menelai gubernatore veteres nugantur, apud Aelianum et Nicandrum vide. Nemo alias hujus fabulae meminit. *Natura.* Aelian. H. A. l. 15. c. 14. Nicander in Theriacis.

In ejus morsu, (*verba sunt Mathioli*) color loci percussi fit cruentus, ex quo ab initio nihil praeter aquosum quoddam, effluit: ventriculus dolore afficitur: deinde sanguis non solum ex foraminibus morsis, sed etiam ex naribus fluit: spirandi difficultas subsequitur, et si quae in corpore obductae fuerint cicatrices, recrudescunt. In *morsu faeminae*, anguli oculorum et radices unguium sangui- *Venenum.* Mathiolus ad Dioscor. l. 9. c. 50.

ſanguinem fundunt: imm⟨o⟩ ſanguis ab omnibus corporis meatibus manat, et tandem dentes, putrefactis gingivis excidunt. Eadem Nicander, Galenus, Lucanus, et Aelianus prodidere. Immedicabiles quiquibusdam ejus morſus, alii partem ſcarificatam candenti ferro inurunt: quidam ſtatim praecidunt; deinde cataplaſmatis valide attrahentibus utuntur. Dioſcorides ad ſiſtendum ſanguinem emplaſtrum ex foliis vitium coctis et cum melle tritis primo imponit, poſt portulacam cum polenta antequam ſanguinea urina prodire incipiat. Mathiolus allium et vinum dilutum, cum theriaca, exhibet: vulnus aqua frigida abluit, et demum, regionem veſicae ſpongiis calidis fovet. Plinius, flores et mora rubi commendat.

Galen de Theriaca ad Piſonen. Lucan. Pharſal. l. 9. Aelian. H. A. l. 9. c. 43. Nicander in Theriacis.

Differentiae. Circa Differentias nihil fere occurrit praeter ea quae Nierembergius de *Indico haemorrhoo*, et *Kokob* ſcribit, Piſo et Marcgravius de *Cucurucu*, ille de *Ibiracao* habent. De *Haemorrhoo* ita *Nierembergius*. Habet novus orbis ſuum haemorrhoum, *Abucyatli* dictum, ſimilem teutlacotzuchqui, niſi quod ſonalibus careat, majorem haemorrhoo antiqui mundi, ſed ejusdem veneni. Per omnes corporis meatus et cicatrices profundunt ſanguinem morſi. Eſt alius qui etiam per juncturas prodige cruorem facit. De *Kokob* ſic idem. Offenditur in agris Iucatanenſibus, quidam ſerpens ad haemorrhoi noſtratis pertinens genus, quatuor longus dodrantes, fuſco *colore*, ſed cyaneis et rubreſcentibus maculis conſperſo. Hujus ictus adeo peſtilens eſt, ut intra horae unius ſpatium cogat ictum hominem ſanguinem rejectare, et intra diem unum ex omni corporis parte effundere, atque ita demum mori. *Antidotum* eſſe inquiunt ſiliquaſtri ſuccum liquori tabaci permixtum, ex quo alia contuſa atque reſoluta ſint, epotumque. Saxorum colit cavernas, et in his cubilibus educat prolem. Egreſſus antrum, cum ſtrepitum audit, impetum facit in obvios,

Nierem-berg. H. E. l. 12. cap. 2.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 49.

Curucucu Marcgravius vocat, quem Piſo *Cucurucu* Braſilianis dici ſcripſit. *Ille* novem pedes longum facit, ſquamis flaveſcentibus, ac per dorſum maculis nigris grandibus variegatum. Nimirum, in toto flavo macula eſt grandis, in nigro duae flavae, in quibusdam nigris etiam unica flava, et ſic continue. *Cl. Piſo*, amicus et condiſcipulus noſter, qui per aliquot annos illas oras luſtravit, ita deſcribit. Cucurucu eſt anguis craſſus, cineritii coloris interius flavus, externis maculis nigris diſtinctus, et iisdem ut *Caſcavel* ſquamis veſtitus; novem et interdum duodecim pedes longos. Maxime eſt venenatus, et plurimum metuendus, licet caro ejus praeparata a Barbaris comedatur. Praecipuum illi venenum in capite, ideoque Braſiliani intercepto quantocius caput amputant et cooperiunt humo: Ab illo ictus, corripitur vertigine, tremoribus, torminibus, animi deliquiis, febribus ardentibus, quibus ſudor frigidus ac ipſa denique mors, intra diem naturalem, aliquando et celerius ſuccedit. Praeter enarratas qualitates, peculiare eſt huic ſerpenti, quod morſu ejus virulento, venae erodi videantur, tantamque inflammationem et ardorem efficiat, ut ſanguis bulliens mox e naribus, auribusque, imo manuum et pedum unguibus promanet. Huic malo ſi quae Medicina detur, ipſius ſerpentis, qui morſum intulit, caput emplaſtri forma, vulneri applicatum: Tum et Folia Tabaci recentia, leviter tantum ab ignis flamma tacta, mirabiliter proſunt, cauterii loco. Idem praeſtat contra hujus, aliorumque Serpentium morſus radicis *Caaapia* decoctum. Deinde ſuccedunt ſudorifera, vel ipſo ſtatim initio convenienter exhibita, ut ſunt radices Iuſepebae, Vrueu, Maluiſco, laborandi etc.

Marcgr. H. B. l. 6. c. 14.

Piſo de Medic. Braſil. l. 3. p. 41.

De *Ibiraca*, ita idem. *Ibiracoa* Braſilienſibus ſerpens eſt variegati *coloris*, albis, nigris, rubrisque maculis inſignis. Ejus morſus eſt admodum venenoſus, et peſſima ſymptomata infert, haud ſecus, quam

Piſo loco citato p. 41.

f Cu-

Cucurucu, ut a Brasilienfibus accepi: quippe fanguis quantocyus a morfu, ex auribus, naribus et oculis profluit, et nifi ftatim fubventum fuerit, moritur vulneratus. Si virus nondum ad cor abierit, carne ipfius anguis cocta cum radice Iufepeba, Iaborandi, Malva Ifeo, Caapeba, Capypuba, additis fummitatibus Nhambi, ex vino interne exhibitis vulnerati reftituuntur. Addatur externum remedium, ex capite ipfius fere contufo, et cum Aerva de Cobre, aliisque ejusmodi ante enarratis praeparatum.

ARTICVLVS V.

De Sepe.

Ambrof. de ferp. l. 1. c. 6. *Nomen.*

Seps, quibusdam, non male Sepes, Graecis σήψ, et quidem faeminino genere dicitur. Sine dubio παρὰ τὸ σήπειν τὰς πληγέντας, quod vulneratorum ab hoc ferpente caro ftatim putredinem concipiat. Ideo nonnulli ex Scaligero, non male *Putriam* vocare. Dicitur et σηπεδὼν, quamvis Nicander Sepis et Sepedonis diverfis locis meminerit. Nec vel ifte diverfas Sepis et Sepedonis defcriptiones habet; nec morfus Sepis fymptomata ab Aëtio recitata, ab accidentibus Sepedonis ictus, quae apud Nicandrum leguntur, differunt. Ideo Gefnerus, et Grevinus pro fynonimis fumfere. Avicennas *Selfir* vocavit.

Defcriptio.

In *Defcriptione* variatur. *Abenfina* eum capite lato, collo parvo, cauda brevi, ventre rotundo, tergore lineis diverfi coloris variegato facit: *Aëtius* duorum cubitorum longitudine, ore acuto, albis notis maculatum. Aelianus eidem quatuor dentes, quos Volaterranus, recurvos facit, qui tuniculis quibusdam occultantur, adfcribit, *Paufanias* cinereum colorem, et macularum ποικιλέτητα, alvum majorem. *Nicander*, colorem hirfuti tapetis affignat, quem Scholiaftes varium, Grevinus, pallidum interpretantur.

Aelian. H. A. l. 16. c. 14. — Nicand. in Theriac. — Grevin. de Venen. l. 1. c. 13.

Locus. Paufan. in Elien.

Invenitur in regionibus Syriae et Arcadia. Legimus namque apud Paufaniam, Aegyptam Elati F. Arcadiae Regem, incautum ab eo interemtum fuiffe. Dum currit, brevior cauda videtur: quem tamen obliquo majorem tramite ducit. Colorem in eorum quae attigit fimilitudinem mutat.

Aelian. H. A. l. 16. c. 14.

Venenum.

Venenum, quod admorfum illico tabe deftruit, ex dentibus ejaculatur. Offa cum corpore diffolvere, Lucanus fcripfit. Dicitur Nicandro διψάς vel quod fit ξυρὸς, vel quod faciat διψᾶν τοῖς δακνομένοις: vel ob ficcitatem, vel quod percuffis fitim adferat. De fignis veneni ita Lucanus:

Lucan. Pharfal. l. 9.

Mors erat ante oculos, miferique in crure Sabelli
Seps ftetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Avulfitque manu piloque affixit arenis.
Parva modo ferpens, fed qua non ulla cruentae
Tantum mortis habet; nam plagae proxima circum
Fugit rupta cutis pallentiaque offa retexit:
Iamque finu laxo nudum eft fine corpore vulnus.
Membra natant fanie; furae fluxere, fine ullo
Tegmine poples erat, femorum quoque mufculus omnis
Liquitur et nigra diftillant inguina tabe.
Diffiluit ftringens uterum membrana, fluuntque
Vifcera, nec, quantum toto de corpore debet
Effluit in terras, faevum fed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrabit omnia virus.
Vincula nervorum et laterum contexta, cavumque
Pectus, et abftrufum fibris vitalibus omne

Quid-

Seps Aetii ex Matthiolo.

Aspis Vulgaris

Aspidis species Colore ferrugineo.

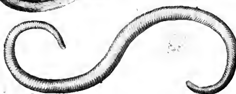
Aspidis species colore ferrugineo. Vipera parua Vulgo dicta

Dipsas Greuini

Ibiara Serpens Margraf.

Quidquid homo est, aperit pestis natura profana
Morte patet; manant humeri, fortesque lacerti
Colla caputque fluunt; calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
Parva loquor corpus sanie stillasse perustum,
Huc et flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Haec quoque discedunt, putresque secuta medullas,
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadaver.

Remedia. *Dioscorid.* *Plin. H. N. L. 29. c. 5. et 6.* Inter *remedia*, portulaca et acetum mulsum a Dioscoride; a Plinio, cortex et baccae lauri, oxymel, piscium salsorum cibus, dummodo vesperi vomitu rejiciatur; ab Aëtio, spongia aceto calido imbuta, et morsui applicata, laudantur.

Differentiae. Inter Sepem et Sepedona, ut supra diximus, vix aliquid est discriminis, etsi Scholiastes Nicandri, Sepi colorem coccineum, Sepedoni varium assignet. Videntur tamen reperiri serpentes qui ad eundem referri poterunt. Meminit Aristoteles cujusdam pusilli, quem quidam *Sacrum* vocant, quem et reliqui serpentes, etiam magni vitant. Hujus morsu omnia putrescunt. Legitur quoque apud Aelianum, virum quendam solo serpentis attactu periisse, et vestem aegri paulo post putruisse. *Aelian. H. A. l. 8. c. 7.* Huc et *Agvasen* pertinet, de quo ita *Nierembergius*. Sub ita pestis Agvasen serpens duas spithamas longus duntaxat, fusco colore, lato capite atque compresso: adeo vero lethali est ictu, ut intra dimidiae horae spacium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac misere putrescente. Versatur montosis locis, editis, atque arenosis. *Nieremb. H. E. l. 12. cap. 11.* Alexiterium ejus *Pangagvajen*, Nascitur in Philippicis.

ARTICULUS VI.

De Aspide.

Ambrosin. de Serp. l. 1. c. 7. *Nomen.* Serpenti quem Aspidem vocamus nomen, vel ab aspergendo, quod venena morsu aspergat, ut Isidoro placet; vel ab asperitate cutis, ut Arnoldo; vel ab aspiciendo, quod acutum intueretur, nisi eorum oculi a quibusdam carunculis comprimentibus impedirentur, ut Abensinae; vel a σπίζειν, quod est, more serpentis bestiae sibilare, et se gyrare, propter acutum nempe sibilum, vel ejus corporis longitudinem, ut aliis; impositum est. Quidam Serpentem Niliacam et Aegyptiam dixere, quod Aegypto sit peculiaris: Propertius *sacrum colubrum*, quod in simulachris Isidis adhiberetur, dixit, alii *Hypnalin* a somni inductione. Quatramius Marassum vocavit, quod viperarum instar, vivos catulos pariat.

Descriptio. *Nicand. in Theriacis.* *Descriptionem* apud *Nicandrum* habemus.

Tam procera, (inquit) *extensa queunt quam brachia duci*
Tantaque crassities est, quantum missile telum,
Quod faciens hastas docta faber expolit arte;
Pro trucium horrisona taurorum, et caede leonum.
Squallidus interdum color albet, saepe virenti
Cum maculis saepe est cineres imitante figura;
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne
Idque nigra aethiopum sub terra, quale refusus
Nilus saepe lutum vicinum in Nerea volvit.
Praeterea geminae calli instar, fronte carunclae
Haerent sanguineis scintillant lumina flammis

Turgida squallet item cervix, grave sibilat ipsa
Bestia, dum certam vomit ira concita mortem
Quatuor hinc intra maxillae concava dentes
Radices fixere suas quas juncta quibusdam
Pelliculis tunica abducit, triste unde venenum
Effundit, si forte suo haec approximet hosti.

Belluacensis ei caeruleum colorem, dentes extra labia, ut in apro, exporrectos, adscribit. Agricola longitudinem et crassitudinem mediocris anguillae, Wottonus senum pedum, assignant. Plinius, duos *dentes* in supera parte dextera laevaque longissimos, tenui fistula perforatos, ut scorpionum aculei, venenum infundentes. Aelianus tenuissimis quibusdam tunicis indui scribit, quibus inversis venenum effundatur, effuso, illae ad pristinum statum redeant. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Aelian H. A. l. 9. c. 4.

Locus. In Gallia nullas divagari Bellonius author est: plurimas in Hispaniae insulis Christophorus Andreas. Calidiore aëre gaudere certum, ideo Africam, et ripas Nili inprimis incolunt. Olaus in septentrionalibus regionibus observavit, scabrosa cute, cinereo colore, oculis scintillantibus, longitudine trium vel quatuor cubitorum.

Sympathia et Antipathia. Nicand. in Theriac. Vmbrosis locis delectantur. Ideo Seneca, ad umbram exsurgere dixit. Abhorrent ab Ichneumone, Argolis anguibus, ranarum faetibus, cimicibus, aro, et halicacabo. Ichneumon ova ejus conterit, et mordente dente lacessit. Bellum, quod et apud Aelianum invenies, Lucanus egregie descripsit. Aelian. H. A. l. 3. c. 22. et 6. 38. et 10. 47. Lucan. Pharsal. l. 4.

Aspides ut Pharias cauda solertior hostis
Ludit, et iratas incerta provocat umbra,
Obliquasque caput vanas serpentis in auras
Effuso tuto comprehendit guttura morsu,
Lethiferam citra saniem tunc irrita pestis
Exprimitur, faucesque fluunt pereunte veneno.

Argoli serpentes aspides interimunt, ideo jussu Alexandri M. Alexandriam deportati fuere. Ranarum faetus cauda insignes persequuntur. Gallinae ea die qua *cimices* comedere, ab iis non tanguntur. Fumo *ari* ita inebriantur, ut torpidae evadant. De *Halicacabo* ita *Plinius*. Nec illud praeteribo aspidum naturae Halicacabum in tantum adversam, ut radice ejus propius admota, soporetur illo sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur. De amore aspidis maris erga anserum custodem puerum, et faeminae rivalitate commotae erga eundem odio, vide Athenaeum. Arist. H. A. l. 9. c. 5. Suidas. Agricola de anim. subter. Forte Phytogn. l. 7. c. 24. Plin. H. N. l. 21. c. 31. Athen. H. A. l. 4. c. 54.

Natura. Isidor. Orig. l. 12. Ad *Naturam* pertinet, quod Isidorus scribit, ad incantatoris vocem alteram aurium premere, alteram cauda obruere: nunquam marem nisi comite faemina e spelunca egredi; alterutrum ab aliquo occisum, occisorem etiam in turba quaerere, quod aliqui affirmant; visum imbecillum ob carunculam, de qua superius, seu tubercula fronti adhaerentia habere; et levissimo strepitu audito, quasi ex somno excitatas sese erigere, quod apud Nicandrum legimus. In iracundia praecipitibus tumet collum. De *ovorum* natura prodit Bartholomaeus Anglicus, parva, rotunda, livida, viscosa, faetida, summe venenosa, et filamentis quibusdam conglobata esse, quae si a Rubeta vel alio venenoso animali foveatur, vermem procreari, qui visu et halitu more Basilisci, primo foventem, deinde alios etiam animantes perimat. Mansuefieri, apud Aelianum legimus. Cicurantur cibo; cum infantibus vivunt, et crepitu digitorum vocatae ex cavis prodeunt. Mensam etiam, in qua temperatae vino et melle farinae ipsis apponuntur, circumstant, ac reliqua omni spira in terra relicta, caput allevantes circumlambunt, sensimque explen- Nicand. in Theriac. Anglic. l. 19. c. 18. Aelian. H. A. l. 17. c. 5.

[Plin. H. N. l. 8. c. 23.] plentur. Egregie de illo *Plinius*. Vnicus huic tam pestifero animali sensus vel potius affectus est. Conjuga ferme vagantur: nec nisi cum compare vita est, itaque alterutra interemta, incredibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfectorem, unumque eum in quantolibet agmine populi, notitia quadam infestat, perrumpit omnes difficultates, permeat spacia, nec nisi ab amnibus arcetur, aut praeceleri fuga.

[*Venenum.* Nicand. in Theriaca.] Ictus Aspidis tam subtilis est, ut visum effugiat: ideo mors Cleopatrae difficilis erat cognitu. Tumor circa vulnus nullum; post ictum statim sopor insurgit, oculi caligine suffunduntur, facies pallet, frons refrigeratur; icti assiduo hiant, et tandem convelluntur. Actuarius aegri colorem in viridem et herbaceum permutari asserit. [*Remedia.*] Inter remedia Aristoteles et alii solam partis mutilationem ponunt. Visum haud paucis, si centaurium in vino tritum aeger evomuerit, periturum certo; victurum, sin secus. Mercurialis plagae exustionem suadet; Pareus, quod sanguinem in venis et arteriis congelari putet, tenuiorum partium, medicamenta, si pars nigricet amputandam censet. Tentari tamen remedia tam *simplicia* quam composita possunt. In *illis* sunt, origanum virens cum vino tritum; allia cum Zytho; aristolochia cum rosis; apium cum mero. De aceto ita *Plinius*. [Plin. H. N. l. 23. c. 1.] Nuper cum ab aspide calcata percussus, utrem aceti ferens deposuisset, sentiebat ictum alias illaeso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum. De Citris videri Aelianus poterit. [Aelian. H. A. l. 3. c. 5.] Objecti aspidibus rei, evasere quod id pomum comedissent. Huc urina impubium, quam Plinius laudat, [Plin. H. N. l. 28. c. 6.] fel mustelarum, stomachus ciconiae, urina et sanguis testudinum, lapis Malacensis et histricis pertinent. Ex *compositis* sunt, Theriaca magna Andromachi, Antidotus Antipatri, et alia. Quidam compositionem ex foliis tapsi barbati, caryophillatae, leucoii rubri, pari pondere sumptis, quae in aceto acerrimo et urina hominis sani decocta, parti extra applicantur: Aetius pro fomento aquam marinam adhibebat; quandoque post scarificatas cucurbitulas, centaurium cum myrrha et modico opio apponebat.

[*Usus.*] Marsis *in Cibis* inservire, capite abscisso, et cauda ad digitos quatuor, interaneisque exemptis, cute detracta, et corpore aqua abluto, Galenus prodidit. *Medicinam* si spectes, Plinius ad visum clarificandum ejus membranam cum adipe alterius animalis permiscet. [Galen. ad Glauc. l. 2. cap. 10.] Galenus emplastri Andromachi meminit, ad discutiendas strumas et podagras, quod ex aspidibus vocatur, quod cinerem ipsarum recipiat. [Galen. de Composit. medic. s. g. l. 6. c. 14.]

[*Differentiae.* Galen. l. de Theriaca ad Pisonem.] *Differentiae* Aspidum apud autores sunt variae. Apud Galenum est χερσαία *terrestris*, quae loca mediterranea incolit, χελιδὼν, *hirundinaria*, quae hirundinem colore aemulatur, et circa Nili ripas excubat: πτυὰς, *sputatrix*, quae sputo animalia interficit. Prioris longitudinem quinque cubitorum aequant. Chelidoniae colore albo et nigro refertae sunt; Ptyades cinereo ad aureum inclinante asperguntur. Illae quatuor horarum spacio in animalium perniciem operantur. Istae, instinctu quodam naturali, cum flumen debet crescere per dies triginta alta petunt, et momento interimunt. Hae cinereae et virides praeter morsum salivam habent venenosam, et adeo tenuem, ut angustissimos etiam cutis poros penetrare possit. Galenus, exporrecta cervice, et certa intervalli longitudine venenum exspuere scripsit: quod et apud Porphyrium invenitur. [Porphyr. de abstinentia etc.] Ab his admorsi, motu privantur, post continuos saltus soporantur, et cum torsione colli, spasmo, pulsu inordinato, et absque dolore vita privantur. Bellonius in Italia apud Brutios serpentem callum in fronte tuberculi instar gestantem vidit, [Bellon. obs. l. 3. c. 51.] quem aspidem veterum esse putat. Dioscorides unam tantum aspidem describit. Strabo duas Aegyptiarum species facit, quarum una, spithama-

chamalis sit longitudinis, et ὀξυθανατωτέρα, chelidonia forte; altera, unius orgyae, sub qua ptyas et terrestris sine dubio continetur. Apud Ponzettum tres sunt, *Sicca* nempe, et longior quae oculos carbonis instar micantes habet. *Caput elevans*, et constrictis dentibus sputum ejaculans: et *Hirundinaria* quarum icones exhibemus. His addere placuit, *parvam*, coloris ferruginei; et alteram colore subviridi maculoso insignitam, quae Italis *aspido tormento*, quod morsu tormentum adferat. In America quoque inveniuntur, quae caudae aculeo feriunt. Prope Bononiam ejusque villam Malalbergo dictam, habentur varii coloris, quae dentibus vulnerant, et oblongo caudae aculeo ferire nituntur. Rustici saucii partem tumefactam ligant, et adhibitis praesidiis tridui spacio liberantur.

ARTICVLVS VII.

De Dipsade.

mbros. . 3. c. 8. *Nomen.* Aspidem sequitur *Dipsas*, quam Solinus inter species aspidum numeravit. Nomen a siti quam ictu suo infert promeruit. Isidor. Orig. l. 12. Vnde Isidorus *Situlam* vocavit. Dicitur etiam Aelian. H. A. l. 6. c. 51. μελάνουρος, a nigra cauda; ἀμμοβάτης, quod per arenam incedat; πρηστὴρ quod ictus ejus veluti flamma adurat; καύσος, ob eandem rationem. Videtur tamen inter Presterem et Dipsadem aliqua esse Differentia, ut Agricola prodidit. Agricola de Animal. subterraneis. Praeter percussum immobilem veluti quadam syderatione, menteque alienum reddit: mox pilis defluentibus, et urgente pruritu, alvique fluxu, patientem absumit: quod de Dipsade scriptum non invenias. Dioscorides solam nominum causam Differentiam ponere credit.

Descriptio. Isidorus tantae exiguitatis esse credit, ut non videatur, dum calcatur. Aelian. H. A. l. 6. c. 51. At Aëtius *longitudinem* cubitalem, quae paulatim ex crassa in tenuem desinit, *corpus* albicans, sed simul maculis rufescentibus partim nigris variegatum, ei assignat. Sostratus *caudam* duabus lineis nigricantibus insignitam: Abensina *collum* magnum, et *tergum* ad extremitatem nigricans, et caudam valde tenuem.

Nascuntur in Africa et Arabia, *Locus.* ut Aelianus prodidit: in Lybia et Galen. l. 11. de simpl. medicin. facult. Syria vagari, apud Lucianum et Abensinam legimus. Plerumque apud Garamantas Psillis finitimos inveniri, Galenus autor est.

Natura. De *Natura* hoc occurrit, inter ova Struthionum in arenis condita stabulari: sic Garamantas, qui illis fictilium et pileorum loco utuntur, adoriri. Acri quoque ardere siti et fere inextinguibili. Ideo os siccum habere fertur: et veneno suo totum in corpore humorem absumere. Aulus Tuscus Catonis miles nullo Lucan. Pharsal. l. 9. aquae potu, nec etiam proprio sanguine satiari potuit.

Venenum. De *Signis* veneni, nimia inprimis Dioscor. l. 6. c. 10. et inextinguibili siti non est quod multa dicamus, quia jam de ea egimus. Aqua nec per lotium, nec per sudorem exit, sed intus detenta, abdomen ita tumidum reddit, ut hydropem mentiatur. Reliqua symptomata cum iis quae a morsu viperae conveniunt. Lucanus eleganter de iis:

Ecce subit facies letho diversa fluenti,
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit Prester: illi rubor igneus ora
Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto jam corpore major,
Humanumque egressa modum super omnia membra,
Efflatur sanies late torrente veneno.
Ipse latet penitus congesto corpore morsus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.

Spumeus

Scytale

Amphisbæna Greuini

Cæcilia Blindschleich

Cæcilia Vulgaris

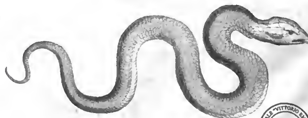
Cenchris Veterum Belloni

Acontias Iaculus. Angelschlang

Acontias Alter

Spumeus accenso non sic exundat
aheno
Vndarum cumulus, nec tanto car-
basa Coro
Curvavere sinus, tumidos jam
non capit artus
Informis globus et confuso ponde-
re truncus:
Intactum volucrum rostris, epu-
lasque daturum
Haud impune feris non ausi tra-
dere busto,
Nondum stante modo crescens fu-
gere cadaver.

Morsum immedicabilem esse, Dioscorides prodidit: posse tamen ad inustionem partis affectae et scarificationem procedi. Galenus Theriacam Andromachi vehementer laudat. Abensina vomitum provocat, et diuretica commendat; exterius vero, emplastrum ex sale, calce, et oleo componit. Plinius decoctum ex foliis lauri laudat: nec non salsamentorum cibum mero subinde hausto, ita ut circa vesperam, vomitu subinde reddatur. Plin. H.N. 23. c. 8.

Differentiae. De *Differentiis* nihil fere occurrit. Solinus aspidis speciem esse putat, Dioscorides toto genere differre existimat. Aëtius ad illud viperarum genus reducit, quod in maritimis locis stabulatur. Grevinus a vipera maculis parvis in cauda, et quod citius mortem inferat distinguit. At Marsi populi Aëtio accedunt, et degentes in solo uliginoso viperas; in falso Dipsadas nominant. Grevin. de venen. c. 14. Galen. l. 11. de simpl. medicam.

ARTICVLVS VIII.

De Scytale.

Nomen. Ambrosin. l. 1. c. 9. Serpens Latinis Scytale dictus, Graecis quoque σκυταλὴ, σκυταλὶς, aut τὸ σκυτάλιον seu a forma τῆς σκυταλῆς, quae vox baculum significat, seu a longa et terete figura, quod σκυταλῇ lorum coriaceum aut baculum aequet; dicitur. Quidam *Caeciliam* vocant, quod ineunte vere ex antro egressus, faeniculum fugiat, ne visum recuperet.

Descriptio. Forma est tereti et ita aequali, ut ubi caput vel cauda sit, discerni vix possit. Magnitudinem ligoni terrestri Nicander comparat. Quidam in tergo varia macularum ποικιλότητι distingui tradunt. Vnde pictum serpentem Mantuanus vocavit. De ipsius et Amphisbaenae discrimine ita Nicander: Nicand. in Theriac.

Bifronti similem reperis scytalem
Amphisbaenae,
Pinguior est tamen, et cauda quae
nulla fere exit,
Crassior, ut quantum solita est
comprehendere lignum,
Curva manus strictum, quoties
tenet ipsa ligonem,
Tam prolixa, vagans, pluvio
quam reptile coelo,
Quod faecunda genus sua gignit vi-
scera tellus.

In descriptione ejus errat Lucanus, et Solinus forte ex eo.

Natura. De *Natura* hoc duntaxat habemus, tergo fulgere, forte, ut quia tarde progreditur, spectatores alliciat: primum, nondum dissipato brumae rigore egredi, et spolium deponere: ne visum recipiat, a faeniculo abstinere: (Gillius tamen oppositum scribit) nec ictu mortem inferre. Inflammationem duntaxat infert, qualis ab apum et vesparum aculeis prodire solet.

De *Differentiis* nihil occurrit. Olaus Magnus cum Amphisbaena confundit.

ARTICVLVS IX.

De Amphisbaena.

Nomen. Ambrosin. l. 1. c. 10. Amphisbaenae nomen ab ἀμφὶ et βαίνω; quod geminum ut caput ita incessum habeat, venit. Dicitur alias Amphicaephalus. Hesychio

ſychio ἀμφίσμαινα Ethymologia ἀμφίσθμαινα, Alberto *Amphiſelene* et *Armena*, Latinis quihusdam Vtrimquegrada.

Deſcriptio. Deſcriptionem apud Nicandrum habemus.

Poſt hanc exiguam tibi ſubdimus Amphisbaenam
Duplice conſpicuam (monſtrum mirabile) vultu,
Cujus perpetua caecum caligine lumen
Quod latas utrinque genas, porrectaque menta
Plus aliis alto ſerpentibus agere tendat;
Terreus eſt illi color, et denſiſſima pellis,.
Plurima quam varie diſtinctam ſigna figurant.

Exiguam dicit, quia parvus et imbecillus ſerpens eſt. Heſychius cubitalem et decurtatam caudam habere ſcripſit. De duplici vultu ingens eſt controverſia, Aelianus, Plinius, Lucanus et Mantuanus affirmant, Matthiolus negat, Heſychius dubitari ait. Dari tamen bicipites ſerpentes in Differentiis dicemus. Color terreus illi eſt, quem Graeci φαιὸν, Latini pullum appellant. Caecum addit, quia tam latas habet genas, ut oculos quodammodo premant. Notis in tergore pictam, nemo claſſicorum authorum dixit; et in Nicandri textu, pro πιριστιγὲς, πιρισιχὲς legendum eſt, quod idem eſt quod περισιβὲς, Circulatis enim tractibus ſerpit.

Aelian. H.A. l. 9 c. 23. Plin. H. N. l. 8. c. 23.

Locus. Reperitur in Lemno, ſed in Lybia maxime, ſi Luciano credimus. Germaniae ignotam Agricola fecit.

Natura. De *Natura* hoc occurrit, mulierem gravidam ſi Amphisbaenam tranſierit abortire: et ante cuculi cantum egredi, et ſibilo etiam interficere. Quidam ore eniti fabulati ſunt. Aelianus, caudae loco alterum adhibere ſcripſit.

Venenum. Morſum ejus ea quae a punctura apum proficiſcuntur, inſequi Aëtius; quae a viperae ictu, Dioſcorides prodidit. Id forte in principio fieri ſolet; hoc, temporis ſucceſſu. Remedia ex capite de vipera peti poſſunt. A vite citiſſime interimi, apud Rhodiginum habemus. Alii ſemen papaveris et Caſtoreum laudant.

Rhodig. Antiqu. lect. l. 26. c. 33.

Vſus. De Vſu egregie ſcripſit Nicander.

Haec ubi jam crevit caedentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleaſtri ex arbore virgam
Quale pedum ſtrictis praebenti pellibus anguis
Inſertam obvolvunt, quas certis deinde diebus
Exarere ſinunt, cantantes ante cicadas
Vtilis hic baculus frigentibus artubus eſſe
Fertur, ubi exanimis digitos torpedo fatigat.
Tunc quia conſtrictos et eorum vincula nervos
Calfacit immiſſo fovet, extenditque calore.

Quod de nervis ſcribit, proditum eſt etiam Plinio. Aelianus vero habet, corium fugaodis ſerpentibus et venenatis inſervire.

Aelian. H. A. l. 8. c. 8.

Differentiae. Dantur quaedam in India Occidentali, quas incolae *Maquizcoatl*, et *Tezauhcoatl* vocant, quaſi angues abuſus, quod raro conſpiciantur, ſeſquidigitum longi, et minimi digiti craſſitudinem aequantes. Coloris ſunt argentei, nitidi, ac veluti translucidi. Gradiuntur in utramque partem. in Braſilia quoque eſt ſerpens *Ibyara* Braſilienſibus, *Bodty* Tapuyis, dictus. Vulgo fertur duo habere capita ſed falſo: inde autem error promanavit: quia tam cauda quam ore ferit et inficit ſuo veneno: nec facile cauda a capite diſcerni poteſt, quia ejusdem ſunt figurae et magnitudinis: Minimi digiti craſſitiem aequat, et longitudine unum pedem et duos digitos circiter. *Color* eſt albus ſplendens inſtar vitri, et annulis et elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut aerei. *Oculos* habet minimos et vix conſpicuos, haerent in cute, inſtar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate *caudae* anum habet, inſtar reliquorum ſerpentum. Contra venenum illius nullum dari remedium affirmant Luſitani. Sub terra vivit et

Nieremb. H. E. l. 12. cap. 10.

Margr. Hiſt. Braſil. l. 6. c. 13.

illam

ſtlam fodiendo eruitur, victitat formicis.

Ambroſ. l. c. Huc ſpectant tria haec quae apponimus ſerpentum genera. *Primum* Braſilianum, quod biceps eſt, et cancri modo incedit. Alterum caput tam eſt amplum ut toti corpori adaequetur; alterum proportioni corporis reſpondet, ut Ioſephus Acoſta prodidit. *Alterum* Taprobanenſe apud Ramuſium, quadrangulari forma, ſeu quatuor capitibus inſtructum, ut unum orientem, alterum occidentem, tertium meridiem, quartum ſeptentrionem ſpectet. Vnicuique oculus ineſt, et quo ſe unum gradiendo convertit, eo et alia feruntur. Animal eſt multipedum, ſanguis vulnera citiſſime conſolidat. *Tertium* in Hungaria reperitur, breve, duorum palmorum longitudine, nulla cauda, et aequali per totum corpus craſſitie, ut olim Vitus Hungarus Geſnero narravit. De *Amphisbaena marina* in mari Anglico capta, refert idem, bina capita, geminis ornata oculis habuiſſe, quorum unum ab altero vix diſtingui poterat. Quatuor, addit, lineae coloris amethiſtini totum corpus exornabant: quae quidem lineae, undiquaque floſculis quibusdam erant decoratae pulcherrimis, inſtar florum pſeudoſycomori.

ARTICVLVS X.
De Caecilia.

Ambroſ. l. 1. c. 11. Nomen. Nomen *Caeciliae* a caecitate inditum eſt. Albertus et Iſidorus Caeculam vocant. Niphus Caeriallam. Graecis dicitur τύφλωψ et τυφλίνος, Heſychio κωφίας, quaſi ſurdaſter, quod hebetis ſit auditus. Nicander ἀπήμαντον vocavit, quod nullam noxam inferat. Germanis eſt Blindtſchleiche, modernis Graecis Tephloti, Tephliti, et Tephlini, prout annotavit Bellonius.

Deſcriptio. Fuſci et obſcure maculoſi eſt coloris, cum ſubrufo exiguo vix notabili. Color hic ad latera magis varius eſt, cum nigricantibus maculis diluta purpura diſtinctis, tanquam in marmore porphyrite obſcuriore. Totus *venter* atro colore ſaturo nigricat. Sub collo et parte proxima color eſt glaucus, maculis quibusdam nigris variegatus. *Dentes* minimi, aſperi, et qui vix apparent, in inferiori mandibula plures et magis conſpicui. *Lingua* bifida. *Oculos* an abſolutos habeat, explorare in mortua non potuit Geſnerus; obſervavit tamen, totum oculum ab inferiore palpebra tegi, cujus foramen in comparatione ad reliquum corpus, erat perexiguum. Aelianus *Caput* muraenae ſimile habere ſcripſit. *Foemina*, aliquando capta ex Geſneri deſcriptione, erat dodrantalis, craſſitudine ſcytalis, cute admodum nitida. Meatus in medio ventris apparebat, quo compreſſo, ova velut immatura exibant. Infra ad caudam meatus erat excrementi: Oculorum cavitates magis quam oculi conſpiciebantur. Deinde ſquamae majuſculae magis caput quam reliquum corpus tegebant. *Geſner. de Serpentib.*

Natura. Ariſt. H. A. l. 6. c. 33. Columella. R. R. l. 6. cap. 37. Tam velociter repit ac lacerta Chalcidica. Faetus vivos more viperarum enititur. Percuſſa una a Geſneri uxore, faetus vivi ejecti ſunt. Prae multitudine faetuum, uterum ipſis aliquando dehiſcere, Plinius et Ariſtoteles prodidere. Virus huhus eſſe lethale apud Columellam legimus, Remedio caro ciconiarum, quae Caecilias vorant.

Vſus. Geſner. in Epiſt. In Medicina adhibuit Oſvaldus. Theriacam namque ex Caeciliis et aqua theriacali paratam, pro ſudorifero in peſtilentia exhibebat.

Differentiae. Bellonius in *Terreſtrem* et *Aquaticam*, ſed nullo argumento nixus diſtinguit. Poteſt in *Vulgarem* et *Craſſiorem* dividi, quarum icones damus. Luſitani *Cegae* nomen, ſerpenti indiderunt, quem Braſilienſes *Ibyara*, Tabuyiae Bodry vocant, Craſſitiem minimi digiti aequat, longitudine unum pedem et duos digitos circiter. Color eſt albus ſplendens *Maregr. H. B. l. 6. c. 13.*

dens instar vitri, et annulis et elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut aerei. *Oculos* habet minimos et vix conspicuos, haerent in cute, instar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate caudae anum habet, instar reliquorum serpentum. Non facile cauda a capite discerni potest, quod ejusdem sint et figurae et magnitudinis. Tam cauda quam ore ferit. Sub terra vivit, et eam fodiendo eruitur. Victitat formicis. Contra venenum illius nullum remedium dari, affirmant Lusitani. Videtur mihi inter Caeciliam et Amphisbaenam ambigere.

ARTICVLVS XI.

De Cenchro.

Ambrosin. de serpent. l. 1. c. 12. *Nomen.* Cenchri nomen Latini a Graecis desumpsere. Dicitur enim his κέγχρος, κεγχρειδιὰς ὄφις, ut apud Dioscoridem legitur, κεγχρίνης, et κέγχρις, ut apud Nicandrum: κεγχρίνη apud Varinum: κεγχρίτης, et κεγχρίας, ut apud Lexicographos. Dicitur vero ita a milio, seu quod quibusdam notis milii instar exornetur: seu quod tempore tantum milii appareat, ut Ethymologus reliquit: seu quod florente milio sit perniciosior, ut Aëtio placet: seu quod colorem milii plantae referat, ut Avicennae et Olao Magno placuit. Ideo ab aliquibus *Miliaris* appellatur. Nobis prima derivatio placet. Nicand. in Theriac. Nicander eum λέοντα vocat, vel quod squammae ejus instar Leonis Lybici sint variis notis distinctae: vel quod cauda erecta, more leonino se ad pugnam paret: vel quod more leonis sanguinem humanum exsorbeat. Quidam Iaculum dixere, sed perperam, ut in sequentibus apparebit. Avicennae est *Famusus Aracis*, et *Aspis diversicolor*. Alberto, *Arachis*, *Centris*, *Miliaris*, et *Falivisus*. An *Serpa Serena* serpens Siculus, subalbidus, longitudine humanum corpus, brachium circa carpum crassitudine aequans, venenosus ut Massarias ad Gesnerum scripsit, referri ad eum possit, difficile est dictu, cum nullas notas apposuerit.

Descriptio. Lucan. Pharsal. l. 9. Longitudine est duorum cubitorum figura crassa in tenuem abeunte, et colore viridi, ad luteum tendente, qui maxime juxta alvum apparet. Lucanus marmor serpentinum Thebis advectum pluribus maculis aemulari scribit. Nicander quoad crassitem et longitudinem nihil determinat, quod et grandior et minor reperiatur: totum vero maculosum esse ait.

Locus. Nicander in Theriacis. Inveniuntur in Lemno, et Samo, in qua mons Mosychlus. Hinc Nicander:

Atqui cum rapidis fervescens Solibus aestus
Ardet, in horrida se sylvarum devia confert,
Imbellesque rapax venatur praedo bibentes:
Percelsive Sai juga, frondosive Mosychli,
Sub viridis quando frigentibus abietis umbris,
Securi recubant, grege circum errante magistri.

Venenum et Remedia. Morsum Cenchri symptomata quae in morsu viperae occurrunt, excipiunt: sed inprimis aquae in ventre inferiore, qualis in hydrope generari solet collectio, ut Nicander notavit: ut Dioscorides et Aegineta, putridum primo ulcus, post partium tumor, tandem lethargus. Erasistratus jecur, intestinum colon, et jejunum ingenti putredine corripi credidit. Remedia ex illorum Censu sunt, quae viperino morsui adversantur. Commendantur praeterea, satureja sylvestris, radix menthae saracenicae, gentianae, et aristolochiae: maxime vero Ciconiae caro, et reliqua membra. Plin. H. N. l. 20. c. 22.

Natura. Maximo aestu per montes vagatur: rubos et spinas fugiens per rectum tramitem incedit: et animalia cauda implicat, apertisque jugularibus venis sanguinem sorbet.

ARTI-

ARTICULUS XII.

De Acontia seu Iaculo.

Ambrosin. L. I. c. 13. *Nomen.*

Serpens hic ἀκοντίας Graecis ἀπὸ τῦ ἀκοντ(ος) quod jaculi instar se vibret. Hesychio est ἀκόντιζ(ος), Nicandro ἀκοντίας, Varino ἀκοντίζις. Latini *Iaculum* vocavere; Author libri de Natura, *serpentem volantem* ob celerem motum; Aëtius *Cenchritem*, *Cenchriam*, et *Aspidem acontiam*; quidam *Chersydrum*: Sylvaticus *Acoran*; Abensina *Cofezati* et *Altararat*. Lemni incolae *Sagittarium*.

Descriptio. Bellonius Oserv. l. 2. cap. 16.

Is quem Bellonius vidit, erat tres palmos longus, et digitum crassius. Colore cinereo, sub ventre albo, juxta dorsum squamatus, juxta ventrem laminis munitus. A cervice nigra duae albae lineae per longitudinem dorsi ad caudam usque percurrebant: deinde, maculis nigris oculi figuram aemulantibus distinguebatur, ut bene lenticularis a quibusdam dictus sit. De eo cujus icon in Musaeo Senatus Bononiensis habetur ita Ambrosinus. Est crassitudinis baculi, longitudinis trium circiter pedum. Caput habet magnum coloris cinerei, reliquo corpore fusco praeter ventrem, qui ad colorem minus obscurum vergit.

Locus. Lucan. in Dialogo de Dipsadib.

Non inveniuntur in Germania, ut Agricola prodidit. In Aegypto et Lybia reperiri, Lucanus et Marcellinus prodidere. Visi et in Norvegia ab Olao Magno, a Bellonio in Lemno et Rhodo. An in Calabria et Sicilia occurrant, quod Matthiolo relatum, dubium. Qui inde a circulatoribus deferuntur, et Boae ac Serperigenae nominantur, pinnas longas et acutas a capite ad medium usque corpus gerunt, quibus sese in altum attollere possunt.

Venenum.

Morsum majora quam viperinum ictum symptomata insequuntur; putredo inprimis et carnium defluxus. Remedia ex capite de vipera peti possunt.

Natura. Aelian. H. A. l. 8. c. 13.

De *Natura* hoc duntaxat constat, tam in locis viarum publicarum abditis, quam in arboribus, capite intra frondes ocultato, degere: jaculi modo serpendo ruere, et quidem tam valide, ut spacium viginti cubitorum transiliat; et humi jacentem, antequam insiliat, primo sese contorquere.

Usus.

Fel ejus habet in Medicina usum. Aëtius ex eo cum lapide scythico trito collyrium parat, contra diuturnas suffusiones.

Differentiae.

Albertus duplicis generis esse scribit. Alios mortem sine sensu inferre. Alios diuturno dolore fatigare. Ut vero hoc incertum, nec cujusquam authoritate probatum; sic certum est, non unius generis esse. *Texmineni* enim, quem et *Micoatl* vocant, serpens est apud Quanahuacenses, praelongus et tenuis, cujusmodi etiam caput cernitur, ventre livido, dorso fusco. Vibrat se ex arboribos in homines et bominum oculos. Virulentus est, nec ultra caenum assurgit. Recta incedit, corpus minime in spiras convolvens. Ille quoque qui in agro Tigurino rustici brachium ita laeserat, ut carne nudaretur, baculi crassitudine, et trium vel quatuor pedum longitudine ex genere Iaculorum erat. Bononiensium etiam Acontias a jaculo Bellonii differt, Ambrosinus *alterum* vocat. In Hungaria quoque qui *Decurtati* vocantur, de quibus superius quaedam, in homines eminus, jaculi modo insiliunt. Apud Indos in campis et locis subterraneis inveniuntur, qui velocissimis saltibus serpunt, et homines eo potissimum tempore, quo prolem educant, aggrediuntur. In Hispaniola habentur perexigui, coloris viridis, qui sola cauda arborum ramis haerent, reliquo corpore propendentes, praetereuntes laedunt. Apud Sabaeos versantur coloris rubicundi, longitudine palmi, qui in homines insiliunt, nec tantum ictu, sed et tactu nocent. Scholiastes denique Nicandri sub nomine jaculorum non tantum hos de quibus egimus venire scribit: sed et illos, qui celerrimi et inno-

Nieremb. H. E. l. 12. c. 29.

Aelian. l. 6.

innoxii sunt. Huc pertinet serpens *Polpoch*, de quo ita *Nierembergius*. In agris provinciae Iucatanensis offenditur monstrificum quoddam serpentium genus, tres dodrantes cum maxime longum, brachium crassum, aut fusco exsaturatoque tinctum *colore*, sed a capite ad quinque unciarum longitudinem nigro et candenti varium, lato et compresso *capite*, *oculis* magnis et splendentibus, et *cauda* quae reliquo corpori crassitudine non cedit, non dissimilis scorpioni, nec unguium terrore aelurorum magnitudini cedit. Nec vero uno tantum modo maleficum est animal, sed cauda pungens, et ore mordens. Visuntur magna ex parte hi serpentes arbores amplexi: cum vero ictu virus jaculari volunt, si solo consistant, visum hominem e longinquo insectantur, cauda supra caput contorta atque convoluta se rotantes in eum, atque ita brevi saltibus attingentes; Cum vero arboribus inhaerent, ita caudam capiti adjungunt, ut arcus repraesentent figuram, et jaculi sagittaeve more, sese non sine strepitu qui sentiri possit, jaculentur atque contorqueant. Ictus est exitialis intra tres dies ictae partis carne decidua atque putrescente: ossibus vero nudatis, et in colorem fulvum vergentibus, et adeo faetido odore exhalante, ut omne rapacium avium genus invitetur ad carnificinam. Ajunt indigenae ictu ejus non inferri vehementem dolorem, sed universi corporis sensum potius hebetari atque torpescere, atque ita ictum hominem velut temulentum mori. Sibila edit cothurnicum cantui haud dissimilia, quae praeterquam quod longius audiuntur, nomen serpentis, quod polpoch esse diximus, exprimunt, non sine vehementi formidine atque fuga indigenarum.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 48.

ARTICVLVS XIII.

De Dryino.

Ambrosin. l. 1. c. 24. *Nomen.*

Acontiam excipit Dryinus, tum quod ejus icon cum jaculo Bellonii belle conveniat: tum quod Scaliger eundem a jaculo ob similitudinem non discreverit. Nomina plura obtinuit. A Scaligero et Grevino dicitur *Querculus*, aliis *Ilicinus*. A Graecis, vocatur δρύινος, et δρυίνης, a δρῦς, seu quod in quercubus lateat: seu quod a crabronibus vexatus continuo in quercum confugiat: seu quod squamis cortices quercus aemulantibus tegatur: χέλυδρος, quod aspera cute adinstar testudinis sit munitus, κύλινδρος, *Alidrat* cuidam scriptori seu *Cherisidal* qui addit fumum a terra excitare, et nonnisi in interioribus Africae reperiri, *Andrias* Olao; *Durissos* Abensinæ, *Glandosa* Alberto, Dendrogail modernis Graecis, ut Bellonius prodidit. Quidam et *Bryinum*, et *Hydrum* seu *Chersydrum* dictum esse volunt. Bryinum, quod relictis interdum muscosis locis (βρυὸν villosum illud in arborum truncis dicitur) prata petat humida, ubi moluridas locustarum species, et partus ranarum imperfectos venatur. *Hydrum* quod per humecta convallium loca libenter divagetur.

Aelian. H. A. l. 9. c. 42.

Bellon. observ. l. 3. c. 51.

Nicand. in Theriacis.

In *Descriptione* in diversa abeunt authores. Nicander *Caput* ei Natricis capiti aequale assignat, *tergus* album. Agricola longitudinem et crassitudinem mediocris anguillae, tergus cinerei coloris, in capite convenit. Wottonus illi tribuit longitudinem duorum cubitorum, *Corpus* obesum, squamas asperas, in quibus parvae muscae nidulantur; colorem tergoris subatrum, *caput* hydro aequale sed latiusculum, nec ita acuminatum. In tantam aliquando molem excrescere Bellonius scripsit, ut sacco impositum rusticus per duo milliaria, quin interdum quiesceret, ferre non potuerit. Idem spolium foeno replevit, quod humani cruris crassitudinem adæquabat.

Descriptio.

Agricola de Animal. subter.

Wotton. l. 6. de Differ. Anim. c. 20.

Bellon. Observ. l. 3. c. 51.

Veneni proprietatem accurate descripsit Nicander, his verbis.

Venenum.

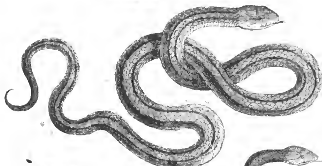
Quodsi cui prehensum Dryinus talumne pedemve
Luserit, a toto se spargens corpore fertur
Tristis

Tab.v.

Dryinus . Stinckschlang

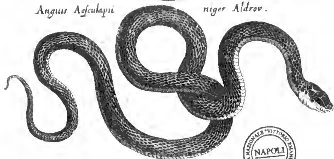
Elaphs

Anguis Aesculapii Vulgaris

Anguis Aesculapii niger Aldrov.

Tristis odor, surguntque nigri, qua plaga tumores,
Maestaque tristitio, et lacrymabilis opprimit angor
Comprehensam morsi quadom caligine mentem
Et perieus nimio flaccescit forma dolore :
Vsque adeo pascens absumit membra venenum,
Quin etiom obfuscons obducit lumina nubes
Et misere offectum perdit lethaliter aegrum.
Sunt etiam ejusdem qui morsi dentibus anguis,
Instar balantum soleant clamare caprarum
Sive ovium, et grovibus torti cruciatibus angi.
Pallidus urinae liquor it, torpensque veternus
Ingruit, et crebris quasi singultibus aegri
Nunc similem felli vomitum, nunc sanguinolentum
Ejiciunt, ipsumque malum facit arida labra,
Postremoque gravem fundit per membra tremorem.

Symptoma illud de balatu, ab Aetio, Aegineta, et aliis confirmatur. Aelianus omnes illos affectus Dryini morsui adscribit, qui in Chelydro occurrunt. Videntur ei quercuum radices resistere. Inflexae enim hae et circumvolutae, a summo ad imum sensim deficientes, corpus gradientis Dryini imitantur, ejusque characterem ferunt. Dioscorides Aristolochiam cum vino laudat: Grevinus origanum contusum et morsui impositum, lixivium cum oleo, et theriacam probat.

Aelian. H. A. l. 4. c. 17. Porta Phytogno. l. 4. cap. 2.

ARTICVLVS XIV.

De Elape seu Elaphe.

Ambrosin. H. \ l. 1. c. 15. Nomen.

ELops seu Elaps inter innocuos serpentes a Nicandro ponitur. Quidam διὰ τὸ ἐλλείπειν τὴν ὄπα, quod visu destituatur dictum opinantur: et fortasse cum Caecilia confundunt. Alii ab ἔλαφος Cervo deducunt; seu quod more Cervorum sint meticulosi; seu quod celeri cursu ferantur. Bellonius cujusdam serpentis in insula Lemni meminit, quam *Laphiati* vocant, eundemque cum eo qui veteribus Elaphis arbitratur. Facit et Fallopius cujusdam quem *Cervonis anguem* vocat mentionem; ut et *Cerveri anguis:* sed cum illum Caprimulgum, hunc Anzam, quo nomine apud Patavinos anguis Aesculapii venit, vocet, diversos ab isto concludendum est.

Bellon. Obs. l. 2. c. 51.

Fallop. de tumorib. 14. et 22.

Descriptio.

De Descriptione ita *Ambrosinus*. Monachi qui commentati sunt in Mesuem promulgarunt serpentes quosdam cervinos similes esse nigris illis, qui multis in regionibus, et potissimum in Apulia sunt notissimi, neque multum veneni participant: quapropter per hos forte Boas intelligere voluerunt. Nos in Musaeo Illustrissimi Senatus Bononiensis, quod olim fuit doctissimi Vlyssis Aldrovandi, invenimus coloratam iconem serpentis, longitudinis trium pedum circiter, cujus venter lutei est coloris, et tergus coloris Leucophaei, cum tribus lineis nigris a capite ad caudam usque percurrentibus: sub icone haec nomina extant scripta. Elope, vel Elape, forte Nicandri, Elaphis quorumdam, Laphiati, incolis Lemni insulae apud Bellonium. Elephantias, forte et Cervone. Quamobrem ut lectores hujus animalis figuram contemplari possint, illam hoc in loco exhibemus.

Morsum ejus volvulosa tormina sequuntur, si Aetii Elaps, cum nostro idem est. Contra eum, communia auxilia, illa inprimis quae urinam cient, prosunt. Nec non salsamentorum cibus.

Plin. H. N. l. 32. c. 5.

ARTICVLVS XV.

De Angue Aesculapii.

Ambrosin. H. S. l. 1. c. 16.
Nomen.
Aelian. H. A. l. 8. c. 12.

Angui Aesculapii nomen a tutelari Aesculapii nomine inditum est. Dicitur et *Anguis* simpliciter et quasi per excellentiam: quod forte solus inter serpentes beneficus et innocuus sit. Aeliano est Pareas, Graeci παρεία et παρεία scribunt, seu παρὰ τὸ πεφυσιωμένας καὶ μεγάλας παρειὰς ἔχειν, quod maxillas quodammodo turgidas habeat seu a πάρειον, quae vox aliquanto πρᾶον mitem et mansuetum significat. Lucanus Phariam vocat: nonnulli Pagerinam. Apud Hesychium et Varinum legitur πυῤῥίας, a colore sic dictus, quem cum hoc eundem esse vehementer dubito.

Descriptio.
Aelian. l. c.
Ovid. Metam. l. 15.

Descriptionem si spectes, oblongus est sublutei aut potius porracei obscurioris coloris, sed magis circa tergus nigricantis, Pars inferior albescit paulo in se subviridis. In quibusdam nota quaedam forma crucis ex squamarum ordine apparet, si aliquibus credimus. Aelianus lato ore esse dixit; Ovidius illum qui Romae pestilentiae tempore cristis insignitum, poëtica forte licentia. Maxillae dentibus utrinque multis valde acutis armantur. In cervice duae parvae eminentiae conspiciuntur, inter quas locus vacuus. Sceleton hic exhibemus. In eo sequentia M. Aurelio Severino observata. *Larynx* nulla, sed *arteriae asperae* caput teres, et toosum, ut fistula, ubi linguae radix inde inchoans, in confinio scilicet terminantis maxillae inferioris. In tunica peritonaeide, vesiculae plurimae oviculorum instar. *Hepar* multo superius ventriculo. Huic quidem finienti non illi adhaeret *vesicula fellis* e vena cava descendens. Alterno latere splen pusillus, pisum referens, ruber. *Ventriculi* fundus corpus universum disterminat fere. *Renes* infimi utero proximi, his cava quinque binos insignes ramos mittit. *Intestinum* fere unum, quamvis Baldus Angelus Abbatius colon distinguit. *Uteri* cornu cavae applicitum. *Glandula* oviformis supposita lieni, fundo ventricnli adhaerens; glandudulae autem cholidochus, perforans ipsam ad intestinum.

Zootom. Democrit. p. 363.

Locus.
Allat. [illegible] de opinionibus Graecor.

Invenitur plerisque in locis, Germaniae, Italiae, Hispaniae, Poloniae, etc. in Asia etiam Africa et America. In Italia tam familiariter cum hominibus vivunt, ut et in lectis inveniantur. Idem saepe et in Lemno insula accidit, ut apud Leonem Allatium habetur.

Natura.
Plin. H. N. l. 29. c. 4.
Plin. l. c.

De *Natura* dici potest, benignum quidem esse, et mitem, sed qui irritatus feriret. Plinius per mensem luna instigari scribit, Ambrosinus juvenis cujusdam exemplum adfert, qui cum eum complicare in nodum conaretur, ita admorsus est, ut copiosus sanguis proflueret. Excrementa ejus moschi odorem spirant: vix tamen omnium, aut omni tempore. Romae in domibus olim pascebatur. *Nisi incendiis semina exurerentur, non esset foecunditati eorum resistere* inquit Plinius.

Usus.
Plin. l. c.

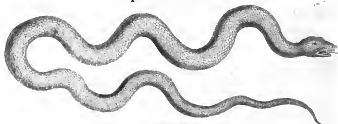
De *Usu* ita Plinius. *Prodest vivus comprehensus, et in aqua contusus, si foveatur ita morsus. Quin et messe ei remedia multa creduntur, et ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidem ex his monstra quaedam conficit, ut possint avium sermones intelligi.*

Differentiae.
Scalig. Exerc.

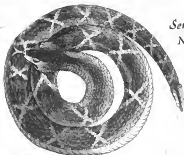
Duplicis sunt generis. Alii *palli-diores*: alii, *nigredine perfusi* quorum icones damus. Wottonus totidem Syriacorum facit. Alii aeris referunt colorem: nigricant alii. Morsum tumor duntaxat et levis inflammatio excipit. In Africa, ejusque in Mauritania monte Ziz qui vagantur, prandii tempore micas de mensis cadentes legunt. Tales et apud Pyrenaeos Bigerones haberi, testatur Scaliger. In Norvegia vaccino aut ovino lacte aluntur, et plaerumque in infantum cunis, fidi ipsorum custodes dormiunt: verum si quando incendio domus deleantur, aut pestilentia incolae pereant, in antris con-

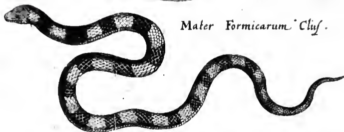

Serpens Indicus . Nieremb .

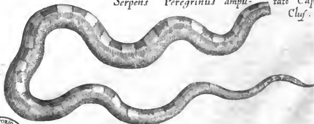
Domina Serpentum Nieremb .

Mater Formicarum Clus .

Serpens Peregrinus ampu-tato Capite Clus .

Boicininga

Boicininga aliter.

Boiguacu.

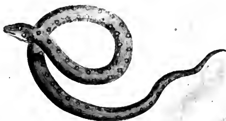
Ibiboboca.

Iararaca.

Amore pinima

conditi ita se propagant, ut incolis graves sint. Hujus generis ille fuit, quem Marsus quidam Venetiis circumferebat, a Gesnero descriptus. Capite erat eleganti et subflavo, corpore nigricante maculis purpureis distincto. In lateribus linea quaedam secundum longitudinem conspicua erat, quae paulo supra caudam terminabat, et infra caput, per spacium palmi incipiebat. Longus erat dodrantes quatuor cum dimidio, ex plaga orientali delatus. Venenatum non fuisse inde patet, quod circulator, caput ejus ori indere soleret. In Angue super omnes *tenuissimo* quem propter innocentiam Neapolitani dicunt *Angioleta*, Bononienses *Bisognola* sunt haec singularia. Cor cum caeco quodam angulo ab basin assurgens, qui cum toto corpore et alligato vase figuram refert calcei. *Hepar* bifidum, tum in longum, tum in latum. Vteri cornua sicut et in caprimulgo angue; talis etiam vulva et vesiculae duae spermaticae hinc atque hinc ad eam formam. Sever. Zootom. Democrit. p. 368.

ARTICVLVS XVI.

De serpentibus terrestribus Excoticis, Indicis inprimis.

PVNCTVM I.

De Boicininga, seu Teutlacocauhqui.

Exotici serpentes varii sunt, quos hic sub *sex punctis* trademus. Sub primo ponimus *Boiciningam*, quae et *Boicininninga* et *Boiquira*, Brasiliensibus, *Ayug* Tapuyis, Lusitanis *Cascavela*, et *Tangedor*, Belgis *Raëtel schlange*, Mexicanis *Teutlacocauhqui* dicitur. Tres ipsius descriptiones dabo, quia Icones variant, *Marcgravii*, *Pisonis*, et *Nierembergii*. Marcgravio est serpens quatuor pedes et tres digitos longus, *Corpore* in medio crassiori, versus utramque extremitatem vero attenuato; in medio autem ubi crassissimus, brachium humanum prope cubitum crassitie aequat. *Venter* illius est planus: *Caput* compressum, sesquidigitum longum et latum. Oculi parvi: lingua teres et bifida. Inter caeteros *dentes*, quatuor habet reliquis longiores, falcatos, albos, acutos instar spinae, quos retro condere et gingiva occultare potest. In pelle *squamas* habet, verum haud talis duritiei. Totum *dorsum* insignitur catena pallide flava, hamulis illius figura cubica constantibus, fimbriatis nigro: spatium autem intermedium inter quemlibet hamulum fuscescit. *Latera* corporis flavescentia cubis nigris ordine positis variegantur: nimirum duplex ordo cuborum nigrorum in quolibet latere, et cuilibet angulo hamuli catenae dorsalis, respondet cubus unus lateralis unius seriei, alter alterius seriei respondet, interstitio duorum hamulorum catenae dorsi. *Venter* squamas habet grandiores reliquis, quasi parallelogrammas, pallide flavescentes. *Caudae* autem in extremitate adnatum est corpus parallelogrammum, paululum compressum, constans quasi hamulis catenariis singulari modo invicem aptatis, ut cymbali modo serpens sonum edat, et e longinquo audiri possit. Quot annorum serpens decem tot partes crepitaculum hoc. Serpens decem annorum habet crepitaculum hoc longum duos digitos aut paulo plus, latum quoque plus quam semidigitum. Substantia constat laevi, glabra, pellucida, sicca, coloris ex albo et cinereo subfuscescentis. Serpens est apprime venenatus, nec Antidotum cognitum contra illud virus. Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 14.

De *eodem serpente* ita *Piso*. Primo serpens ille Bocininninga, quem *Cascavel* et *Tangedor* Hispani nominant, propterea quod sonitum instar tintinnabuli cauda edat, in triviis juxta ac deviis locis cernitur, tam- Piso de Med. Bras. l. 5.

que celeriter proreptans, ut volare videatur. Huic tam perniciofo cohibro, benigna natura, cautionis quafi gratia, nolam addidiffe, ut illius fonitu, admonitus quilibet tempeftive fibi caveat a vicino hofte. Brachii eft craffitie, longitudine interdum quinque pedum, *lingua bifulca*, *dentibus* longis et acutis, colore fufco, et ad flavum vergente. Quotannis articulus, quo infeftare folet, incauda crefcit, cujus extremitate in anum hominis immiffa, mortem infert confeftim; venenum autem quod ore vel dentibus infert, multo lentius vitam tollit. Ex vulnere mox fanies cruenta effluit, caro livet, ulcusque paulatim ferpit. Ad remedia extrahentia, vulnus dilatantia, fcarificationes, cucurbitulas, et fi pars laefa intercipi poffit, ad vincula feftinandum, idque junco lacape cui remedio maxime fidunt Brafiliani; fin minus, cauterio utendum eft. Interim dum veneni qualitas ad cor penetrat, curandum ut interius praemuniatur Tipiocae hauftu, fudoresque evocantibus infiftendum. Praefentiffimum prae caeteris remedium, quod Barbaris, contra hujus aut qualiscunque ferpentis morfus reftat, eft ipfius nocentis caput, quod contundunt, contufum emplaftri forma vulneri calens applicant: cui remedio fimul addunt, in omni fere morfu, falivam hominis jejuni, qua perpetuo partem affectam demulcent. (Plinius l. 7. c. 2. Galen. l. 10. fimplic. Scaliger in Hiftor. Animal. l. 11. c. 18. hanc falivae vim quoque agnofcunt) Adeoque his duobus Antidotis nituntur, ut defperent, fi in illis voti compotes non fiant. Ego haec et fimilia remedia, quae longa illis experientia dictavit, jubente neceffitate, lubenter fum imitatus. Non intermittendo tamen ea quae a veneranda antiquitate et authoribus nobis funt relicta. Ne nimium temere hifce novitiis, aut pertinacius veteribus videar adhaerere.

Nieremb. Hift. Exot. l. 12. c. 1. Nierembergius *Dominam Serpentum* vocat, et haec de ea habet. Non fine naturae ufu reptilia funt: nec minus majeftatem creatoris humilitate fua exaggerant, non minus bonitatem pefte fua. Scit peffimis Deus juvare, fcit veneno mederi: liberalem medicina opem e noxiis iftis ufurpat. Exordium occupet atrox ferpentum genus, *Teuthlacocauhqui*, feu dominam ferpentum Barbari vocant, *viperam* Hifpani, five ob fimilitudinem capitis five peftis. Anguis hic quaternos pedes aut amplius longus, et humanum, ubi mediocriter craffus eft, latus: *dorfo* eminenti, viperino *capite*, *ventre* ex albo pallefcente, *lateribus* opertis, candentibus *fquamis*, fafciis tamen pullis per intervalla intermixtis, *dorfum* fufcum eft, luteis tamen lineis fefe in ipfa fpina fecantibus infigne. Multae funt ejus ferpentis *differentiae*, non plurimum inter fe diftantes, et ictu mortem inferentes, nifi celerrime praefidiis occurratur. In fpiras, irritatus, aut contrectatus ac inaequaliter caput contorquet, fed ita fibi undique cavet, ut nulla non parte fe vindicet ab injuria. Excogitatum eft icta humare membra terraque obruere, et ita manere donec omnino ceffat dolor, aut morbus fit curatus: profpero magna ex parte eventu. Per faxa fertur celeri curfu, at per terreftria planaque (quod mirum videtur) non adeo: Ob quod Mexicanorum quidem a *vento* nomen indidere, vocantes *Hoacoati*. Quot annos natus eft, tot accedunt caudae perftrepentia fonalia, pofteriore in parte caudae vertebrarum inftar connexae. *Oculi* funt nigri, mediocris magnitudinis. *Dentes* habet fuperna maxilla caninos, quibus jaculatur venenum: utroque autem latere oris quinque parvi dentes fupernae maxillae infunt, fed qui facile confpici a quolibet aperto ore queant. Et finuofe graditur, ictus, toto corpore hiantibus rimis fatifcit, et viginti quatuor horis transactis a morfu animam dicitur agere. Apprehenfos cauda, Indi, qui eos venantur, tuto tenent appendentes: tamen torquentes collum, perftrepentes fonalibus, corpus illuc huc-

que

que jactantes, ac nihil non molientes, ut poenas de venatore sumant. Narrant multi, qui eum serpentem domi alere solent atque educare, annum integrum durare absque cibo ullo potuque, abscissumque caput decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses in femoris crassitudinem, et longitudinem incredibiliter adolescere. Norunt cicurari posse permulti, qui eos domi alentes habent in deliciis. Venenum jaculatur caninorum tubulis; cavi enim sunt. Nec desunt, qui affirment, vivum parere etsi falso, quemadmodum ex aliorum narratione constat. Cum laesus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstrepit, erigitque collum non sine adstantium timore, nec tamen mordet, nisi compressus aut incitatus. Caninis in usus medicos servatis, pungunt. Mexicani Medici collum cervicemque, doloris capitis placandi gratia, pinguedineque animalis omnium fere nocentissimi, lumbos perungunt, sedando illorum dolori, aliasque corporis partes dolore infestatas, ac discutiunt praeter naturam tumores. *Edunt* Indi eorum carnes, ac verissimum esse statuunt, cortalium carnibus, esse praestantiores, ac gustu gratiores. Linteo convoluta quantum velis, tenui raroque, ita tepescit illa feritas, ut vel a puero quolibet citra formidinem, aut noxam ullam deferri possit. Ajunt *caput* hujus serpentis alligatum collo, instar viperini, gutturi morbido ferre suppetias; Febrientibusque medentur puncturae serpentium omnium, quibus natura appendet sonalia, humano stercore duarum unciarum pondere, ex qua congruenti propinato, aut commanso, *picietl*, et admoto vulneri, item corniculis cujusdam arboris vulgaris novi orbis tusis, atque applicatis. Est etiam huic malo convenientissima Chipato ac provenit in calidis locis Novae Hispaniae ubique fere. Est et alius serpens, *teutlacoutrauhqui* quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudinem superans, et humerum crassitudine, nec dissimilis alteri ejusdem nominis tum forma, tuum veneni atrocitate, praeterea etiam et sonalibus, in quae finitur cauda: sed hujus color pullus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contigit) oblique sese intersecantibus. Ajunt eam esse veneni hujus vim, ut non ictu tantum, verum contactu quoque officiat: unde sortitum nomen.

PVNCTVM II.

De Ibiboboca et Boigvacu.

Marcgr. hist. Brasil. l. 6. cap. 13. Piso Med. Bras. l. 4.

Ibibobocam et *Piso* et *Marcgravius* describunt. *Ille* ita de ea. *Ibiboboca* Brasiliensibus, anguis pulcher, Lusitanis *Cobre de Corais* appellatur, duos pedes longus, pollicem autem crassus, colore niveo, et nigris, rubrisque maculis variegatus. Morsus illius venenatissimus, non extemplo vitam depascitur, sed tarde se promovet. Sanatur emplastro e capite serpentis concinnato, et efficaciter apposito. Pulvis plantae Nhambi, tum et succus foliorum Caapeba, et Cajatia, vulneri instillatus, extrahit virus.

Exactius paulo Marcgravius suum depinxit. Ita enim de eo. *Ibiboca* Brasiliensibus; *Cobra de Coral* Lusitanis: serpens duos pedes longus et pollicem humanum fere crassus ubi crassissimus; nam versus posteriorem partem teres est, et acutus, instar subulae. Totus *venter* est albus et splendens: *dorsum* et latera tincta. *Caput* habet squamulas albas cubicas ad oras nigras, hinc cinnabria sequitur macula, cujus squamae per oras nigrae, et ita semper rubra macula est, hinc sequitur nigra, hinc alba, iterum nigra hinc rubra et sic deinceps. Rubra macula plus uno digito est longa, duae albae et tres nigrae simul sumptae sesquidigitum longae, aequales inter se: nigrae autem

k

tem maculae totaliter sunt nigrae, albarum autem orae nigrae, venenatus est serpens.

Boiguacu aliquot species habet Marcgravius, quas ejusdem verbis exhibemus. *Boiguacu* Brasilianis *Cobra de Veado* Lusitanis. Erat pellis septem, et semis pedes Rhynlandicos longa, in medio corpore undecim digitos lata, sensim versus caput et caudam in angustiorem latitudinem vergens, ita ut eo loco quo caput abscissum, tantum circiter quatuor digitorum latitudinem haberet, et in caudae extremitate paulo minorem. Tota autem pellis squamis erat tecta certa serie dispositis in ventre majoribus in dorso minoribus ut in omnibus serpentibus: Elegantissime autem erat variegata; nempe per medium dorsum secundum longitudinem maculis nigris, quae catenae cujusdam majoribus partibus constantis figuram quasi referebant, ad latera autem utrinque palmum inter se distantes maculae nigrae rotundae fere, in quarum centro albo macula itidem rotunda, magnitudinem autem hae *maculae* habebant majorem imperiali: inter hasce, attamen extra illarum ordinem, versus ventrem iterum utrinque duae series minorum macularum nigrarum discurrebant. Ejusdem coloris et similibus maculis accipiebam Septimo Augusti 1638. sed majorem priori, crassities enim corporis medii erat tredecim digitorum, longitudo autem octo pedum et supra. Ejusdem speciei unum accepi vivum tertio Augusti 1638. similibus maculis; longum quinque pedes et quatuor digitos; crassum vero, ubi crassissimus, semipedem. *Carnem* habebat albam anguillae similem. *Cor* exemptum e corpore per quadrantem horae subsiliebat. In postica parte corporis, septem digitorum intervallo ab extremitate caudae duos breves *ungues* habebat quasi avium, circa anum nimirum. Duplicem ordinem *dentium* acutissimorum, in utraque maxilla. Caput latum et supra oculos in duo tubera elatum.

Marcg. Hist. Bras. l. 6. cap. 13.

Ejusdem speciei ingentem accepi sexto Octobris 1638. *inquit Marcgravius*, cujus longitudo erat octo pedum et semis; crassities ubi maxima, quindecim digitorum; eratque valde nigro et albo variegatus. Carnem habebat albissimam et pinguem. *Carnem* sepelivi, et ossa post quadrimestre spatium exemi pro sceleto. *Pellem* tomento replevi. Spina autem dorsi ossibus constat, et costae dura spina. Duplicem ordinem habebat dentium in utraque maxilla, quae itidem duplex erat. *Dentes* sunt acutissimi, paulum incurvi, acus pectinum referentes, splendide albi coloris, instar matris perlarum politae, serpens hic vocatur a Brasiliensibus Boaguacu, i. e. magnus; nam vidi qui integram capream deglutiverat. Non sunt venenati et caro illorum comeditur.

Alterius speciei mihi allatus decimo quinto Novembris 1639. cujus longitudo erat quatuor pedum et unius digiti crassities, ubi maxima, quinque digitorum. Squamis in ventre argentei coloris splendidissimi, reliquo corpore, nigro et albo variegati. Cauda quasi e sex annulis composita erat argenteis. Sex acutos dentes habebat in utraque maxilla.

Habui etiam ferrei plane coloris et in ventre albi, longitudine trium pedum aut circiter, crassitie ubi maxima, duorum digitorum. Habitant in aedibus et ova gallinarum exsorbent. Saepius inveni in aedibus et extra plane virides, duos aut tres pedes longos, crassitie digiti auricularis. Amplum his os et nigra lingua: suntque admodum venenosi, vocantur a Brasilianis Bor obi.

Piso eundem serpentem paucis nobis ita exhibet. *Boiguacu* sive *Jiboya* serpentium omnium facile maximus, pectus fere hominis crassus, Lusitanis *Cobre de Veado* dictus, quod Dorcades integras devoret, idque fugendo potius, quam masticando. Ex horum genere quidam octodecim vel quatuor et viginti pedes reperiuntur longi: Cinericio, spadiceo variegato sunt colore. Non aeque veneno, ut multi alii, turgent.

Piso Med. Bras. l. 3.

Carne

Carne eorum non solum Indigenae et Nigritae, sed et nostrates vescuntur. Famelicus hic anguis vel ex dumetis prosilit, caudaeque suae nitens, horrende se erigit et strenue cum feris et hominibus luctatur, et sibilat irritatus, vel ex arbore insidiose in viatorem desilit, eumque validissimis cingit amplexibus, ita ut vel sola complexione interimat: nec minus validi atque feroces existunt duo ingentes illi *Arabo*, et *Cucuraciu*, hominibus aeque ac capreis insidiantur. Quippe omnes hujus generis solidis vertebris et costis praeditos ex Anatome animadverti. Ictus eorum vix censetur venenatus, et per se aliquando, etiamsi nullo vel leviori saltem adhibito remedio, curatur. Ita ut hi inter non venenatos serpentes, de quibus passim auctores multa testantur, debeant numerari: quibus Caninana, Macina, et Vocia annumerare licet, quod nihil vel parum saltem hominibus noceant.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 43. His similes sunt serpentes in Regno Senegae, si Aloysio Cadamusto credendum est. Duorum enim pedum mensuram excedunt: alas, nec pedes habent ut serpentes, alioquin immensi, et tantae quidem vastitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, solide devorent. Ferunt incolae, serpentes hujusmodi congregari statis anni diebus, et migrare in loca quaedam, ubi formicarum est vis magna, quibus et color albicans quae suapte natura humiles quasdam casas instar specus serpentibus extruunt.

Nam ore terram portant, et ferruminant absque calce. Diceres clibanos aliquos vel ruscula in ordine disposita, nam ex hujusmodi casis videbis centum et quinquaginta continenter subordinatas, ut alteram sequatur altera, miro naturae ordine. Sed et contumax viribus serpens quidam est Thema, *cuilcabuilia* enim idem est, atque cum quinque pugnans; in obvios enim impetum facit, eaque vi opprimit, ut si collo semet se advolverit, strangulet interimatque, aut salvo homine ipse coluber disrumpatur suo obnixu. Qui hujus naturam novere, eum deludunt, opponentes arborem aut aliud cujus nexu disrumpatur, putans comprimere hominem, ut ita tandem convulsus intereat. Nieremb. H. Ex. l. 12. cap. 41.

PVNCTVM III.

De Boitiapo, et Iraraca.

Marcgr. H. Bras. l. VI. cap. 14. **B***oitiapo* Brasiliensibus; Lusitanis *Cobra de cipo* serpens septem aut octo pedes longus, brachium humanum crassus: Teres ac in postica parte instar subulae acuminatus; *coloris* olivacei, in *ventre* flavescens. Vestitur *squamulis* elegantibus quasi triangulatis. Victitat ranis; Est venenatus. *Iraraca* brevis est hic serpens raroque semicubiti longitudinem excedit, venis quibusdam in capite prominentibus instar viperarum, et haud aliter quam ille stridens: rubris et nigris maculis insignis, caeterum terreo colore: Ejus morsus venenatus non minora adfert symptomata, quam vel reliquorum serpentum, exceptis iis qui lente et clam vitam depascuntur. Ipsa fera postquam vulnus inflixit, a cute, cauda, capite et intraneis repurgata, et in aqua radicis Iurepeba, cum sale, oleo, porro, anetho et similibus cocta, a vulneratis comeditur, magnoque illis solet esse praesidio. Convenit denique prae caeteris, *Caatia*, quae merito *Herva de Cobras* dicitur, quod foris et intus exhibita, hujus aliorumque serpentum morsus facile restituat. Idem feliciter praestant acini arboris Suibira, contusi et morsibus applicati.

PVNCTVM IV.

De Caninana, Serpente mansuefacto, Apochycoatl et Alatis.

Piso Medi. Bras. l. 3. Caninana Serpens, *ventre* est flavo, *dorso* autem viridi, octo circiter palmos longus, inter minus venenatos habetur: ovis victitat et volucribus: *Capite* et *cauda* resectis, ab Afris et Americanis comeditur. De peculiari illius Antidoto, nihil adhuc certi affirmare possum. Vulgaribus alexipharmacis sive Europæis, sive indigenis supra enarratis malum si quod infert facile expugnatur. Familiare autem illud decoctum antidotale, ex radice Iurepeba, cum pauxillo salis huic aliisque morsibus vel puncturis venenatis saepe applicandum est, nec non fructus Ananas viridis, isque in cataplasmatis modum contusus. Denique si necessitas ulterius urgeat, pars laesa scarificetur, moxque vivus gallinaceus pullus imponatur.

Nieremb. H. E. l. 12. cap. 40. Ali vidimus ab Indis, ait Franciscus Hernandus deliciarum gratia, *colubros* quosdam *virides*, qui allati ab agris, pollicari tantum magnitudine, in femoris crassitudinem amplicentur et adolescant. Vbi pro antro est illis dolium stramento indulgentiæ gratia emollitum, ubi magna ex parte quiescunt, vivuntque, nisi cum edendi est tempus. Tunc enim egressi cubile, aut humeros heri amice conscendunt, benevole terrifici animalis amplexus tolerantis, aut e pistillis, in medio contracti in spiras, rotamque magnam aequantes, innocentissimi vescuntur oblatis, atque quiescunt.

Serpens quidam est apud Pamerenses quinos prolixus cubitos, et quatuor digitos latus, Squamis nitidis, alho nigroque variantibus colore: *Apachycoatl* vocatur, et morsu minime exitiali. Nieremb. H. E. l. 12. cap. 45.

Alati serpentes in Florida reperti alis eatenus instructi, ut posse tolli et volare demisse viderentur. Americus Vesputius quoque invenit Indos piscatores, qui serpentem alatum craticulae ligneae impositum assabant. In tuguriis complures ejusmodi serpentes vivos habebant, quorum pedes vinculis alligati, fauces que funibus constrictae erant, ne quid hominibus noxae inferrent. Nieremb. H. E. l. 12. cap. 36.

PVNCTVM V.

De Bojobi, Tetrauchcoatl, Tleoa seu igneo, sanguineis et Trinbutili.

Piso Med. Bras. l. 3. Bojobi Brasiliensibus, Lusitanis *Cobre Verde*, ulnae est longitudine et pollicis crassitie, coloris porracei et pulchre micantis. Aedificiis gaudet, neque ulli nocet nisi irritanti: morsus tamen illius venenatus, remedio quamvis eximio vix cedit. Radix autem illa nodosa herbae Caapia contusa et ex aqua pota, summopere prodest, caeterisque herbis Antidotalibus, facile palmam in hoc casu praeripit. Miles quidam gregarius anguem hunc inter arbusta latitantem, dum pede forte conterit, ab eo in femore demorsus, paucis post diebus, toto corpore tumefacto et livescente, deficiente radice Caapia, caeterisque remediis frustra adhibitis, praesentibus commilitonihus, quam miserrime exspiravit. Idem videtur cum illis de quibus supra ex Hernando.

Tetrauhcoatl serpens est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cujus ictus pestilens est; *dorsum* nigrum, *venter* candescens ex pallido, et rubescens inferna cauda, venter autem et cauda punctis nigris conspersa, *caput* nigrum, ac torque circumcinctum luteo. Remedium morsus est, ictum locum fugere, sed commanso prius picied, ne venenum Nieremb. H. Exot. l. 12. c. 31.

noceat praesidium adferentibus, quod etiam velut egregium antidotum admovere expedit vulneri: nec solum adversans illatae noxae, sed ipsis quoque serpentibus infensum et inimicum.

Tleoa seu *igneus coluber* anguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus *squamis* albis, nigris, fulvis, fuscisque distinctus. *Caput* est viperae nostratis capiti simile, caudaque juxta finem subito attenuata, intervalloque binum tantum digitorum, quae desinit in sonalia. Lethalem infert morsum, urentemque unde evenit ei nomen. Cum incedit, in latera utrimque se convolvit, ac lento procedit gressu. Contra ejus morsum ajunt conferre tusam radicem herbae, quam vocant ancola. Idem auctor scribit de thecoatl, seu ignito serpente: Coluber est ad sex dodrantum mensuram adolescens, triumque digitorum crassitudinem. Vivit montanis locis, et lethalem infert morsum: color est fulvus, sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum: sinuose incedit, in utraque sese latera contorquens, vivit in montibus Teportlanicis.

Nieremb. H. E. l. 12. cap. 31.

Sunt tamen *alii serpentes*, qui aspectu referant ignem, octo pedibus longi, colore sanguinei, qui noctu inflammati apparent, ut ignis aliquis videatur, quemadmodum Antonius Herrera prodidit. Scribit quoque Franciscus Hernandus vocari *cumcoatl* colubrum, qui nocturnis tenebris splendeat, qui et letifer morsu, quatuor longus cubitos, et brachium crassus. Nieremb. H. E. l. 12. c. 32.

Serpens est Panucinus, longus ac latus, albis et nigris distinctus maculis, trinhuitili vocatus, quod cauda, quae praeacuta est, lethaliter pungat. Nieremb. H. E. l. 12. c. 46.

PVNCTVM VI.

De quibusdam Veterum serpentibus.

Praeter haec quae jam enumeravimus serpentum genera, sunt et alia apud veteres obvia, quae difficulter ad jam explicata referri possunt. Facit Aelianus cujusdam *Hyaenae* dicti mentionem, quem utriusque sexus participem esse narrat. Altero anno marem, altero faeminam observari. Adstipulatur eidem Orus. Nicander quasdam Libyas angues inter innoxios recensuit. Suidas scribit de *Argolis* serpentibus, quos Alexander Argo Pelasgico Alexandriam deferri, et in flumen pro extinguendis Aspidibus conjici curavit. Gesnerus *Mergolos* etiam nominat, ex Africa delatos; sed qui et quales sint, non addit. A Hesychio et Varino τρίσσος αἶδος ὄφιος nominatur.

Nicand. in Theriacis.

Clitarchus etiam, referente Aeliano, serpentes in India sedecem cubitorum generari scribit: alios etiam multo minores pigmentis distinctos. Vittas enim a capite ad caudam pertinentes habere, alias aereas, alias argenteas, nonnullas rubras, alias aureas, easdemque celerrime pestifero ictu interimere. Meminit et alterius, punicei coloris, quem forte *Porphyrum* Aelianus vocat, Strabo, apud Indos dodrantali magnitudine, capite candido, dentibus nullis, quem venatores in montibus meridiei obversis, ex quibus Sardius eruitur, indagant. Non mordet, sed vomitu ejus conspersus locus subitam contrahit putredinem. Quapropter, cauda suspensus, duplex veneni genus eructat; alterum nigrum et speciem electri referens, quod a vivo ejicitur: alterum simpliciter nigrum, de ore animantis prodit. Illud grano sesami exhibitum, cerebrum per nares excutit: hoc tabem inducit.

Aelian. H. A. l. 17. c. 2.

CAPVT II.

De Serpentibus Aquaticis.

ARTICVLVS I.

De Hydro seu Natrice.

[Ambrof. l. 5. c. 17. *Nomen.*] Tantum de Terrestribus serpentibus, sequuntur *Aquatici*, nempe *Hydrus* seu *Natrix*, *Natrix torquata*, *Natrix rubetaria*, *Boa*, *Hydrus marinus*, *Scolopendra marina*, et quidam *Exotici*. *Hydrum* ἀπὸ τοῦ ὕδατος ab aqua nempe dici, clarum est. Cretensibus est καρορὺς; aliis ἔνυδρος, quod nomen generale est de illis quae in aquis vivunt; Nicandri interpreti χέρσυδρος, quod in aquis et [Athen. H. A. l. 8. c. 13.] terra divagetur. Latini vocant *Hydrum*, masculum, *Hydram* faeminam, cujus nomen Aelianus Dryino imposuisse videtur, dum ait Hydras in Cercyra genitas, maligno flatu hominem persequentem reprimere; *Natricem* a nandi peritia; *Colubrum aquaticum*, quem tamen Plinius, dum jecur colubri aquatici et hydri tritum lithiasi subvenire scribit, ab Hydro distinguit; *Lutricem*, denique, quod apud Gazam legitur. Belluacensis et author libri de natura rerum, Naderae serpentis Germanici meminit, crassitudine brachii, colore ventris luteo, et dorso virenti, halitu adeo noxio, ut in cortice virgae recenter caesae, et ori admotae, vesicae felleae excitentur; imo fulgens gladius lingua veneno inficiatur, quod ad summitatem usque gladii deferatur. Pede hominis vulnerato, venennm statim in totum corpus penetrat. Ideo ictus confestim suspenditur, ne ascendere possit.

[*Descriptio.* Plin. H. N. l. 29. c. 4.] Pulcherrimos serpentum in orbe terrarum Plinius facit; sed nullis serpentium inferiores veneno. Nicander caput planum et humile adscribit, et dum terrestrem squalidum prodit et decolorem, videtur aquatico pulchritudinem vindicare. Alioquin aspidem forma referunt; cervicem si excipias, quae non ita lata conspicitur. Cinereo quoque sunt colore, et quibusdam maculis spectabiles, *Linguam* bifidam habere, (falso duas ponunt) commune illi cum a?lis serpentibus.

Stabulantur in Cercyra teste Ae- [*Locus.*] liano, in lacu Mycleo, circa Terracinam in Italia: in palude Agnani inter Puteolos, et Neapolim, quos ipsi vidimus; in aquis calidis et Thermalibus. Ideo redemptores balnearum ad Limagum lacum; lamions [Gesner. de serpent.] ferreas crebris foraminibus pervias emissariis obdunt, ne alveos subeant. In aquis etiam corruptis plerumque reperiuntur. Adventante hyeme subterraneas cavernas eligunt, io iisque ad verniim tempus latent. In aquis autem praecipue versantur; exsiccatis terram petunt, victus conquirendi gratia. Extra aquas etiam ova parere, Aristoteles prodidit. [Arist. H. A. l. 1. c. 1.]

[*Victus.*] De *Victu* hoc tradit Virgilius, piscibus et ranis vesci, gulosos que esse. Vnde Nicander λίχνος vocavit. Virgilii verba sunt.

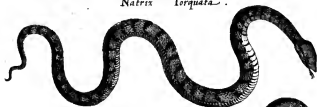
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, [Virgil. Georg. l. 3.]
Squamea convolvens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus alvum,
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
Vere madent udo terrae ac pluvialibus Austris,
Stagna colit, ripisque habitans hic piscibus atram
Improbus ingluviem, ranisque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terraeque ardore dehiscunt
Exilit in siccum, et flammantia lumina torquens
Saevit agris, asperque siti, atque exterritus aestu.

Recte ergo Aratus, ranas hydro- [Aratus in Phaenom.] rum cibum dixit. Fallitur tamen saepe ab Aegyptiaca, quae Chersydrum eminus conspicata, frustrum arun-

Chersydrus Graecis Hydrus Natrix.

Natrix Torquata.

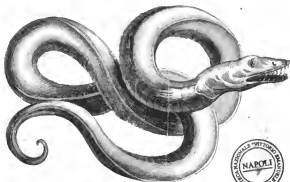
Natrix Rubetaria.

Natrix Rubetariae sceleton

Serpens Marinus.

arundinis transversum arripit et gestat ne deglutiri possit: nec ille tam aperto ore ut utrumque absorbeat.

Natura. Ad *Naturam* duo spectant, *venenum*, et *lapis* quem in capite gestat. De veneno abeunt in diversa authores. Cardano nihil venenati habent, si per viperas undam incolentes, Chersydros intellexit. Caelius Rhodiginus in terra saeviorem, minus in aqua facit. At Aelianus ex Apollodoro tam perniciosum scribit, ut et cadaveris ejus contactus perimat. Plinius nulli hac in parte serpentum generi inferiorem dicit, ut supra allatum. Columella denique, exsiccata uligine, in qua Natrices morabantur, caecos saepe morbos contrahi, quorum causas Medici perscrutari minime possint, addit. Vt ut sit, Daedalus et Euridice Orphei uxor, ictu Chersydri periisse traduntur. *Lapis* a deglubito evomi creditur. Quidam eum cauda suspensum foliis lauri suffiunt, et per Deum ut lapidem ejiciat, orant, quod non minus superstitiosum quam blasphemum est. Hollerius vas aqua plenum suspenso subjicit; lapis ejectus totam absumit. Sed de eo alibi.

Rhodigin. Aelian. H.A. l. 8. c. 5.

Columella. R. R.

Veneni signa et medela. De *veneni* signis ita Nicander.

Pessima quas fecit plagas haec signa sequuntur.
Arida tota cutis circum putret horribilemque
Elevat aspectum, magni ignitique dolores
Tandem hominem interimunt, mox plurima pustula surgit,
Ac aliae ex alia bullae se parte repen- dunt
Et miserum diris turbant affectibus aegrum.

Adde his, vomitum cholerae faetidae, quem vel tertia hora, vel tertio die mors excipit: vulneris dilatatio et nigredo, ex qua nigra et faetida sanies extillat, quod apud Aëtium et Abensinam habetur. *Morsui* Dioscorides origano trito et cum aqua subacto, vel Cortice Aristolochiae, radiceve querna, occurrit: Aegineta, nasturtio sylvestri, aut asphodeli fructu, vel semine faeniculi: Plinius ipsorum hydrorum jecore et eryngio: Apulejus verbenaca: Aëtius theriaca, mithridatio, et drachma nucum cupressi, cum aequa portione baccarum myrti, et melle aut vino: Celsus, panace, prasio, et satureja: Abensina, emplastro ex calce, calamintha montana, Cortice radicis quercus et oleo parato. Pareus in quodam admorso, qui cum manu ori admota, vulnus suxisset, in tumorem quoque linguae, et brachii, cum dolore ingenti et syncope inciderat, theriaca ad sudores, et vulneris elotionem feliciter usus est.

Usus in Medicina. Magni est in Medicina *Vsus*, si veteribus, et recentioribus credimus. Ex *dente* dentiscalpium odontalgiam sedat, si eo scalpentur. Duo superiores superiorum, totidem inferiores inferiorum dolorem mitigant, alligati. *Adipe*, Niliaci peruncti a Crocodilis non tanguntur. *Iecur* lithiasi medetur. *Spolium* suffitum uteri prolapsui et sedis prodest; quod ab Encelio proditum. Cinis in olla luto probe circumlita, igne sarmentorum vitis cremati, cum oleo permixtus ad strumas a Sylvio laudatur. *Lapis* hydropi vehementer conducit, si genuinus est. Talem esse scribit Gesnerus, si conchae aeneae aqua plenae circumligatus, quotidie cotylas duas, seu uncias decem ejusdem absumserit. Venenatos vermes fugare, Camillus Leonhardus Pisaurensis prodidit. Sumptum lapidem vesicae perfringere fabulantur quidam.

Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Camillus Leonhar. l. 3. de lapidibus.

Differentiae. Pauca de Differentiis occurrunt; Alii sunt *Vulgares*, quales sunt illi qui circa thermas Porrectanas versantur, et interdum ab ore fontis cum aqua exeunt. Aut sunt plane innocui: aut si nocent levem duntaxat tumorem aut inflammationem morsu inferunt. Alii sunt *Venenati*, et magnitudine pro ratione locorum differentes. In flumine enim Argade ad Persicam Sittacem sito, copiosi sunt, capite albo, reliquo corpore nigro, quatuor cubitorum longitudine inveniuntur, qui interdum sub aqua latent, noctu aquantibus exitio esse solent. In lacu in-

Aelian. H. A. l. 16. c. 42.

sano, qui ter singulis diebus saporem mutat, primo amarus, mox salsus, tandem dulcis evadit, vicenum cubitorum conspiciuntur. Anno M.CCC.XCIX. die vigesima quinta Maji, sub Ponte Vrsae amnis vicenum cubitorum visum, Gesnerus ex chronicis Tigurinorum M.SS. author est. In lacum Anianum mense Iunio multi invicem permixtorum globi, se praecipitant. In Lybiae desertis tam perniciosus est hydrus, brevis ille, cauda tenui, circa collum gracilis, ut omnino partis laesae amputationem requirat.

Agricola Boam, domesticam natricem appellavit. Agricola de Animal. subterran.

ARTICVLVS II.

De Natrice torquata, et Rubetaria

Ambrosf. H. S. l. c. c. 18. Natrix torquata nomen a circulis quibus tanquam torquibus superior animalis pars circumdatur, invenit. Nomen. Scholiastes Nicandri πολυστεφίας vocat, seu mulis coronis insignes: alii et μυάγρους seu μυόθηρας, quod muribus vescantur, et ὀροφίας, quod circa domorum tecta versentur, vocant. Apud Aristophanem, ὄφεις οἰκουροί, domuum custodes dicuntur. *Nerophis* est modernorum Graecorum vocabulum, *Serpens niger* a Matthiolo impositum nomen. In Italia aliqui *Carbonarium* vocant.

Descriptio. *Descriptionem* ex Ambrosino dabimus, de qua ille ita. Aëtius Myagrum veterum describere videtur, dum inquit, hunc anguem ex crasso in tenuem caudam abire, lato capite esse praeditum, et mures comedere, neque morsu necare, sed inflammationem tantum inducere. Hujus natricis iconem ad vivum expressam servamus in Musaeo Illustrissimi senatus Bononiensis, ubi tenuis conspicitur circa *collum* et *caput*, crassior penes circa *ventrem*, qui postea in caudam admodum exilem finit. *Color* tergi nigricat, circa alvum, color inter luteum, et viridem est medius lineis nigris virgatus, hujus autem nota insignis est in collo; nam maculae candicantes e pallido, instar torquis, circulum tamen non absolventis apparent. Inter utrasque maculas in summo cervicis angustum est intersititium duarum forma squamularum, ubi maculae utrinque quasi triangulari figura in acutum desinunt. Deinde maculae nigrae splendidae utrinque etiam post torquem singulae conspiciuntur.

De *Loco* et *Natura* et aliis pauca ocurrunt. Natura. In pratis uliginosis, aquis, et sterquiliniis stabulari solent. Muribus victitant, et ideo circa Lucarnum atque Verbanum lacum non interimuntur, quod iisdem vineas purgent. Vaccarum ubera fugere, et postea sanguinem sequi, Flandri prodidere, quod veteres Boae tribuunt. In fimetis quandoque pariunt. Gesnerus quandam mense Majo quatuordecem peperisse vidit; constitutione anni pluviosa, et iis gignendis commoda. Per ora dormientium irrepere, vapore lactis fervidi illectos, iterum egredi, quorundam traditio est. An verum sit, homines in quorum os intrarunt suaviter canere, penes lectorem sit judicium.

Huc *Natrix Rubetaria* spectat, Differentia. quae vocem sonoram et rubetarum aemulantem edit. Maculosa est valde, et venustate admiranda, sibiloque a rusticis agnoscitur. Poloni *Padalica* vocant. Ictus remedium patientis pedem, in terrae humidae scrobe per diem naturalem sepelire. Iconem et sceleton exhibemus.

ARTICVLVS III.

De Boa.

Ambrosf. H. S. l. 1. c. 19. De *Boa* serpente paucissima occurrunt. Nomen accepit, non tam ab effectu, quod bovem integrum deglutire possit: quam quod armentorum greges sequatur, et rigua vaccarum ubera sugat: et ita lacte

Agricola de animal. subterran. lacte bubulo alatur. Salmasius a voce δύης, quae Aeolibus Baeoticis βόης deducit, δύτης vero urinator est.

In ingentem excrescit molem, ita ut sub Imperatore Claudio ex sententia Solini, occisa fuerit, quae integrum infantem in alvo gestabat. In Calabria in eam magnitudinem crescere posse, verisimile. Nam et M. Antonius Coccinus Episcopus Anglonensis ad Thomasinum scribit, quadraginta et sex abhinc annis, in agro oppidi S. Archangeli, Anglonensis diaecescos, a pastore sclopi ictu interfectum, qui armenta et greges depascebat, cujus mandibulae, duorum fere palmorum longitudiois, in templo Deiparae de Vrseolo appensae exhibeantur. Morsu inflammationem duntaxat inducere, communis est opinio.

Thomas. in praefat. ad III. viros Italiae.

Huc *Anguem Caprimulgum*, quemCervone vocant de quo duplex est M. Aurelii Severini quantum ad Anatomica, illa singularis, observatio, quam cum iconibus addo, referre libet. Prior se ita habet. *Larynx* exerta atque conspicua quacunque cordis diductione: sub larynge *lingua* per meatum ultro citroque excurrens. Quod si sibilum ergo edit, ne quidem mirum. Haec enim velut fistula conjecta in infernam genam mediam recto ductu videtur. *Dentium* ordo superne quadruplex, inferne duplex. *Oculi* veluti vitrei. *Aspera arteria* parte anteriori circulis cartilagineis, posteriori membrana tenui et ampla satis constructa. *Oesophagus* latissimus pro corporis ratiooe. *Ventriculus* item amplus, in quo repertae aviculae tres nidaceae. *Cor* viscerum omnium primum et supremum apparet: Nam sunt et inferiores eo *pulmones*, qui cavi et fistulosi sunt, ductu eodem quo aspera arteria. *Magnae arteriae* descendentis reversivi duo rami, alter ad oesophagum, alter ad pulmones. *Vena cava* in parte hepatis cava: *porta* vero in gibba. Hae postquam fines hepatis excesserint, committuntur, et non ante distinguuntur quam ad *testium* confinia pervenerint: ubi primum spermatica vasa promuntur: *Fellis* vesica longe infra hepar, duplicem ductum habet; altera porta insertus τῇ ἐκφύσει per mediam quandam glaodulam, forma et figura tonsillae humanae: cujus et a latere *splen* visitur parvi culus satis ex rubro candicans. Alter vero vesiculae fellis ramus, ab eadem glandula ad basin dictae vesiculae procedit, media membraoa cum corpore vesicae adalligatus. *Testes* situ dispares; nam dexter superior, ad quem mittit aorta spermaticum et varicosum ramum, colore albidum unum; minores deinde alios huic oblique mittit inferne. Idem in sinistro. Sed ramus spermaticus a vena cava simplex est participatus ab utroque teste. *Renes* infra testes consistunt, ex multis quasi renibus conflati.

Severi. Zoot. Democrit. p. 36.

Ab arteria magna rami conspicui descendentes oblique ad testes utrosque. *Vterus* hac figura tibialium vestimentorum instar. *Cerebri* forma eadem est, quam observavimus. In alio *Caprimulgo angue*, haec observata. *Pulmo* interne cavus, oblongus, veluti saccus ubi primum inchoat hepar, desinens mox per vesiculam ad renes usque descendens. *Fel* sub stomacho, convolutus gyris: huic adhaeret *splen* (verius enim credo, quam glandula) ex albo rubescens, parvus teresque, velut exile pisum. *Vesica* oblonga, flatu plena, sub visceribus naturalibus piscium modo, continuo ductu descendens a pulmonibus ad renes. Causam afferebat F. Thomas Campanella nostras, quod cum certis quibusdam motibus assorgat hic serpens, copia spiritus egebat, in longinquo alioquin corpore, quatenus attollere et sustinere se sursum posset. *Omentum* a fine hepatis adusque anum. Inter nervosam et carneam ventriculi membranam *glandulae* miliares. *Vterus* non intestino, sed huic intestinum incumbit qua cervicis medium. Venae renis ramus in principium uteri, intra cujus membranas miro quodam artificio vesica latitat parva. *Masculorum* nota, cauda prolixior, solidior; maribus penes duo spinosi,

quemadmodum viperae. *Vterusque* item spinosus duplici cornu. Quorum utrorumque fines in acutum desinentes cum cauda finiunt, et pari ejusdem gracilitate. Aspritudinis finis delectatio. *Larynx* e faucibus exerta; credo equidem, eo naturae consilio, ne per amplos deglutitus praefocaretur animal.

ARTICVLVS IV.

De Hydro marino, et Scolopendra marina.

Ambrof. H. S. l. 1. c. 10. *Hydrus marinus.* De Hydro seu serpente marino in Tomo de Piscibus libro primo, Titulo primo, capitis secundi articulo quinto dictum est: hic pauca duntaxat ibi omissa adjiciemus. Et de *Loco* quidem addi potest, nusquam in aquis dulcibus inveniri, et ab illis quos Aristoteles ibi reperiri ait diversos esse: tum quod illos parum ab aspide distingui dicat: hi vero congruo corpore et colore sint similes: tum quod illi veneno noceant, hi innoxii sint: tum denique, quod illi pulmones habeant, hi branchias. Plin. H. N. l. 9. c. 27. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, captum, si dimittatur: arenam rostro quam primum adacto terebrare, subireque totum. Quantum ad *Differentias*, dantur qui et e mari in terram egrediuntur, qualem circa Abydum in parvis quibusdam alveis seu canalibus salsis Bellonius invenit. Ejus qui in Balthico seu Suedico mari flavi coloris, teste Olao Magno versatur, iconem hic apponimus. Cum radice lilii adhibitum Plinius contra urinae incontinentiam commendat.

Scolopendra. Ambrof. H. S. l. 1. c. 21. *Scolopendra* marina propter similitudinem cum terrestri nomen obtinuit, quasi ἔχοντα σκόλοπα ἐν τῇ ὕδρᾳ Arist. H. A. l. 2. c. 14. quod in extremo, quod caudae loco est, corniculum quasi radius atque impactus aculeus supereemineat. Marinum anguem aemulatur; et terrestri secundum Aristotelem minor est, coloreque magis rubens: nisi in loco mendum cubet, quod Vottonus suspicatur, sic enim ne minorem quidem hamum deglutire posset, quod tamen facit. Gillius digiti longitudine se vidisse asserit. Alberto animal quadraginta quatuor vocatur, cum tot pedes habere videatur. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, quod apud Aristotelem et Plin. H. N. l. 9. c. 43. Plinium extat, hamo devorato omnia Arist. H. A. l. 9. c. 37. interanea evomere, donec hamum egerat, deinde resorbere. Addit Gillius, ob tetrum odorem piscatoribus infestissimum esse; quod hamum ab ea attactum, pisces vitent. Morsu urticae instar urit, ut Aelianus prodit: Aelian. H. A. l. 7. c. 30. qui etiam adjecit, sputo hominis interire, et rumpi. Aelian. H. A. l. 4. c. 22. Duarum hic exhibemus icones, ad cubitum fere accedentes; quarum altera est *nuda* instar anguis, altera pedibus hirtis et coloris amethystini.

ARTICVLVS V.

De serpentibus Exoticis Acoatl et Maripetis.

Nieremb. H. Exot. l. 12. cap. 7. Acoatl dicitur serpens aquatilis (alii *Miacoatl*, quod imitetur colore spicam Maizii) qui etiam vivum parere fertur. *Dentibus* parvis est, et innocenti morsu: longus quinque dodrantes, pollicem crassus: taeniis nigris et cyaneis alternis distinctus superne; inferne vero cyaneus est, capitis superna nigra, inferna lutea, latera cyanea. In paludibus regionum temperatarum invenitur.

De *Maripetis* ita idem. In Orientali India nonnulli angues, ut fallant Nieremb. H. Exot. l. 12. c. 44. instans senium aut fatum, post certum tempus petunt mare: ubi concussa in undas cauda, et velut flagellante, scinduntur in multos ramos velut pedes: qua astutia miro naturae miraculo evadunt in genus quoddam polypi, tam simile illis quos Lusitani vocant *polvos* ut fallant ignaros. P. Christophorus Borrus enarravit mihi (*verba sunt Nierembergii*)

Serpens Marinus Mari Noruegico familiaris Aldr.

Serpens Marinus flaui Coloris Maris Suedici Aldr.

Scolopendra Marina Aldr.

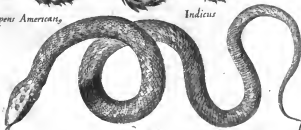

Scolopendra Marina amethystini Coloris Aldr.

Serpens American,

Indicus

rembergii) se vidisse quosdam Lusitanos, cepisse in India aliquos, rati poluos esse, ut iis sedarent famem: incolas tamen admonuisse ne facerent, noxios esse, nec poluos suos esse, et distingui pedum numero, nam angues illi impares illos habent.

Bembus Venet. Hist. l. 6. Huc ponemus tum illos qui sesquipedales, eximii coloris, in Cuba insula vivunt, et *Boquatrara* vocantur: tum eum cujus iconem a Pellicerio observati Rondeletius exhibet. Terrestris anguis specie est, colore rubro, cum lineis obliquis et sinuosis a dorso ad ventrem ductis, eamque lineam a capite ad caudam secantibus. Scissura oris non admodum grandis, dentes acuti et serrati, branchiae opertae, squamosi piscis instar. In dorso a capite ad caudam fere, quaedam veluti capillamenta tenuia, pariterque in alvo. Claudant agmen illi qui in flumine Americano Vruquaja, quatuordecem passuum longitudine, duarum ulnarum latitudine, capitibus super undas eminentibus natant, et homines natandi vel bibendi causa flumen accedentes cauda involutos in eundem trahunt.

****

HISTORIAE NATVRALIS

De Serpentibus

LIBER II.

De Draconibus.

TITVLVS I.

De Draconibus in genere.

Ambrosʃ. A. H. S. l. 2. c. 1. *Nomen.* Draconis nomen non tam παρὰ τὸ δρᾶν ἄχθος, quod magnam hominibus molestiam creet, iis infensissimus; quam παρὰ τὸ δέρκειν, quod visione valeat, venit. Graeci Δράκοντα vocant. Syrenas alibi dictos apud Isidorum extat, et in Arabia alatis tale nomen.

Descriptio. In *Descriptione* non bene convenit authoribus. Abensina et Aëtius asperrimis *squamis* obsitos, magnis *oculis*, pelle *superciliorum* loco eminenti, cum pelle *barbae* instar sub mento, amplo *rictu*, *lingua* exerta, *dentibus* magnis instructos faciunt. At Solinus adeo parva ora habere scripsit, ut mordere non possint: id est, non dehiscentia ad morsum: *Dentium* quoque numerus in controverso est. Claudius Minos sedecem ponit. Nicander triplici ordine dispositos. Eidem Draco est colore nigro, ventre subviridi cum palearibus sunt mento rufi coloris. Philostratum si sequimur, montanorum juvenes modicam gerent cristam, aetate provecti grandiorem, et crocei coloris barbam: palustres cristis carere. Plinius vero expresse. Plin. H. N. l. 8. c. 13. Leo Afric. l. 9. *Id modo mirum, unde cristatos Iuba crediderit.* Circa Atlantem media corporis parte crassescunt, cauda et collo gracilimi.

Locus. Plin. l. c. In Africa inprimis et India repeiriuntur. Nam Plinius apud Aethiopes Azachaeos, Strabo apud Hesperios; Leo Africanus in specubus Atlantis; Solinus in montibus Aethiopiae ardentibus meridiei obversis; Solin. Polyhist. c. 33. Philostratus circa Gangem flumen; Philostr. in vita Apollonii. Abensina in partibus Nubiae; in provincia Caraja Paulus Venetus; prodidere. In Calecut multos adolescere, alii authores sunt. Bellonius ex quadam Arabiae parte in Aegyptum Bellon. obs. l. 2. c. 7. alatos deferri scribit. Nicander in Pelethroniis ad Pelium in Thessalia Nicand. in Theriac. montem, vallibus quendam olim stabulatum. Fuisse et ad Cracoviam, in historia Polonica legimus.

Victus. Famem diutissime ferre possunt. Semel cibum aggressi, difficillime satiantur, ita ut rebus venenatis, herbis, pomis inprimis, quorum succo alvum laxant, vescantur: nausea ex illis vexati, lactuca sylvestri sibi Arist. H. A. l. 9. c. 6. meden-

medentur. Ova serpentum spectanda arte sorbent. Aut enim solida hauriunt, si jam fauces capiunt, quae deinde in semet convoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est, et catuli adhuc aetas, orbe apprehensae spirae, ita sensim vehementesque praestringunt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quae amplexu tenetur sorbeant. Simili modo avibus devoratis solidis (dicuntur hos spiritu copioso de stabulis egressi attrahere) contentione plumas et ossa revomunt. Aristoles sumptum ovum iterum atque iterum sibi admovere, quoad summam partem rectam statuant, et tum, parum contractos se colligere, ut distento corpore, haustum ovum deorsum labatur, dixit.

Plin. H. N. l. 10. c. 72. *Aelian. H. A. l. 2. c. 21.* *Philo in Iambis.* *Arist. H. A. l. 8. c. 4.*

Generatio. *Herodot. in Thalia.*

De *Generatione* vix habeo quod scribam, quia et apud authores nihil fere occurrit. Herodotus capite maris in faeminae os inserto coire fabulatur: mutuo complexu congredi verisimile est. Afri ex lupae cum aquila congressu, Draconem erumpere, rostro et alis patri, cauda matri similem, corio serpentino, multisque maculis versicolore, nugantur. Quidam faetus vivos parere docent; alii ova, quod de Ternatensibus Balthasar Diaz scripsit. Vtrumque facile concederem.

Antipathia. *Geopon. l. 9. c. 5.* *Arist. H. A. l. 9. c. 1.*

Inimicitias cum Aquila et Elephante gerit; adeo ut Geoponicorum author prodiderit, non stabulari ibi Draconem ubi stercus aquilae inveniretur, auditoque alarum ejus strepitu, in antrum aufugere, Aelianus scripserit. Dimicationem cum ea ita Nicander describit.

Hunc petit invisum, magni Iovis armiger hostem,
Cumque genis parat acre suis ex aethere bellum,
Pascentem in sylvis quam primum viderit illum
Quod totos ferus is nidos cum mitibus avis
Et simul ipsa terens, et vastans pignora perdit,
Non timet hoc serpens, immo quodam impete durus,
Prosiliens, ipsamque Aquilam, leporemque tenellum
Extrahit ex rapidis, vi fraudeque fortior unus.
Cauta malum declinat avis; fit ibi aspera pugna;
Vt queat extortam victor sibi tollere praedam,
Sed frustra elapsam, et volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoque levans sursum sua lumina visu.

Quomodo cum Elephantibus dimicent, in horum historia scripsimus. Quae de Gryphibus apud Philostratum habentur, fabulosa sunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 11.

Venenum. *Plin. H. N. l. 19. c. 4.*

Venenum habere nonnulli negant: solo interficere morsu. Alii aërem inficere halitu, cujus exemplum apud Aristotelem legitur. Tempore Philippi Regis Macedonum inaccessa ideo montis cujusdam Armeniae via, extinctis demum Draconibus patuit. At Gesnerus et Stumpfius venenatos probant. Prope Niderburgum oppidum, cum se Dracones in quodam fonte abluissent, quicunque post ex eo bibere, alvo tumefacta moriebantur. Is qui Helvetiam a Dracone supra pagum Wilver stabulantem purgavit, sanguine ejusdem conspersus, occubuit. Morsum dolor partis et faetor excipiunt, vulnusque paucum fundit sanguinem. Laudat Plinius gramen; Aëtius remedia quae in aliorum ictibus adhibentur, praescribit. Ponzello caput abscissum, pelle nudatum et impositum placet.

Plin. H. N. l. 24. c. 19.

Mores. *Plin. H. N. l. 8. c. 17.* *Plin. H. N. l. 8. c. 13.* *Aelian. H. A. l. 6. c. 4.*

Circa *Mores* observa, vigilantes esse, et ideo non tantum auditus exquisiti, sed et visus acutissimi. Auri micis si quas invenerint, incubare, Philostratus prodidit. Rem aliquam aggressuri ingentem sibilum edunt. Vernam nauseam lactucae sylvestris succo adstringunt. In Aethiopia quaterni et quini inter se cratium modo implexi erectis capitibus velificantes, ad meliora pabula Arabiae, fluctibus vehuntur. Indies majorem adipiscuntur vigorem, et ad extremam senectam perveniunt. Homines adorsuri mortiferas radices comedunt. Cicurari denique solent.

Hera-

Heraclides Philosophus exarmatum habuit, qui gradienti et quiescenti canis instar adsistere solebat.

Usus. Aethiopes eis vescuntur, quod vitrei sint eorum carnes coloris et maxime refrigerent. Vesputius etiam, cum extra fortunatas insulas navigaret, populos quosdam similibus draconi animalibus demptis alis in cibo uti vidit. Aepyptii serpentibus vescuntur, ut Galenus scripsit. (Galen. de Alim. facult. l. 2.) Quantum ad *Medicinam*, commendat ad fugandas venenatas bestias adipem *Plinius:* eadem in ulceribus illatis utitur: Cum melle commisto, inchoantes caligines sanat. Caput si gestetur, a lippitudine praeservare scribit. Os ex spina dentium dolores sedat. Reliqua nugatoria sunt. De lapide alibi agemus.

Differentiae. *Differentiae* Draconum a *magnitudine, loco, colore, figura* et *venefica qualitate* sumi possunt. *Magnitudo* pro ratione natalis soli variat. (M. Paulus Venet. l. 2. cap. 40.) Marcus Paulus Venetus decem cubitorum in provincia Carazon stabulari dixit. Tempore Philadelphi duo quatuordecem cubitorum ex Aethiopia Alexandriam delati fuere. Hieronymus unius XV. cubitorum meminit. (Aelian. H. A. l. 17. c. 1.) Aelianus in Aethiopia XL. Octavianus Augustus L. cubitorum Romae aluit, et populo ostentavit. (Aelian. H. A. l. 15. c. 21.) Tempore Alexandri visus in India LXX. longus. Aposyfares LXXX. cubitorum nutrivit. (Strabo Geogr. l. 16.) Strabo, centum reperiri, scripsit: jugeri in Macra juxta Iordanem longitudine, et tam altum, ut duo equites hinc inde locati se conspicere non possent. Taceo Posidonium qui de quodam prope Damascum, centum quadraginta pedum scribit: Gellium, apud quem de illo, qui M. Attilii Reguli exercitum infestavit: Egnatium, qui de cujusdam intestino centum viginti pedes longo prodidit. *Loci* ratione sunt alii *montani* qui grandiores, et acriores, cristis insigniuntur: alii *palustres* qui tardi motus, caput vix attollunt, et cristis carent. *Colorem* spectes, si sunt Aëtio, nigri, rufi, cinerei; Nicandro ventre subviridi: Philostrato tergore nigri; Homero rubicundi: Pausaniae fulvi; Lucano aurati. (Philost. l. 3. de vita Apollonii c. 2. Homer. Iliad. l. 12. Lucan. Pharsal. l. 9.)

Figurae sunt variae. Sunt authori libri de natura rerum Draconcopades, facie humana, vultu venusto, reliquo corpore tortuoso: inter quos et ille qui primos parentes seduxit, censetur. Sunt suibus similes, corpore graciliore, rostro validissimo, dentibus aprinis, ut apud Aëtium legimus. (Aëtius.) Sunt in Congo arietis magnitudine, alati, fulvi, oblongi rostri, crudis carnibus victitantes. Sunt ad Gangem, si Philostrato credimus, quorum oculi, lapidis preciosi instar, coruscant. Sunt apud Plinium, pedibus anserinis: (Plin. H. N. l. 11. c. 47.) apud Thebanos cornu munitissimi, in regione Carajam quidam qui tantum anteriores pedes habent: alii qui pedum loco duabus ungulis armantur, ventre enormi, rictu amplo. Dari *Alatos* nullum dubium; eosque membrana ab anterioribus ad posteriores instructos, quam in volando expandunt, dum quiescunt ad alvum colligunt. Sane tales Aristoteles in Aethiopia, Lucianus in Lybia, Iovius in Georgiana, (Lucian. de Dipsadib. Iovius Hist. l. 18.) Bellonius qui et cadaver conditum habuit in Aegypto, ponunt. Cardanus duos Lutetiae bipedes vidit. Solinus, circa Arabiae paludes versari observavit. Visus et in Florida tam exiguis alis, ut vix se a terra attollere possit. De iisdem quoque apud Pomponium Melam, Ciceronem, et Herodotum habetur: (Bellonius obs. l. 2. c. 70. Mela. l. 2. c. 4. Cicero de N. D. l. 2. Herodot. l. 2.) qui ab Ibidibus in Aegypto perimi addunt. De *Venenorum* differentiis habe. In monte Atlante solo contactu interimere, capite et cauda graciles, sed ventre adeo immanes, ut vix sint ad rependum idonei. (Scalig. Exerc. 183.) In monte regni Narsingae, qui in arboribus versantur, obtuitu perimunt. Vnde quidam in *arboreos* et *Chamodracones* distinxere.

TITVLVS II.
De Draconibus in ſpecie.

CAPVT I.
De Draconibus non alatis.

ARTICVLVS I.
De Draconibus non alatis apodibus.

PVNCTVM I.
De Baſiliſco.

Dracones optime in *non alatos* et *alatos:* illos in *apodes* et *pedatos* diſtinguemus. *Apodes* ſunt *Baſiliſcus*, *Draco Pythius*, et quidam *Exotici*. *Nomen.* *Baſiliſcus* Latinis *Regulus* vel quod terrori aliis Draconibus ſit, vel quod diadema in capite gerat, ut Feſtus, habet, dicitur. Sibilo ejus reliquos terreri, et praedam derelinquere, apud Aelianum legimus. Aelian. H. A. l. 2. c. 7. *Deſcriptio.* *Deſcriptiones* ejus variae habentur. Galen. l de Theriaca ad Piſonem Galenus facit flavum, triplici apice frontis decorum. Abenſina, ad flavedinem et nigredinem vergentem, capite valde acuto, oculis admodum rubentibus. Plin. H. N. l. 8. c. 21. Plinius XII. non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate inſignem. Grevinus ex Nicandro III. palmos longum, corpore flavo, tribus eminentiis ſuperbum. Alas nonnulli tribuunt, ſed exiguas et absque uſu. Ille qui in Marchia, in Abbatis Zinnenſis ditione prope Lucken Waldam interfectus eſt, erat acuti capitis, flavi coloris, tres palmos longus, et valde craſſus, cauda in latus turbinata, alvo notis candidis diſtincta, ore magno, tergore ad cyaneum tendente, prout eum Encelius deſcripſit. Encel. de re metall. l. 3. c. 54. Addidit paſtor, circa paludes divagari, ranis, ſerpentibus et aliis animantibus veſci, vaccas ſaepe interimere, et lacte delectari. Formantur et ex Raja, prout ex icone videre eſt. Servantur in Muſaeo Bononienſi. In Cyrenaica naſci prodidit Plinius: Africae proprium Aelianus dixit. Aelian. H. A. l. 3. c. 31.

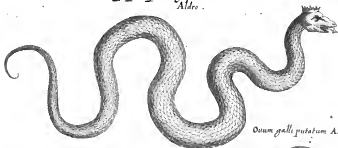
Generatio. De *Generatione* vix quicquam compertum. Ex ovis Ibidum prodire poſſe, Aegyptiis creditum: ex ovo galli in lutamine ſepulto Alberto: figura, gallo, cauda excepta, futurum ſcribit: ex ovo galli decrepiti, vulgata ſententia; ex ſylveſtris Encelio proditum. Quid ſentiendum ſit alibi dicemus. Quomodo formari a gallo intra ovum poſſit, cum utero deſtituatur non video. Incubaſſe a gallinis poſita, non diffiteor. Inimicitias gerit cum *muſtela*, *gallo*, *inſectis* et aliis *Serpentibus*. *Antipathia.* De *Muſtela* ita Plinius. Plin. l. c. Huic tali monſtro (ſaepe enim enectum concupivere Reges videre) muſtelarum virus exitio eſt: adeo naturae nihil placuit eſſe ſine pari. Injiciunt eas cavernis facile cognitis ſoli tabe, necant illae ſimul odore, moriunturque, et naturae pugna conficitur. Muſtelis tantum vinci dixit Solinus, Solin. c. 27. quas illinc homines inferciunt cavernis in quibus delitescit. Vis tamen ne defuncto quidem deeſt. Aelianus galli praeſentiam pertimeſcere dixit: Aelian. H. A. l. 3. c. 31. ideo iterantibus per Africam comes. Mori quoque ſi canentem audivit, addit. De *inſectis* Solinus. Baſiliſci reliquias amplo ſeſtertio Pergameni compararunt. Vt aedem Apellis manu inſignem, nec araneae intexerent, nec alites involarent, cadaver ejus reticulo aureo ſuſpenſum ibidem locarunt. De *Greſſu* habet Plinius, nec flexu multiplici ut reliquos corpus impellere, ſed celſum et erectum in medio incedere. Cum movetur, media corporis parte ſerpere, media arduum et excelſum eſſe, ſcripſit Solinus. Solin. l. c.

Venenum. Necat frutices, inquit *Plinius*, non contactos modo, verum et afflatos: exurit herbas, rumpit ſaxa. Talis vis malo eſt. Creditum quondam ex equo occiſo haſta et per eum ſub-

eunte

Tab. XI

Baſiliſcus, ſiue regulus Greuini. Aldro.

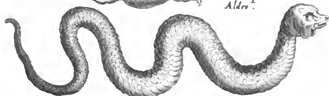
Ouum galli putatum Aldro

Ouum galli natum Regij anno 1628 Aldr.

Draco Apicios Greuini Aldro.

Hydra ſepticeps Geſ. Aldro.

Hydra ſeptieeps Aldro.

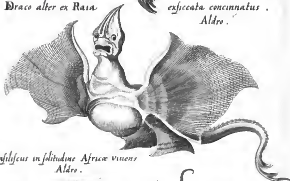

Draco ex Raia effictus
Aldrou.

Draco alter ex Raia exsiccata concinnatus.
Aldro.

Basiliscus in solitudine Africæ viuens
Aldro.

Basiliscus ex Raia effictus proné et supiné pictus
Aldro.

Plin. H. N. l. 8. c. 21. eunte vi, non equitem modo sed equum quoque absumptum. *Solinus* vero tradit, non hominis tantum vel aliorum animalium exitiis datum, sed terrae quoque ipsius, quam polluit et exurit, ubicunque ferale fortitur receptaculum. Denique extinguit herbas, necat arbores, Solin. c. 27. ipsas etiam corrumpit auras, ita ut aëra nulla alitum impune transvolet infectum spiritu pestilenti. Intuitu interimere, vix crederem, quis enim primus vidisset. Halitus pestilens interitus causa, qui per aërem diffusus, homini se insinuat. Ideo Nicander.

Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atque propinquantes penetrant non segniter artus.

Venenum etiam per tela currere, Lucan. Pharf. l. 9. et manum invadere apud Lucanum habetur. Morsus ex inflammatione, vulneris flavedine, et capillorum Dioscor. l. 6. c. 55. defluvio colligitur. Id Dioscorides, ex Erasistrato; hoc Aëtius prodidit, Remedio est colubrinum lignum, quod ex insula Zeilan adfertur. Adhiberi ibi contra serpentem coronatum, qui Hispanis Cobras de capolo dicitur, et sine dubio Basiliscus est, Clus. Exot. l. 1. c. 44. Carolus Clusius prodidit. Animalculum etiam quod ibi cum eodem pugnat, eo sese munire observatum. Differentiae. Quidam tria Basiliscorum genera constituunt, *Helyochryson*, qui quae vidit accendit, et inflammat, aurei coloris; *Chrysocephalon*, capitis aurei qui quod videt perterrefacit et occidit: et *Haematiten*, sanguinei coloris, ad cujus ictum carne animal nudatur. Sed has ego fabulas esse puto. Encelius in *Sylvestres* et *Domesticos* distinguit. De reliquis ita ex Cardano Ambrosinus. Recitat Cardanus quod circulator quidam Ambrof. de Serp. l. 1. cap. 2. Serpentem, in maceriis domus dirutae Mediolani inventum servabat, qui *caput* ovi magnitudine, et pro ratione corporis praegrande habebat, *dentes* in utraque mandibula viperinos, corpore et forma stellioni simili. *Pedes* illi inerant duo, cruraque brevia: unde constabat non satis proportionatum animal a natura fuisse fabricatum, cum longitudini corporeae quatuor pedes necessarii fuissent. Tales pedes erant magni: Et *ungulis* veluti folium muniti, *cauda* longitudinem totius animalis adaequabat, cujus extremitas capiti stellionis aequali erat praedita. Cardanus ex genere Basilisci hunc fuisse credidit: Siquidem dum stabat, gallo similis esse videbatur, nisi quod corio, et non plumis tegebatur, alisque carebat. Denique in volumine de ostentis observatur icon cujusdam Basilisci in solitudinibus Africae stabulantis; quae quoniam est figura animadversione digna, diciturque animal, sibilo, halitu caeteras animantes necare herbasque exsiccare: libuit ante legentium oculos talem iconem repraesentare.

PVNCTVM II.

De Exoticis, nempe Dracone Pythio, et serpentibus Bambae.

De *Dracone Pythio* pauca occurrunt. Putatur ita dictus, quod post Deucalionis diluvium ex putredine terrae natus fuisset. Suidas Delphinem etiam fuisse dictum testatur, Apollonius Argon. l. 2. quod ex Apollonii Argonauticis habet. Ratio nominis a Delphici oraculi custodia sumpta est. Dicitur habuisse os triplici dentium ordine armatum, oculos magnos, et visum acutum, magna sub mento palearia, et corpus ex flavo rutilans. Fuere tamen et virides et caerulei, ut apud Statium videre est; Cyanei, Stat. Theb. l. c. quod Claudianus reliquit. Eminentibus fulgidis et duris squamis tegebatur. Iconem ex Grevino damus. Ex terra post Deucalionis diluvium genitum Poëtae fabulati sunt. Ideo Deucalionaeus dicebatur. De *serpentibus Bambae* ita Nierembergius. Nieremb. A. E. l. 12. cap. 38. Serpentes sunt magnitudinis horrendae, si conferantur cum nostratibus, et praecipue *palustres*, quorum

n 2 rum

rum aliqui longitudine 25. et in latitudine 5. fpithamas excedunt, ventre tam capaci, ut totum cervum, aut aliud ejus magnitudinis animal una vice devorent. Ex aquis egrediuntur et pafti eo redeunt: unde et ab incolis *magnae nutrices* appellantur. Afcendunt quasvis altiffimas arbores, in quibus vagabunda animalia, quafi e fpecula contuentur: et ubi ea victum quaerentia acceffeꝛunt, fumma vi fe in ea demittunt, atque ita et morfu, et mole occifa, in folitudinem aliquam vicinam tracta, tota cum pelle offibus et carnibus deglutiunt. Et faepius etiam accidit, ut cibo nimium repleti, quafi ebrii reddantur, et in fomnum maximum incidant; ita ut puer etiam illos occidat; durat haec fatietas ac fomnolentia per quinque aut fex dies continuos, poft quos demum experrecti, ad confuetas fuas venationes redeunt. Pellem ftatis temporibus mutant. Aliquando etiam nimia dilatione ex cibo nimio rugofam ante tempus exuunt, quae inuenta, homines in admirationem, belluae magnitudinem inde cognofcentes, rapit. Magni ejus carnes toftas faciunt Aethiopes, et gallinarum habentur multum delicatiores, fed vix eas adipifci poffunt, nifi cum aliquando nimio calore incenduntur fylvae, et tum omnes, quae a fuis lacubus, aliquando fuerunt remota, femitoftae inveniuntur, et in magnis habentur deliciis. Viperae praeterea inveniuntur ibi adeo venenatae, ut morfi ab iis, poft 24. horas fummo cum dolore moriantur. Incolae itaque diligenter fe muniunt herba, quam ejus antidotum effe norunt.

Idem de illis et laricus prodit. Quod autem addit, effe quoddam genus, in cauda rotundam lagenulam, quae dum fe movet, ftrepitum edit habens, ad illum quem Teuthlacacahuqui vocari diximus, referendum eft.

PVNCTVM III.
De Bitin, et ferpentibus Senegae.

Nieremb. H. E. l. 12. cap. 18.

Ad Exoticos quoque fpectant *Bitin* et *Serpentes Senegae.* Incola montanorum locorum *Bitin* eft, afpectu ferpens terrifico, nigris punctis, rubeis ac candidis, vitulino *capite*, ampla fronte adusque *oculos*, qui nigri funt lucidique, fed virenti circumdati iride, rictu *oris* magno, munito multis et acutis dentibus, caninis quaternis, digitum prolixis, fefe mutuo invicem excipientibus, quatuor ulnarum longitudine et craffitudine hominis. Confcendit arbores, unde fe vibrat appenfus cauda: Rapit boves et apros, et alia hujus generis animalia, devorans ea quandoque integra, ex hoc venatu vivens. Amat infulam Cubu, vifusque eft in Infula Lutaii a militibus Hifpanis, cum vellent naves exonerare. De *Serpentibus Senegae* fuperius diximus.

ARTICVLVS II.
De Draconibus non alatis pedatis.
PVNCTVM I.
De Hydra.

Nomen.

Dracones non alati pedati, funt *Hydra* et *Draco bipes Bononienfis. Hydra* nomen ἀπὸ τῦ ὕδατος, Virgilius *belluam Lernae* a lacu Lernaeo, in quo a Hercule interfecta dicitur: Plautus *Excetram*, feu ut Ifidorus *Excedram*, quod uno capite detruncato, duo vel tria excrefcerent vocavit. Euripides κύνα dixit.

Plautus in Perfeo. Eurip. in Hercule furente.

Plurium capitum effe, Poëtae fabulantur. Ἐννεακέφαλον Alcaeus, Πεντηκοντακέφαλον Simonides. Vnum habere Paufanias prodidit, quod verifimile: magnitudine a reliquis hydris difcerni. Quarum Icones appofuimus, arti ortu debent. *Vna* vifa Venetiis in the[illegible] Principis, incredibilis ob raritat[illegible] pretii, ut Gefnerus Defcriptio.

Draco bipes apteros captus in Agro Bononiensi .

Draco alatus Apes ex Greuino Aldro :

figura ex Pareo .

Draco Æthiopicus

rus ex amico accepit, septiceps. *Altera* est Equitis de Corneto. Allatam A. C. 1530. mense Ianuario, Venetias ex Turcia totidem capitum, Regique Gallorum oblatam, icon testis est. Visa ibidem non multis abhinc annis bipes, sex unguibus armata, ut Ambrosinus reliquit. Lato valde corpori, septem artificio singulari formata capita, annexa erant. Cardani illa, quam Meona Pisanus fictitiam sectione comperit; medium Caput longius et crassius gerebat, viperarum omnia aemulabatur. Oculi post aures, hiatus maximus, dentes canini; lingua lati, Colla maculosa erant. Cauda toto corpore dimidio longior; pedes unguibus parvis armati. Magnitudine cuniculum aequabat. Color sub ventre candidus, circa dorsum flavus, seu viridi dilutus.

Ambrof. Hist. ser pent. l. 2. c. 4. Cardan. de subt. l. 9.

Locus. Apud inferos stabulari Poëtae dixerunt, Virgilius inprimis. Pausanias sub Platano quadam ad fontem Amymone altam scribit. In lacu Lernaeo Argivis et Mycenis contermino vixisse, vulgaris est opinio.

Virgil. Aeneid. l. 6. Pausan. Corinth. l. 2.

Ortus. Hesiodus Echidnae ex Typhone filiam fecit. Ex sordibus in Lernam conjectis, ibidemque putrescentibus, extitisse verisimile est.

Venenum. Vel ipso afflatu exitium attulisse, multi tradiderunt: sanguine infecta Herculis, qui eam superavit tela, exitialia fuisse, passim apud Poëtas occurrit. Toxicum veterum, quod quidam napellum, alii taxum, nonnulli venenum Scythicum esse volunt, non facile dixerim. Linguam, si in illud incurras, inflammat, tussim siccam, phrenitidem, et tremorem cordis excitat. Cutis adusta quasi, Corii flammae admoti instar, facile rumpitur. Aeger in ululatus et vociferationes solvitur, quas strictum in se videns ensem excitare consuevit. Remedium a Colocasia, panaco Asclepio, Carne inprimis cydoniorum, et sanguine hircino, quod apud Dioscoridem habemus, petitur.

PUNCTUM II.

De Dracone Bononiensi bipede.

Draco hic Anno Christi 1572. III. Idus Martii primum in loco Malavolta sibilum edidit: post diem Ascensionis vero, juxta sepem apparuit, et a rustico currum et boves agente, qui eo viso ulterius progredi non audebat, hasta ictus et interfectus est.

Ambrof. Hist. Serpent. l. 1. cap. 5.

Descriptionem ejus, verbis *Ambrosini* apponam. Admirabilis hic Draco, *inquit ille*, a capite ad extremitatem usque caudae erat duorum cubitorum: ab ore ad initium usque *latitudinis* corporeae dodrans inter corporis latitudinem et caudae principium observatur. Deinde ad extremitatem usque caudae *longitudo* cubitalis, nempe duorum dodrantum, hujusmodi partem adaequabat. Prope collum erat latitudinis duorum digitorum, et a capite ad primum usque et anteriorem pedem dodrantalis longitudinis et a primo pede ad eam usque partem, viperae assimilabatur. Et corpus in ea parte latitudinis sesquipalmaris, nimirum sex digitorum visebatur. Posteriorem colli partem torques albus exornabat, ad instar Natricis torquatae, vel instar Anatis sylvestris torquatae, quae Italis vulgo *Cesone* nuncupatur, vel tandem instar merulae alpestris torquatae, quae vulgo *Merla della collana* cognominabatur. Caeterum in hoc dracone torques non erat mutilus, ut in multis aliis animantibus observatur, sed absoluti circuli torquem integrabant. Supra dorsum *squamae* latae apparebant, aemulantes squamas Cyprini piscis Aristotelis, qui vulgo Raina appellatur. Major pars harum squamarum ad viriditatem tendebat: imo aliquae erant subrubrae, sed inter has quaedam nigrescebant: hinc deprehensum est hoc animal ad genus Draconum referendum esse: Propterea quod Dracones, ut plurimum, virides effigiari soleant. Pars *alvi* Draconem proprie repraesentans squamis viridibus erat exornata. Si *pedes* contemplemur. Primum adverten-

dum eſt, quod *femur* junctum tibiae erat latitudinis pollicis; et digiti ſuis articulationibus connectebantur ut in lacertorum digitis obſervatur. *Digiti* tamen non erant quini, ut in lacertis, ſed tantum quatuor brevibus unguibus armati, qui adhuc eorum primordia prae ſe ferebant: unde Draconem juvenem eſſe conjectavimus: quemadmodum etiam ex dentibus dignoſci poterat. Praeterea altitudo *pedum* latitudioem corporis adaequabat. Immo magna admiratione tenebamur, quod pedes ex oppoſito juncti non eſſent: veluti in caeteris animalibus quadrupedibus, et in aliis exanguibus multipedibus obſervamus: ſed pedum unus erat anterior altero, diſtantia ſex digitorum, neque in eodem latere; immo per Diametrum erant oppoſiti: ut facilius forte corpus movere poſſet: propterea quod media pars corporis motu progreſſivo impellebatur, reliquae autem partes, nempe colli, et caudae per lubricos fluxus ritu ſerpentino movebantur. *Podex* ab extremitate caudae duabus diſtabat palmis, pars *caudae* ſuperior viperae erat ſimilis, inferior vero diſſimilis: ſiquidem ſquamae partim nigrae, partim virides erant, hoc tamen ordine, et figura, ut quaſi ſingulae formam ſemicircularem referrent, et binae tantum latitudinem caudae amplectebantur. Secus vero in vipera ſe habent, quoniam ſquamae rectae ſunt per totam corporis partem inferiorem. In hoc autem Dracone a podice ad caput uſque ſquamae inferiores, tam reſiduae caudae, quam ventris, et totius colli ad os uſque rectae erant, ut in vipera, hoc tamen ordine, ut imbricatim ſitae eſſent, colore uſque ad alvum partim albo, partim nigro, ſub ventre albae, et latiores dimidio fere digito. At in extremitate ſquamarum rectarum noonihil coloris viridis conſpiciebatur. Demum extremitas *caudae* duriſſimo, et corneo fere apice munita erat, cujus una pars ſquamulis tegebatur, et extremitas apicis nigerrima, et aculeus inſtar literae C. ſeu inſtar Centri ſcorpionis, erat repandus. Quamobrem verſimile fuit, hoc animal hujuſmodi aculeo, pro tutela adverſus caetera animantia uti. Caeterum, ut melius forma hujus draconis intelligatur, denuo ſingulas partes conſiderabimus. *Caput* erat admodum ſimile viperino, pars capitis ſuperior juxta extremitatem, erat nigra, novem nigris ſquamis integrata, reliqua autem pars ſquamis majoribus leucophaeis trigonam figuram aemulantibus. *Oris* hiatus longitudo erat duorum digitorum: *lingua* tenuis, longa et bifida, more aliorum ſerpentum conſpiciebatur. Siogula oris latera *dentes* ſerrati, et graciles armabant, anterioribus tamen in vipera obſervatis carebat. Hinc colligimus hoc animal nnn valde fuiſſe venenoſum. *Oculos* in comparatione ad molem corpoream magnos habebat, et aurei coloris: qua de re draconem hunc ſolaris naturae fuiſſe judicavimus. Foramina *aurium*, ritu avium, habebat; deinde auriculis carebat, quamvis in Helvetiis Anno 99. ſupra milleſimum et quadringenteſimum Draco auribus longiſſimis praeditus fuerit inventus. Idcirco ad monſtrum in genere ſerpentum reducendum fuiſſe putavimus.

CAPVT II.

De Draconibus alatis.

Dracones alatos dari negat Ammianus, comprobat experientia. Dari in Aethiopia certum. Viſus et in agro Piſtonienſi ſquammoſus, bipes, dentibus magnis, auribus urſi inſtar piloſis, cujus alae, cubitum longae et latae, multis intertexebantur nervis. Sirenes Aethiopibus dari Iſidorus author eſt. Deſcripſit et Scaliger longitudine pedum

dum quatuor, craffitie brachii humani, cui alae cartilagineae de lateribus dependebant. Similem in agro Santonico occifum, et ad Regem Francifcum delatum, Galliam vidiffe Brodaeus teftis eft. Cardanus quoque Lutetiae tam diligenter exficcatos, ut vivi viderentur, bipedes, alis exiguis, capite ferpentino, colore lurido, pilis nullis, cuniculi magnitudine vidit. Ex India allatae dicebantur. Bellonius integra eorundem cadavera, diligenter condita fe vidiffe dicit; et quidem de eorundem genere, qui ex Arabia in Aegyptum advolant. Craffi hi circa alvum, bipedes, alis vefpertilionum, et anguina cauda inftructi. Refpondit eis icon quam Gabriel Barbarus Aldrovando communicavit: et Aethiopicus exficcatus Draco, quem a Francifco Centenfi accepit; tubercula quinque in dorfo prominentia fi excipias, Squammae virides, et fubnigricantes erant; pedes bini, ungue armati; auriculae totidem, alae ad volandum factae; Os dentibus acutis inftructum; nares binae; pars capitis inferior verfus auriculas plana; Oculi pupilla cum circulo femlluteo nigra; Cauda longa, flexuofa, fubluteis fquammis tecta. Nos hic quatuor icones exhibemus; quarum prior eft ex Grevino; altera ex Pareo; reliquae duae Aethiopicos exprimunt, unum fine eminentiis in dorfo; alterum cum eminentiis, quarum modo mentionem fecimus. Reperiuntur in Arabia, et fi Herodoto fides, circa arbores thuriferas, fi Plinio, circa Caffiae. Inde in Aegyptum avolant et ab ibidibus confumuntur. Cicero Lybia difcedere fcripfit. In antris plerumque degunt. Cum aquila et elephanto dimicare, Plinius author eft. Et tantum de Serpentibus et Draconibus. Si quae interim occurrent, vel in Paralipomenis, vel in editione iterata, reponentur, volente Deo, cui laus, honor et gloria, in fempiterna fecula *Amen.*

Brodaeus Mifcell. l. 3. cap. 2.

Cardan. de Variet. rer. l. 7. c. 29.

Cicero l. 1. de Nat. Deorum

Plin. H.N. l. 8.

FINIS.

INDEX
IN HISTORIAM NATVRALEM
DE SERPENTIBVS IOHANNIS IONSTONI
Med. Doctoris.

Prior numerus Historicæ descriptionis locum exhibet, posterior Tabulam Iconismi demonstrat.

Sepe,

INDEX.

ENVMERATIO MORBORVM,

QVIBVS PETVNTVR REMEDIA

EX

SERPENTIBVS.

Notitia Serpentum

ex quibus praestantissima remedia capiuntur.

ADMONITIO

ad Bibliopegum quo quaevis Tabula suo sit loco inserenda.